

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra občanské výchovy

**Vnitřní politika Velké Británie (Skotsko,
Irsko)**

Diplomová práce

Ondřej Stoklasa

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marta Goňcová, CSc.
Brno 2016

Prohlášení o autorství práce

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Vnitřní politika Velké Británie (Skotsko, Irsko)*“ vypracoval samostatně a použil pouze zdroje uvedené v seznamu literatury.

V Brně, 28. 3. 2016

.....
Ondřej Stoklasa

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval doc. PhDr. Martě Goňcové, CSc. za odborné vedení mé diplomové práce, za vstřícný přístup a cenné připomínky.

Anotace

Diplomová práce na téma „*Vnitřní politika Velké Británie (Skotsko, Irsko)*“ si klade dva hlavní cíle. Prvním cílem je podat komplexní přehled o vztazích mezi Velkou Británií a Skotskem, respektive Irskem. Tento cíl je naplněn skrze analýzu historických událostí, ale pro celistvé pochopení jsou vysvětleny i geografické, ekonomické a kulturní souvislosti těchto vztahů a politiky. Práce pak dospívá až do současného roku 2016, ve kterém nastiňuje vývoj nacionalistických tendencí v těchto regionech.

Druhým cílem je návrh výukové lekce na dané téma. Otázka Velké Británie je na základních školách frekventovaná a žáci se s ní setkají v předmětech, jako je zeměpis, dějepis i občanská výchova. Proto navržená výuková lekce obsahuje zeměpisné i dějepisné informace, ale také témata z občanské výchovy, jako jsou nacionalismus a terorismus. K výukové lekci také náleží sestavený test pro procvičení nabytých informací.

Klíčová slova

Velká Británie, Skotsko, Irsko, Severní Irsko, nacionalismus, unionismus, terorismus, devoluce, autonomie, samospráva, nezávislost, separace, sjednocení

Annotation

The master thesis with topic „*Inner politics of Great Britain (Scotland, Ireland)*“ has two main aims. The first aim is to bring complex overview about relations between Great Britain and Scotland, Ireland respectively. This aim is accomplished through the analysis of historical events, but for compact understanding are also explained geographical, economical and cultural links of this relations. The thesis continues to actual year 2016, in which outlines the development of nationalistic tendencies in this regions.

The second aim is the plan of teaching lesson on this topic. Issues of Great Britain are frequent on primary schools and pupils meet this topic in subjects like geography, history and civics. That is the reason, why suggested teaching lesson contains geographical and historical information, but also issues from civics as a nationalism or terrorism. The teaching lesson also includes worksheet for practising of gained information.

Key words

Great Britain, Scotland, Ireland, Northern Ireland, nationalism, unionism, terrorism, devolution, autonomy, self-government, independence, separation, unification

OBSAH

Úvod	7
1 Základní charakteristika států / zemí	8
2 Hlavní národy formující Velkou Británii	15
3 Společné dějiny Velké Británie do roku 1707	17
3.1 Dění na ostrovech do 12. století	17
3.2 Dění na ostrovech do nástupu Tudorovců roku 1485	19
3.3 Období mezi léty 1485 až 1603 (od Tudorovců ke Stuartovcům)	21
3.4 Vláda Stuartovců a vznik Velké Británie	23
4 Britsko-irské vztahy od roku 1707 po 20. století	26
4.1 První vlna irského nacionalismu	26
4.2 Irsko jako součást unie	27
4.3 Druhá vlna irského nacionalismu	27
4.4 Vývoj britského liberalismu a jeho dopad na Irsko	28
5 Britsko-irské vztahy ve 20. a 21. století	30
5.1 Okolnosti rozdělení Irska	30
5.2 Vznik Severního Irska jako zárodek konfliktu	33
5.3 Kdo je kdo v severoirském konfliktu	34
5.4 30. léta a druhá světová válka	34
5.5 Důležité události v samostatném Irsku	35
5.6 Kampaň za lidská práva a „The Troubles“ v Severním Irsku	36
5.7 Spolupráce britské a irské vlády v řešení konfliktu	37
5.8 Cesta k Belfastské dohodě, její uzavření a důsledky	39
5.9 Proces obnovy samosprávy v Severním Irsku a zapojení britské vlády	41
5.10 Další důležité momenty britsko-irských vztahů od podpisu Belfastské dohody ..	43
5.11 Usmiřování na politické scéně	45
5.12 Otázka sjednoceného nezávislého Irska v současnosti	46

6	Vnitřní politika Velké Británie vůči Skotsku od roku 1707 po 20. století	48
6.1	Vznik unie a jeho prvotní dopad na Skotsko	48
6.2	Problémy unie a proces demokratizace	49
6.3	Myšlenka autonomie a její vývoj	50
7	Vnitřní politika Velké Británie vůči Skotsku ve 20. a 21. století.....	51
7.1	Počátek století a politické trendy, období první světové války	51
7.2	Poválečná krize, vzestup labouristů a důvody vzestupu nacionalismu.....	52
7.3	Druhá světová válka a poválečná vláda	53
7.4	Další projevy skotského nacionalismu.....	55
7.5	Období hospodářské krize 70. a 80. let	57
7.6	Thatcherismus a jeho důsledky	58
7.7	Vláda Tony Blaira a vznik samostatného skotského parlamentu	59
7.8	Skotský nacionalismus, otázka autonomie a samostatného Skotska	60
7.9	Britsko-skotské politické vztahy po roce 1999 a cesta k referendu 2014.....	61
7.10	Referendum o nezávislosti Skotska 2014	64
8	Návrh výukové lekce pro základní školy – Vnitřní politika Velké Británie (Skotsko, Irsko).....	68
8.1	Cíle výukové lekce.....	68
8.2	Geografické údaje	70
8.3	Kulturní aspekty (národy, náboženství).....	76
8.4	Nejdůležitější historické události britsko-skotských a britsko-irských vztahů.....	81
8.5	Vymezení klíčových pojmů	84
8.6	Nacionalismus na Britských ostrovech – jeho vývoj, současnost a vliv na budoucnost tamních států a celé Evropy.....	86
8.7	Test na procvičení získaných znalostí.....	89
	Závěr	90
	Seznam použitých zdrojů.....	93

ÚVOD

Téma „*Vnitřní politika Velké Británie (Skotsko, Irsko)*“ jsem si vybral hlavně z důvodu jeho aktuálnosti. Téma je aktuální z důvodu vzestupu nacionalistických tendencí v celé Evropě, ať už se jedná o tendence států vystoupit z Evropské unie nebo o separatistické snahy některých evropských regionů. Mezi tyto „regiony nestability“ pak patří i Skotsko a Irsko (resp. Severní Irsko), neboť ve Skotsku v roce 2014 proběhlo referendum o jeho vystoupení z Velké Británie, taktéž otázka sjednocení Irska je nadále otevřená. O to více je zajímavější fakt, že se tyto regiony nachází v prostředí vyspělé Velké Británie.

Cílem práce je objasnit současné události ve vztazích mezi Velkou Británií a Skotskem a Irskem, dále jejich dopad na možné budoucí dění na ostrovech i v celé Evropě. Takovýto cíl je ovšem velmi komplexní a zahrnuje analýzu historických událostí, která sahá až k původnímu osídlování ostrovů, analýzu kulturních odlišností ostrovních národů, ale také politických a ekonomických vztahů. Ve struktuře práce by také měly být obsaženy obecné informace o ostrovních státech/zemích. Teprve po takovémto rozboru můžeme přistoupit k podrobnějšímu hodnocení britsko-irských a britsko-skotských vztahů, zejména pak s důrazem na dění ve 20. a 21. století, na nacionalismus a možný separatismus.

Druhým hlavním cílem je navržení výukové lekce z probrané tematiky. Jelikož jsou mezinárodní vztahy součástí RVP ZV v předmětech, jako jsou např. zeměpis, občanská výchova či dějepis, bude tento návrh užitečnou pomůckou pro učitele na druhém stupni základních škol, kteří by se chtěli zabývat Velkou Británií a aktuálním evropským děním. Výuková lekce by tak měla obsahovat dějepisná i zeměpisná fakta, ale také informace o nacionalismu či terorismu. Díky těmto faktům a informacím lze u žáků rozvíjet kritické myšlení a vytváření jejich vlastního názoru na danou problematiku.

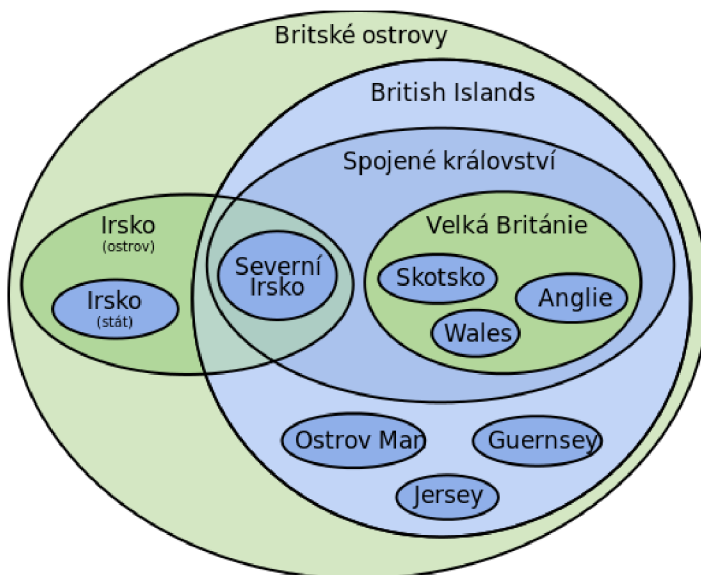
Hlavní metodou práce bude analýza událostí od historie po současný rok 2016. Při psaní budu vycházet hlavně z knižních zdrojů, a to jak českých, tak anglicky psaných. Události 21. století ještě nejsou v dostupné literatuře zahrnuty v dostatečném rozsahu, proto pro popis aktuálních událostí budou využity internetové články.

1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA STÁTŮ / ZEMÍ

Velká Británie

Slovní spojení Velká Británie vyjadřuje plný název státu Spojené království Velké Británie a Severního Irska (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland), nebo také stručně Spojené království. Územní rozloha tohoto ostrovního státu je přibližně 244 000 km², rozlohu má tedy Velká Británie přibližnou jako např. Rumunsko, Guinea nebo Nový Zéland. Velká Británie je státním zřízením parlamentní monarchií, která zahrnuje čtyři země – Anglii, Skotsko, Wales a Severní Irsko. Anglie, Skotsko a Wales se nachází na ostrově Velká Británie, Severní Irsko se nachází na ostrově Irsko. V této diplomové práci budu sousloví Velká Británie používat pro označení státu Velká Británie (Spojeného království), ne pro označení ostrova Velká Británie.

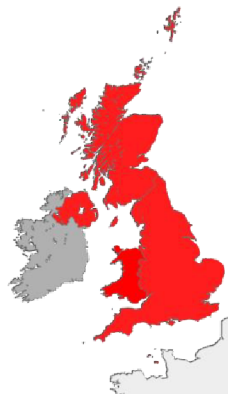
K Velké Británii se pojí také různá závislá území (např. ostrovy Man či Jersey) či zámořská území – pozůstatky bývalé koloniální mocnosti (např. Kajmanské ostrovy či Bermudy). Tato území mají různou míru autonomie. Autonomie – „v *politologickém a státoprávním smyslu vyjadřuje specifické postavení ústavně vymezené části státu nebo oblasti společenského života, její právo v rámci právního řádu samostatně rozhodovat o svých záležitostech. Autonomní útvar je zpravidla utvářen na národnostním a územním principu.*“¹

¹ ADAMOVIÁ, Karolína. *Politologický slovník*, s.9

Obr. č. 1 – Dělení Britských ostrovů. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_Euler_Diagram-cs.svg

Obr. č. 2 – Velká Británie (Spojené království). Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_United_Kingdom.svg

K červnu roku 2015 byl počet obyvatel státu Velké Británie 64 088 222 ², z toho v Anglii přibližně 54 mil., ve Skotsku 5,3 mil., ve Walesu 3 mil., v Severním Irsku 1,8 mil. ³ Hlavními národy Velké Británie jsou Angličani (80 %), Skoti (9 %), Irové (4 %) a Velšané (1,2 %). ⁴ Mezi další obyvatelstvo patří příslušníci původních národů, např. Galové, Normani či Cornwallané, dále přistěhovalci z bývalých kolonií, obecně ale z celého světa.

Základní ústavní dokument Velké Británie je z roku 1688, britské konstituční uspořádání má ale delší tradici. Jak jsem již zmínil, Velká Británie je státem složeným ze čtyř historických zemí a tyto země se v minulosti – dávné i moderní - projevovaly různými snahami o samostatnost či autonomii. Jako příklad komplikovaného politického vývoje může posloužit následující citace: „*Ačkoliv formální politické rozdělení bylo provedeno již před staletími, napětí začalo probleskovat zcela nedávno, v 70. letech. Zúžení ekonomické základny prohloubilo rozpory nerovnoměrného vývoje v podmínkách krajů i zemí uvnitř Británie, v nichž Anglie prosperuje relativně lépe ve srovnání se Skotskem či Walesem. Objev ropných ložisek při severním pobřeží Skotska vyvolal skotské požadavky po větší autonomii a ve stejné době vyšlehl ve Walesu nacionalismus, opírající se o kulturní*

² Europe: United Kingdom [online]. In: The World Factbook

³ Annual Mid year Population Estimates: 2013 [online]. In: Office for National Statistics.

⁴ GARDNER, Philip. Encyklopedie Zeměpis světa, s. 235

požadavky. Hnutí za postoupení pravomocí, za přesun určitých mocenských principů z parlamentu ve Westminsteru na národní instituce, našlo nezanedbatelnou podporu. Vzrůst národních stran ve Skotsku (Scottish National Party) a Walesu (the Plaid Cymru) přispěl k přestavbě britského systému politických stran a k oslabení modelu dvě třídy – dvě strany (konzervativců a labouristů), které se mezi sebou střetávaly.“⁵

Velká Británie je unitárním státem, státním zřízením je dědičnou parlamentní monarchií. Ústava nemá psanou podobu, systém norem určujících základy státního uspořádání tvoří psané právní akty, zvykové ústavní právo a ústavní konvence. Má širokou autonomii historicko-geografických území. Základem zákona jsou např. Magna charta liberatum (z r. 1215), Deklarace práv (z r. 1689) či Zákon o následnictví (z r. 1701). V čele státu je dědičný panovník, který je současně hlavou anglikánské a skotské presbyteriánské církve. Panovník má formální výsadu rozpustit parlament, jmenuje a odvolává premiéra i členy vlády, schvaluje zákony či ratifikuje mezinárodní smlouvy. Jeho nejdůležitější funkcí je však reprezentativní funkce a udílení rad vládě. Zákonodárná, výkonná a soudní moc náleží parlamentu, který je tvořen panovníkem, Dolní sněmovnou a Sněmovnou lordů. Zásadní význam v legislativě má Dolní sněmovna (v roce 2015 650 křesel).⁶ „Zákony, které se netýkají zdanění nebo rozpočtových záležitostí, mohou být pozměněny nevolenou sněmovnou lordů (Horní sněmovna, která může návrh odložit, ale nikoliv zrušit).“⁷ Moc výkonnou zajišťuje hlavně vládní kabinet, pravomoci panovníka jsou opět spíše formální. Pro britský stranický systém je typické zápolení dvou dominantních politických stran. V moderních dějinách spolu ve volbách soupeří hlavně Konzervativní strana a Labouristická strana, přičemž labouristé poprvé vyhráli parlamentní volby v roce 1945, vítězná tradice konzervativců spadá již do 19. století.⁸

Skotsko

Existence Skotska v rámci Velké Británie je doprovázeno mnohými snahami o autonomii, a to jak v dávné minulosti, tak v současnosti. Historie vzájemných vztahů této historické země vůči Velké Británii bude rozepsána v příslušné kapitole.

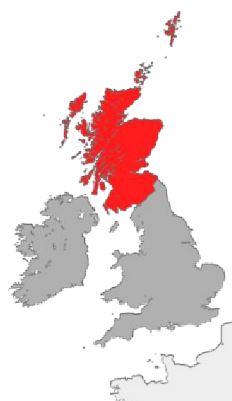
⁵ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 950

⁶ *MPs, Lords & offices* [online]. In: Parliament.uk

⁷ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 951

⁸ SEDUNKOVÁ, Alexandra. *Státy světa: mapy, státní symboly, základní údaje, obyvatelstvo, hospodářství, státní zřízení, historie, hlavy států*, s. 393-398

Skotsko je spolu s Anglií, Walesem a Severním Irskem jednou ze čtyř historických zemí, které tvoří stát Velká Británie (Spojené království Velké Británie a Severního Irska). Počet obyvatel Skotska je přibližně 5,3 mil., z toho Skotů asi 4,5 mil. Úřední jazyky jsou Angličtina, Gaelština a Skotština. Hlavním městem je Edinburgh, královské město a administrativní sídlo, ovšem největším městem je Glasgow, což je významné průmyslové centrum a třetí největší město Velké Británie. Rozloha této země je pak přibližně 79 000 km².⁹

Obr. č. 3 – Skotsko. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_Scotland.svg

Státním zřízením a politickým uspořádáním je na tom Skotsko stejně jako Velká Británie. Jde tedy o konstituční monarchii v čele s Alžbětou II. a s Davidem Cameronem jako předsedou vlády, ovšem s určitou mírou samosprávy. „Vzhledem k výsledkům referenda z roku 1998 vláda (vláda Velké Británie – pozn. autora) vyslovila souhlas s ustavením místního voleného parlamentu ve Skotsku a národního shromáždění ve Walesu, jejichž řízení nebude nadále vycházet z Londýna.“¹⁰ Samospráva – „označuje zpravidla oprávnění společenského organismu obstarávat právem vymezený okruh svých záležitostí samostatně, relativně nezávisle na širším společenském organismu, jehož je součástí.“¹¹

Mezi historické milníky dějin Skotska patří např. rok 1502 (dohoda o věčném míru mezi Anglií a Skotskem), 1603 (vytvoření personální unie mezi Anglií a Skotskem), 1653 (počátek vlády Olivera Cromwella), 1707 (Zákon o unii s Anglií, spojení parlamentů,

⁹ Facts About Scotland [online]. In: Scotland.org.

¹⁰ GARDNER, Philip. Encyklopedie Zeměpis světa, s. 240

¹¹ ADAMOVIČ, Karolína. Politologický slovník, s. 227

rozpuštění skotského parlamentu), 1801 (vznik Spojeného království Velké Británie a Irska), 1910 (dvoje všeobecné volby, nastolení tématu skotské autonomie), 1923 (menšinová vláda labouristů), 1998 (ustavení skotského parlamentu) nebo 2014 (referendum o opuštění Spojeného království).

Anglie

England neboli „země Anglů“. Jde o mateřskou zemi Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. S ostrovy Wight a Scilly má rozlohu 130 400 km². Počet obyvatel je přibližně 54 milionů. Často je název Anglie nesprávně používán pro celé Spojené království.¹²

Obr. č. 4 – Anglie. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_England.svg

Severní Irsko

Anglicky Northern Ireland. Součást Spojeného království, rozloha 14 100 km², obyvatel přibližně 1,8 milionu. Patří k němu historická hrabství jako např. Antrim, Armagh, Fermanagh či Londonderry. Územně zabírá většinu irské historické provincie Ulster. Hlavním městem je Belfast.¹³ „*Jako kvazinezávislý stát uvnitř Velké Británie získalo Severní Irsko svou legitimitu rozhodnutím irských nacionalistů už v r. 1920, při dělení Irska. Fanatismus a nacionalismus se v moderní historii tohoto regionu prolínají a jsou živeny současně náboženskou i politickou loajalitou.*“¹⁴ V letech 1920 až 1972 mělo Severní Irsko vlastní parlament kontrolovaný protestantskými unionisty. Samosprávné

¹² *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*, s. 46

¹³ *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*, s. 996, 997

¹⁴ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 769

instituce byly obnoveny v roce 1999, po dalším přerušení pak v roce 2007. Pro Severní Irsko bylo typické soupeření unionismu a nacionalismu, což přerůstalo v násilí a zapojení teroristických organizací (nejvýznamnější republikánská IRA). Nacionalismus – „*teorie, že základem státu by měl být národ, resp. že každý národ by měl tvořit stát, neboť správa věcí veřejných je nejideálnější v rámci širší komunity se společnou minulostí a kulturou – tedy národa.*“¹⁵

Obr. č. 5 – Severní Irsko. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovny#/media/File:British_Isles_Northern_Ireland.svg

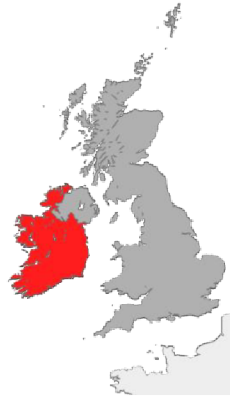
Irsko

Irsko (nebo také Irská republika) je suverénním státem, který geograficky náleží k Britským ostrovům v severozápadní Evropě. Stát Irsko zabírá asi pět šestin stejnojmenného ostrova a jeho rozloha činí přibližně 70,3 tis. km². Zbylou asi jednu šestinu ostrova představuje Severní Irsko, které je součástí Velké Británie. Počet obyvatel je přibližně odhadován na 4,9 milionu (červenec 2015), asi 85% obyvatel pak tvoří národ Irů. 85% obyvatel jsou také katolického vyznání.¹⁶ Úředními jazyky jsou irština a angličtina. Státním zřízením republika, která má parlamentně-kabinetní systém vlády. Hlavou státu je prezident volený na 7 let, platná ústava je z roku 1937. Legislativní moc náleží Národnímu parlamentu, který se skládá z Poslanecké sněmovny (166 členů) a Senátu (60 členů).¹⁷

¹⁵ ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*, str. 258

¹⁶ *Europe: Ireland* [online]. In: The World Factbook

¹⁷ SEDUNKOVÁ, Alexandra. *Státy světa: mapy, státní symboly, základní údaje, obyvatelstvo, hospodářství, státní zřízení, historie, hlavy států*, str. 138-140

Obr. č. 6 – Irsko (Irská republika). Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovny#/media/File:Island_of_Ireland.svg

Pro Irsko v (nejen) moderních dějinách je typický překotný historický vývoj, který je propojený s Velkou Británií. V jejich vztahu se projevovala silná snaha Irska o nezávislost (= svrchovanost státní moci na jakékoliv jiné moci – pozn.), ale i snaha získat prospěch ze vzájemného závislého postavení. Podrobnější dějiny vzájemných vztahů budou rozepsány v příslušné kapitole, nicméně základní milníky 20. století budou uvedeny již zde. Irsko vytrvale jednalo o autonomii již od 19. století, jeho snaha pak vyvrcholila v roce 1921, kdy došlo k odtržení Irska od Velké Británie podpisem anglo-irské dohody. Této snaze předcházely i násilné události, jako např. Velikonoční povstání v Dublinu z roku 1916 nebo anglo-irská válka z let 1919-1921. V roce 1921 tedy vzniklo svobodné Irsko, ale část území ostrova (nynější Severní Irsko) zůstalo nadále pod suverenitou Velké Británie. Podepsání dohody z roku 1921 vyvolalo rozkol v irské společnosti, načež v letech 1922-1923 vypukla intenzivní občanská válka. Nicméně odtržením Irska se v tomto státě vytvořila nábožensky (katolíci) i národnostně (Irové) homogenní společnost. V roce 1949 Irsko vystoupilo z Britského společenství národů (Commonwealth) a stalo se republikou. Důležitým bodem irské zahraniční politiky vůči Velké Británii byla a je otázka Severního Irska, dodnes zcela nevyřešená. V průběhu let Irsko postupně opustilo nacionalistické postoje a otevřelo se jednáním s Velkou Británií, což vyvrcholilo v podepsání tzv. Belfastské dohody z roku 1998, kterému předcházely značné kompromisy nacionalistů i unionistů, aby bylo dosaženo míru.

2 HLAVNÍ NÁRODY FORMUJÍCÍ VELKOU BRITÁNIÍ

Národ – „osobitě a uvědoměle ekonomické, politické a kulturní společenství, na jehož utváření mají největší vliv společný jazyk, společné území a společné dějiny.“¹⁸ U národů můžeme vymezit kulturní dimenzi (společný jazyk, náboženství, historická zkušenost), politickou dimenzi (vlastní stát, autonomní status v rámci vícenárodního státu) a psychologickou dimenzi (vědomí jednotlivců o příslušnosti k danému národu).¹⁹

Britové

Společný název pro keltské kmeny ze starověké Anglie a Walesu. Původně sídlili v Bretani a při ústí Seiny, odkud se ve 4/3 stol. př. n. l. přesídlili do Anglie. V 1. století romanizováni vlivem Římské říše. Od 5. století čelili tlaku Anglů a Sasů, načež se nakonec zčásti udrželi pouze ve Walesu, Skotsku, na ostrově Man a v Bretani. Časem se ale Britové spolu s Angly a Sasy asimilovali, což vytvořilo základ britského národa. Jako Brity označujeme také moderní národ na území Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku.²⁰

Angličané

V užším smyslu obyvatelé jižní části Velké Británie (Anglie), v širším smyslu obyvatelé Velké Británie. Národ, který se v průběhu staletí generoval z postupné asimilace Britů, Piktů, Skotů, Keltů, germánských Anglů, Sasů, Jutů a Normanů.²¹ Svoji kulturní a etnickou jednotu si začali uvědomovat od počátku 8. století.²² Anglickou národní identitu výrazně formovaly anglikánská církev, anglický jazyk a anglické zákony a zvyklosti (jejich dodržování slibuje i anglický panovník při korunovačním procesu). Vojenské úspěchy často zapříčinily despekt Angličanů vůči ostatním národům, např. vůči Irům nebo Francouzům. Nikdy se jim ale nepodařilo plně prosadit svoji kulturu, jazyk, zvyky a identitu v Irsku, Skotsku ani Walesu.²³

¹⁸ ADAMOVIČ, Karolína. *Politologický slovník*, s. 138

¹⁹ ADAMOVIČ, Karolína. *Politologický slovník*, s. 138

²⁰ WOLF, Josef. *Abeceda národů: výkladový slovník kmenů, národností a národů*, s. 61

²¹ *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*, s. 46

²² MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 71

²³ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 192, 204

Anglové

Angliové – starověký západogermánský kmen. Původní sídla měl v 1. stol. n. l. na území Německa a Dánska. Nejvýznamnější větví se stali Anglové, kteří se spojili se Sasy, což je další germánský kmen, a pronikali na Britské ostrovy. Tam si podrobili keltské obyvatelstvo a založili v 6. a 7. století první státní celky. Na počátku 9. století Anglové spolu se Sasy vytvořili jednotný stát s názvem Anglie. Od té doby byli označováni za Anglosasy.²⁴

Normané

Středověké germánské kmeny, které žily v Dánsku a ve Skandinávii. Těž Vikingové. Podnikali časté kořistnické námořní výpravy. Výborní válečníci, mořeplavci a objevitelé. Měli vyvinutou raně-feudální organizaci, která se stala vzorem pro další budoucí feudální státy. Od 9. století se usídlovali v Irsku a Velké Británii, v 11. století dobyli celou Anglii (Vilém I. Dobyvatel). Nakonec se asimilovali s Anglosasy, čímž se zformoval anglický národ. Někteří Normané pronikali též do Francie, Itálie či Ruska.²⁵

Skotové

Skoti – původně starověké keltské kmeny. Později obyvatelé historického území Skotska na severu Velké Británie. Potomci Gaelů s kulturními a jazykovými zvláštnostmi. Nicméně teprve do roku 1494 se datuje první zmínka o Skotštině jako o svébytně používaném jazyku.²⁶ Skotsko (podle Římanů Kaledonie, keltsky Alban) bylo od 2. tisíciletí př. n. l. osídlováno kmeny Britů a Piktů. „*Ve 3. a 4. stol. n. l. přesídlili na záp. pobřeží keltští Skotové z Irska a již v 5. stol. začali zakládat kmenové království Skotů, Britů a Piktů.*“²⁷ Silný vliv na ně měli Anglosasové a Normané. Skotové neustále bojovali s Angličany, ale v roce 1707 vytvořili jednotné království Velké Británie. Zbytky původních keltských Gaelů se nachází na severu Skotska. Dnes jsou Skotové velmi asimilováni s britským etnikem. Také je třeba říci, že jsou Skotové národem diaspory – rozptýleni po celém světě. Jejich počet je odhadován v rozmezí 28-40 milionů.²⁸

²⁴ WOLF, Josef. *Abeceida národů: výkladový slovník kmenů, národností a národů*, s. 33, 34

²⁵ WOLF, Josef. *Abeceida národů: výkladový slovník kmenů, národností a národů*, s. 188

²⁶ FRANK, Jan. *Skotsko*, s. 64

²⁷ WOLF, Josef. *Abeceida národů: výkladový slovník kmenů, národností a národů*, s. 220

²⁸ *The Scottish Diaspora and Diaspora Strategy: Insights and Lessons from Ireland. The Characteristics Of Each Diaspora* [online]. In: gov.scot.

Irové

Národ keltského původu, který žije v Irské republice a v Severním Irsku. Stejně jako Skotové jsou národem diaspory. V Irsku žije asi 4,2 mil. Irů²⁹, dalších asi 50 milionů žije v USA, Kanadě či Austrálii, což je hlavně důsledkem hromadné migrace od 2. pol. 19. stol. Celkový počet Irů je odhadován v rozmezí 70 až 80 milionů.³⁰ Asi ve 4. stol. př. n. l. ostrov Irsko osídlili Keltové. Okolo roku 1000 n. l. vzniknul Irský stát v důsledku útoků Vikingů. V průběhu dalších století byli Irové opakovaně podrobováni Angličany, přesto bojovali za nezávislost a jako jediný keltský národ si zachovali vlastní jazyk. Dokázali si vytvořit i moderní národní stát.³¹

3 SPOLEČNÉ DĚJINY VELKÉ BRITÁNIE DO ROKU 1707

3.1 Dění na ostrovech do 12. století

Skotsko

Dle archeologických nálezů mohou historikové s jistotou tvrdit, že první lidé osídlovali Skotsko v období 7000-5000 př. n. l. V době bronzové (3-2 tis. let př. n. l.) docházelo k prvním kontaktům s obyvateli Anglie, především díky obchodu s cínem. Asi od první poloviny 1. tisíciletí pronikali do Skotska Keltové, kteří zde zavedli např. výrobu železa nebo keltský jazyk. V prvních čtyřech stoletích našeho letopočtu se skotské kmeny střetávaly s Římany, kteří si tamní území chtěli podmanit. Houževnaté skotské kmeny nakonec donutily Římany postavit hraniční opevnění limes Romanus, které ale bylo častokrát překročeno, a tak byly římské legie roku 407 staženy z ostrovů. Od 5. století na ostrovy pronikali Germáni, hlavně pak na území Anglie (zde hlavně kmeny Sasů, Jutů a Anglů), nicméně docházelo i ke střetům s kmeny ze Skotska.

Již od 3. stol. n. l. pronikali na území Skotska Irové, kteří zde v 5. stol. založili první dynastii s názvem Dalriada. *„Ještě přesněji je ovšem hovořit o skotské dynastii, neboť obyvatelé Kaledonie všechny Iry přicházející na jejich ostrov častovali římským*

²⁹ Europe: Ireland [online]. In: The World Factbook

³⁰ The Scottish Diaspora and Diaspora Strategy: Insights and Lessons from Ireland. The Characteristics Of Each Diaspora [online]. In: gov.scot.

³¹ WOLF, Josef. *Abeceda národů: výkladový slovník kmenů, národností a národů*, s. 118, 119

názvem Scotti = Skotové (Irové).“³² Mezi kmeny Skotska se šířilo křesťanství a vzdělanost. V roce 843 bylo Skotsko sjednoceno. „*Více než 300 let trvající proces šíření gaelské, původem irské kultury v severním Skotsku tak byl nakonec dovršen politickou unifikací.*“³³ V 10. století vládcí Skotska a Irska vytáhli proti Anglii, byli ale poraženi a tyto události předznamenaly napjaté vztahy Skotů s Angličany. V 11. století bylo Skotsko ovlivněno osobou Markéty (Skotské), která pocházela z Anglie a ve Skotsku šířila víru, vzdělanost a angličtinu.

Irsko

První lidé přicházeli do Irska asi od 7 tis. let př. n. l., primitivní zemědělství se rozvíjelo od 5 tis. let př. n. l. Původní obyvatelstvo navazovalo obchodní styky s Británií. Postupem času – okolo 5. stol. př. n. l. - do Irska vešli Keltové, zatímco v Anglii se usazovaly anglosaské germánské kmeny. Od keltské, konkrétně gaelské kultury, která přijala křesťanství, se odvozuje národní identita Irů až do současných let.

V prvních stoletích našeho letopočtu Irové pravidelně pronikali do Británie, především do Walesu a Skotska, kde se usazovali. Ve Skotsku v 5. stol. založili již zmíněnou dynastii Dalriada. V témže století byla pro Irsko důležitá postava svatého Patrika. Původem Brit podnikal v zemi úspěšnou misijní činnost a zdejšími kmenům vysvětloval zásady křesťanství, které se zde propojovalo s gaelskými tradicemi a získalo tak specifickou podobu. Od 9. století začali Irsko kolonizovat Vikingové, kteří podnikali loupeživé výpady a zabírali půdu, časem ale přijímali křesťanství a irštinu a navazovali sňatky s irským obyvatelstvem. Jejich vojenské aktivity byly ukončeny v 11. století.

Území dnešní Anglie

Ve 4. až 3. století př. n. l. přicházeli na území ostrova Velké Británie Britové – kmeny keltského původu. V letech 43 až 407 n. l. byla Velká Británie pod nadvládou Římanů, což způsobilo rozsáhlejší přesuny Keltů na území Irska a Skotska. Poté, co byly římské legie staženy, byli Britové pod tlakem germánských kmenů, konkrétně Anglů, Sasů a Jutů. Ti zejména na území dnešní Anglie vytvářeli anglosaská království, takže se tvořila složitá změť různých územních celků, které byly ovládané jednak germánskými, tak i nadále britskými kmeny. Ve Skotsku, Walesu a Irsku byl vliv Germánů mnohem menší.

³² FRANK, Jan. *Skotsko*, s. 17

³³ FRANK, Jan. *Skotsko*, s. 22

„Anglosasové Wales ani Skotsko nikdy nedobyli a v obou těchto zemích získala do roku 1066 dominantní postavení některá z domácích mocností.“³⁴

Asi od 6. století se na území Anglie šířilo křesťanství. V rozmezí od 8. do 11. století pak toto území postupně dobývali Vikingové, místní kmeny v té době ale čelili také např. Skotům či Velšanům v mocenských sporech. V 10. století vznikla tzv. královská rada, která se dá považovat za předchůdce britského parlamentu. Ve slavné bitvě u Hastings roku 1066 porazil normanský Vilém Dobyvatel anglického krále Harolda II., stal se anglickým králem a založil v Anglii normanskou královskou dynastii.

3.2 Dění na ostrovech do nástupu Tudorovců roku 1485

Normané byli větví Vikingů, která se usídlila v severní Francii, proto přinášeli do Anglie francouzskou kulturu a vliv. 12. století bylo stoletím, ve kterém Normané pronikali na území Skotska a Irska, stavěli zde hrady a města a zaváděli feudalismus. Tou dobou vládl v Anglii mocný panovník Jindřich II., který měl ambice rozšiřovat území své země.

Jindřich II. získal některá důležitá území Skotska, a to převážně diplomatickým nátlakem. Postupně zde vznikly tři entity: Skotové, Angličané a Normané. Skotští gaelští tradicionalisté ale s normanským vlivem nikdy nesouhlasili a často proti němu, byť neúspěšně, tasili zbraně. Časem se ale vztahy Skotska a Anglie zklidnily, země se vzájemně neohrožovaly, hranice byla stabilní a Skotsko si uchovávalo své vlastní zákony a zvyklosti. Mělo vlastního panovníka a velmi si cenilo své nezávislosti.

Násilnější cestou bylo zabráno Irsko – to bylo dobyto vojensky a Jindřich II. získal titul irského krále. Normané pak zabírali půdu, proto se Irové obrátili proti nim a vypukly mnohé války, ve kterých Irové neměli šanci. „Do poloviny 13. století frankofonní Normané ovládli téměř tři čtvrtiny Irska.“³⁵ Ačkoliv normanská nadvláda byla v něčem pozitivní (zavádění právního a tržního systému), byla převážně kořistnická. Irové ztratili nejúrodnější půdu a politický vliv, museli Anglii poskytovat vojáky a suroviny.

V Anglii roku 1215 byla přijata Magna charta libertatis (Velká listina svobod), která omezovala královskou moc, dala vzniknout Velké radě (později parlament) a dodnes je základem zákona Velké Británie. 13. století bylo pro Irsko spíše klidné (zejména za

³⁴ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 82

³⁵ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 32

vlády Jana Bezzemka). Pro anglické panovníky Irsko nikdy nebylo prioritou, navíc normanská expanze nikdy neovládla celý ostrov. „*Tyto skutečnosti Irům umožnily postupné politické a vojenské vzkříšení, jež v dlouhodobějším horizontu vedlo k opětovnému získání rozhodující politické moci v Irsku.*“³⁶ Roku 1264 pak proběhlo první zasedání irského parlamentu pod normanským vlivem.

Ve Skotsku byl přelomový rok 1285, kdy vymřela tamní gaelská panovnická dynastie. Dobyvačný anglický (normanský) král Eduard I., který již roku 1284 dobyl Wales, chtěl ovládnout i Skotsko a roku 1292 protlačil na skotský trůn svého člověka. „*Pánovitost, s níž se Skoty nakládal po tomto datu, zadala už jen podnět k dlouhé a ničivé válce.*“³⁷ Proti okupaci se postavil skotský národní odpor s označením Společenství království. „*Tento zásadní milník skotské historie je opředen mnoha mýty a dodnes představuje mocnou oporu skotské národní identity. Hrdinou odboje se stal William Wallace (1270-1305).*“³⁸ Wallace, jenž zpočátku bojoval s Angličany partizánským způsobem, ve válce prohrál. Na počátku 14. století vedl válku skotský šlechtic Robert Bruce. Jeho úspěchy zapříčinily pád anglického krále Eduarda II. a podpis edinburské smlouvy roku 1328, která garantovala skotskou nezávislost na Anglii. „*In spring 1328, by the Treaty of Edinburgh, Edward III renounced his claim to lordship over Scotland. The country's independence seemed finally secured.*“³⁹ Nutno dodat, že v průběhu bojů o nezávislost bojovali Skotové proti anglickým Normanům také v Irsku, což původní Irové podpořili a vyháněli Normany a Angloiry (potomci Normanů v Irsku), čímž si znovuzískali politický vliv

Na skotský trůn nastoupila roku 1371 dynastie Stuartovců. Poté započaly mocenské války s Anglií a boje s gaelskými kmeny ze Skotské vysočiny. „*The wars between Scotland and England erupted several times in the 15th century, but Scottish troubles were caused more by weak kingship than foreign intervention.*“⁴⁰ Válka mezi Anglií a Skotskem pokračovala ještě v 15. století, Anglie se ale čím dál více přikláněla k defenzivnímu postoji a snažila se budovat stabilitu. Roku 1475 byla podepsána anglo-skotská smlouva.

³⁶ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 37

³⁷ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 126

³⁸ FRANK, Jan. *Skotsko*, s. 45

³⁹ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 93

⁴⁰ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 116

V Irsku, kde moc anglického krále slábla, měli Galové nezávislost a ostrov prakticky spravovala angloirská šlechta. „*Rovnováhy v anglo-irských vztazích sice dosaženo bylo, ale za cenu toho, že se Anglie faktické vlády vzdala.*“⁴¹ V Irsku byli tři skupiny obyvatelstva: původní Irové, Angloirové – potomci původních kolonizátorů, Angličané loajální k Anglii. O Angloirech se dá říci následující: „*They had arrived in the first colonizing wave but had gone native in the centuries since, adopting Gaelic dress, language, and customs. Like the Gaelic Irish, moreover, they were faithful to Catholicism.*“⁴² „*V průběhu 15. století se mezi oběma skupinami (Irové a Angloirové – pozn. autora) vytvořil jakýsi modus vivendi, založený jednak na sňatkové a prohlubující se kulturní provázanosti, jednak na rovnováze sil. Přibližně dvě třetiny irského území kontrolovali Irové.*“⁴³

V letech 1455 až 1485 probíhala v Anglii tzv. válka růží, což byla občanská válka o trůn mezi dvěma rody s růží v erbů – mezi rodem Yorků a rodem Lancasterů. Irové podporovali zájmy Yorků a snažili se jejich příslušníky prosadit na anglický trůn. Yorkové ale byli roku 1485 poraženi a jejich dynastie svržena, nástupem Jindřicha VII. na anglický trůn byla nastolena královská dynastie Tudorovců.

3.3 Období mezi léty 1485 až 1603 (od Tudorovců ke Stuartovcům)

Skotsko za Tudorovců

Období Tudorovců je s nadsázkou líčeno jako zlatý věk plný významných panovníků, vojenských, hospodářských i kulturních úspěchů. Odkaz tohoto období je zdrojem anglického národního sebevědomí a patriotismu.

Skotský panovník Jakub IV. navázal s Jindřichem Tudorem poklidné vztahy. V roce 1502 byla podepsána druhá smlouva, zajišťující „věčný mír“ mezi Anglií a Skotskem. Jakub se také oženil s anglickou princeznou roku 1503, čímž stuartovská dynastie získala částečný nárok na anglický trůn. Přesto se Jakub IV. od míru odvrátil – přiklonil se na stranu Francouzů v jejich válce s Anglií a 1513 započaly boje. Ještě téhož roku v bitvě u Floddenu byli Skotové drtivě poraženi. „*In just a few hours up to 17,000*

⁴¹ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 178

⁴² GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 156

⁴³ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 42

Scots were killed. They included the flower of the nation's nobility – and their King.“⁴⁴ Další panovník Jindřich VIII. se prohlásil hlavou anglikánské protestantské církve (1534) a chtěl protestantismus rozšířit po celých ostrovech. Také chtěl rozšířit svoji moc. V té době katolické Skotsko se postavilo na odpor a vypukly další války, zejména ve 40. letech, v nichž ale Anglie vítězila. „1542 triumfovaly tři tisíce Angličanů nad deseti tisíci Skotů u Solway Moss.“⁴⁵ Skotové pak žádali o pomoc ve Francii.

Ve Skotsku se postupně šířily myšlenky církevní reformace, nezabránila tomu ani Marie Tudorovna zvaná Krvavá, která vládla v Anglii v letech 1553-1558, a která „kacíře“ pronásledovala. Vliv kalvinismu a luteránství ve Skotsku postupně přecházel ve skotský presbyterianismus. Ve Skotsku v letech 1559-1560 vypukla občanská válka mezi příznivci protestantismu (vedenými Johnem Knoxem), podporovanými Anglií, a mezi katolíky, které podporovala Francie. Zvítězili skotští a angličtí protestanté, proti katolíkům pak byly namířeny různé represe. V roce 1560 vznikla presbyteriánská Skotská církev (Church of Scotland) a Skotsko se tak stalo protestantské.

V roce 1585 podepsalo novou mírovou smlouvu s Anglií a Jakub VI. (1567-1625 králem Skotska) získal budoucí příslib anglického trůnu. Na něm skutečně stanul v letech 1603-1625 jako Jakub I., čímž Skotsko vstoupilo do personální unie s Anglií (Unie Korun v letech 1603-1707). Rok 1603 je tak letopočtem, kdy na trůnu Anglie, Irska a Skotska stanul jediný panovník, a kdy na anglický trůn nastoupila Stuartovská dynastie. Není od věci zmínit, že i v tomto období bylo Skotsko etnograficky rozrůzněné, neboť hlavně na vysočině a ostrovech přetrvávala gaelská společnost se silným poutem k irským příbuzným a s odporem k Anglii.

Irsko za Tudorovců

Jelikož Irsko podporovalo ve válce růží poražený rod Yorků, odplata ho neminula. Jindřich VII. se Irům pomstil tak, že omezil samostatnost irského parlamentu, podřídil si irské hospodářství a potíral asimilaci Irů a Angličanů (skrže vymáhání tzv. Kilkennských zákonů z roku 1366). Nástupce Jindřich VIII. chtěl v Irsku upevnit moc a vedl v něm agresivní politiku záboru půdy a dalšího omezování politické samostatnosti. Mezi katolickým Irskem a protestantskou Anglií bylo také náboženské pnutí. Povstání na sebe nenechala dlouho čekat, byla ale tvrdě potlačena.

⁴⁴ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 138

⁴⁵ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 232

Další angličtí panovníci v 16. století se poprvé pokusili Irsko kolonizovat systematicky, což mělo upevnit anglickou nadvládu na ostrově. Zabraná půda byla věnována protestantským Angličanům, Skotům a Irům loajálními k Anglii. To vše na úkor domorodých katolických Irů. Společenské pnutí mezi utlačovanými katolickými Iry a mezi kolonizátory přerůstalo v další vzpoury. Nejvíce odbojnou provincií pak byl Ulster na severu ostrova. „*Ulster tak byl na konci 16. století poslední oblastí, kde se anglizace Irska dosud neprosadila.*“⁴⁶ Vyvrcholením sporů byla tzv. Devítilátá válka, v níž bojovalo deset tisíc irských vojáků, a ve které byly vyvolány boje na celém ostrově. Irové si přáli autonomii politické moci, restituci majetku a restauraci katolicismu. Požadavky ale neprosadili, neboť Alžběta I. (anglická královna v letech 1558-1603) dokázala rebelie potlačit. 1603 bylo Irsko dobyt, leč bez šance dosáhnout kulturní jednoty s Anglií.

Mimochodem Alžběta I. se roku 1560 pokusila zavést v Irsku protestantismus legislativní cestou, ovšem neúspěšně. „*Protestantismus se v Irsku neujal nikoliv kvůli mimořádně silnému vztahu Irů ke katolicismu, ale spíš proto, že he Irové ztotožňovali s anglickou nadvládou.*“⁴⁷ Ani původní kolonizátoři z Anglie se k protestantismu nepřiklonili.

3.4 Vláda Stuartovců a vznik Velké Británie

Počátek vlády Stuartovců

Jakub VI. se tedy roku 1603 stal králem Anglie. Zároveň byl králem Skotska a Irska a snažil se o spojení těchto zemí v jeden stát – stuartovskou Velkou Británií. Angličané to zatím odmítli, protože Skotsko za Anglií ekonomicky velmi zaostávalo. Jakub VI. „*chtěl úplné spojení zákonů, parlamentů i církví; musel se spokojit s omezenou unií hospodářskou, s částečným uznáním jednotného občanství a se společnou vlajkou.*“⁴⁸ Pro Irsko byla negativní kolonizace Ulsteru (území dnešního Severního Irska). „*Around 1610, a program of plantation (or colonization) was launched. Lands were granted to English and Scottish landowners, who brought tenants from their estates to settle the country.*“⁴⁹ Původní obyvatelstvo bylo vystěhováno a zůstalo v chudobě. „*Tragické důsledky bezohledné anglo-skotské kolonizace Ulsteru jsou dodnes hlavní příčinou rozdělení Irska.*“

⁴⁶ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 52

⁴⁷ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 49

⁴⁸ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 279

⁴⁹ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 157

⁵⁰ Naopak pozitivní byla jeho snaha sblížit anglikánskou a skotskou presbyteriánskou církev.

Období občanských válek

Od roku 1625 vládnul Karel I. Ten vstoupil do rozrůžky s parlamentem, neboť vládnul příliš absolutisticky. Konflikt měl i se skotskou presbyteriánskou církví, neboť ta také žádala větší autonomii. Proti sobě tak stanuly dvě strany – příznivci krále a parlamentaristé. Příznivce krále, též zvané royalisty, představovala zejména katolická a anglikánská šlechta. Parlamentaristy pak tvořili především puritáni (radikální protestanté) a skotští presbyteriáni, které vedl Oliver Cromwell (rodilý Angličan). V roce 1640 vyslali parlamentaristé do Anglie armádu, aby na krále zatlačili. Následně vypukla rozsáhlá občanská válka, která s přestávkami probíhala v letech 1642 až 1651.

Mezitím v roce 1641 vypuklo v Irsku povstání proti Anglii, protože katolíci Irové nebyli spokojeni se svým postavením, obávali se represí a ztráty svých majetků. Katolické vzpoury pak zapříčinily povraždění tisíců protestantů. „*Cromwell, zaneprázdněný anglickou občanskou válkou, povstání potlačil až v roce 1649. Dorazil s velkou armádou a Iry porazil tak brutální silou, že to Irové Angličanům nikdy neodpustili.*“ ⁵¹

Vláda Olivera Cromwella

V občanské válce nakonec zvítězili parlamentaristé v čele s Oliverem Cromwellem, Karel I. byl roku 1649 popraven a Cromwell následně nastolil republikánský režim – od roku 1649 do roku 1660 byla Anglie včetně Skotska a Irska republikou. Od roku 1653 vládl Cromwell jako lord protektor a jeho režim byl velmi tvrdý. „*The rule of the Lord Protector turned out to be as despotic as Charles I's had been.*“ ⁵² Mezi jeho činy pro Skotsko patří např. zrovnoprávnění skotských obchodníků s anglickými nebo usmíření všech protestantů v unii. Fatální důsledky měla Cromwellova výhra pro rebelující Iry - 50. léta 17. století byla charakteristická Cromwellovou odplatou, zejména masivním zábořem půdy, odebráním jejich politických práv a protikatolickými represemi. Vzbouřenci (asi 44 000 lidí) přišli až o 2/3 půdy podle své aktivity při rebeliích. ⁵³ Při invazi bylo vražděno i civilní obyvatelstvo.

⁵⁰ FRANK, Jan. *Skotsko*, s. 86

⁵¹ PŮROVÁ, Veronika. *Encyklopedie historie světa*, s. 274

⁵² GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 169

⁵³ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 61

Nástup Viléma Oranžského a vznik Velké Británie

Po smrti Cromwella (1658) se do Anglie v roce 1660 z exilu vrátil král Karel II., který byl ke katolíkům shovívavý, stejně tak jeho bratr Jakub II. (anglický král 1685-1688). Ti se snažili o zlepšení postavení katolíků, proti čemuž se ale postavily anglické a skotské protestantské elity. Jakub II. byl svržen (tzv. slavná revoluce) a do země byl pozván Vilém Oranžský, který se tak roku 1689 stal králem Anglie, Skotska a Irska. Nastala válka dvou králů, ve které válčily desetitisíce vojáků z různých zemí Evropy, na straně Jakuba např. francouzští katolíci či Valoni, na straně Viléma pak Dánové či Holanďané. Proti Vilémovi se také obrátili katolíci z Irska a Skotové, kteří chtěli obnovit dynastii Stuartovců. Jakubova katolická vojska nakonec byla poražena a roku 1691 jeho síly kapitulovaly. „*Ve Skotsku museli být přívrženci sesazeného krále rozdraceni silou zbraní*“, „*V Irsku došlo ke krvavé lázni nevyvratně, ke krveprolití, jež v mýtech a paměti Irů dodnes zaujímá čelné místo.*“⁵⁴

Vilém Oranžský byl protestantským panovníkem, který vyšel vstříc presbyteriánům, když např. zrušil institucionální nadřazenost koruny nad církví, nebo když vrátil do funkcí perzekuované kněze. Pro katolíky znamenala jeho vláda citelná omezení. Anglický parlament vydával opatření (tzv. trestní zákony), která zhoršovala postavení katolíků. „*Katolíci se nesměli účastnit politiky, vlastnit půdu, vzdělávat se, a dokonce ani mít koně.*“⁵⁵ „*Rozsah půdy v držení irských katolíků se tak do roku 1703 snížil z pětiny až na celkovou jednu sedminu.*“⁵⁶ Také nesměli vstupovat do armády či zřizovat školy. „*Katolíci se stali bezprávnou a sociálně poniženou skupinou. Zbývající katolická aristokracie se ocitla zcela bez práv, a většina jejich příslušníků proto v následujícím období raději konvertovala k protestantismu.*“⁵⁷ Protestanté drželi půdu, navíc ovládali politiku a armádu. Robotní povinnost pro katolíky, vysoké nájemy a placení desátků způsobovaly na venkově bídu a hlad.

V roce 1707 byla Anglie, Skotsko a Wales formálně sloučeny do Království Velké Británie (základem tzv. Act of Union). Tento letopočet se tak uvádí jako rok vzniku státu Velká Británie. Tomu předcházela složitá dlouholetá jednání a rozhodování Skotska, zda přijmout

⁵⁴ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 317

⁵⁵ PŮROVÁ, Veronika. *Encyklopedie historie světa*, s. 275

⁵⁶ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 66

⁵⁷ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 67

plné státoprávní splynutí nebo návrat k suverenitě, která existovala před rokem 1603. I v unii si ale Skotsko ponechalo právní i církevní instituce, navíc získalo obchodní výhody.

4 BRITSKO-IRSKÉ VZTAHY OD ROKU 1707 PO 20. STOLETÍ

Jak již bylo uvedeno, irští katolíci byli po nástupu Vilém Oranžského utlačováni. V roce 1728 ztratili právo volit. Od druhé poloviny 18. století ale došlo k ústupkům, neboť Irové projevovali korunně loajalitu, proto mohli rolníci volně dědit půdu a prodloužila se doba jejího nájmu.

4.1 První vlna irského nacionalismu

Pod vlivem americké války za nezávislost (1776-1783) se sjednotili irští protestanti, kteří na britské vládě roku 1780 vymohli volné obchodování Irska. Roku 1782 pak dokonce dosáhli křehké autonomie v legislativní činnosti, když byla zrušena legislativní závislost irského parlamentu na Británii, i když zásadní vliv si Britové nadále zachovali (například právo veta anglického panovníka). Vlivem Velké francouzské revoluce se v Irsku šířil nacionalismus. Ir Wolfe Tone rozšířil názory, že je potřeba provést demokratickou parlamentní reformu, udělit plná politická práva katolíkům a zajistit nezávislost Irska. Získal podporu katolíků a umírněných presbyteriánů, proti tomu se ale stavěly organizace radikálních protestantů a vypukly sektářské nepokoje. Toneovo hnutí nakonec dosáhlo toho, že katolíci od roku 1793 mohli volit do parlamentu, sami ale nemohli zasedat. Protestanté si zachovávali i jiná privilegia, což katolíky dráždilo. Mnozí se snažili uplatnit svoje práva nejen politickou cestou, radikalizovali se a uchýlovali se k násilí. V této činnosti vynikalo revoluční hnutí Sjednocených Irů, které založil Tone, přičemž cílem jejich plánovaného povstání bylo ustavení demokratické republiky. Na počátku roku 1798 mělo hnutí asi 280 000 členů.⁵⁸ Britská vláda reagovala zatýkáním, výslechy a stanným právem na každého spiklence. S nasazením tisíců vojáků pak Britové odrazili i ozbrojené útoky rebelů, ovšem počet obětí povstání se vyšplhal na 30 000. Tone byl zajat a roku 1798 zemřel v cele.⁵⁹

⁵⁸ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 239

⁵⁹ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 76

4.2 Irsko jako součást unie

V roce 1801 pak vešel v platnost Zákon o unii, který znamenal: „*Irsko splyne s Británií v jediný celek a katolíci dostanou právo zasedat v parlamentu, aby neměli důvod rebelovat.*“⁶⁰ Vznikla tak politická unie – Spojené království Velké Británie a Irsko. Zanikl tím ale irský parlament a jeho autonomie. „*500 let stará irská parlamentní tradice přestala existovat. Od této chvíle 100 irských poslanců dolní a 32 zástupců horní sněmovny zasedalo v britském parlamentu o 658 členech.*“⁶¹

Britové investicemi v Irsku pomáhali zlepšovat tamní hospodářství, vystavěli např. síť kanálů pro zefektivnění vodní dopravy. Na Iry ale nahlíželi s despektem jako na neschopný národ. Tento fakt, v kombinaci s ponapoleonskou hospodářskou krizí a předchozí Velkou francouzskou revolucí, vyvolával protibritské nálady, zvláště na chudém venkově. Z důvodu bezpečnosti byla roku 1814 založena Brity řízená policie.

4.3 Druhá vlna irského nacionalismu

V této době byla vedena kampaň za emancipaci katolíků a za irskou autonomii. Vůdčí postavou tohoto „boje“ byl právník Daniel O’Connell (1775-1847), který založil politické hnutí Katolický svaz, dokázal prokatolické Iry přesvědčit k politické aktivitě a roku 1828 se dokonce dostal do dolní sněmovny britského parlamentu. Díky celému hnutí byl roku 1829 přijat zákon, který katolíkům umožnil přístup do parlamentu, armádních i justičních funkcí. Dalším cílem O’Connella byla autonomie Irska (tzv. Home rule - zrušení Zákona o unii), k čemuž vedla další kampaň, tentokrát podporovaná statisícovými mítinky. O’Connell, který odmítal násilný postup, nakonec podlehl tlaku Britů a přešel k podpoře federalismu, nicméně svými aktivitami silně rozdmýchal irský nacionalismus. Parlamentní strana whigů (u moci od 1830) zavedla roku 1832 parlamentní reformu, která zvýšila irský elektorát o 21%.⁶²

„*Roku 1841 v Irsku žilo již více než 8 milionů lidí.*“⁶³ Ovšem irské zemědělství bylo zaostalé, půda drahá a těžko dostupná, průmysl taktéž upadal a obyvatelstvo tak bylo závislé zejména na bramborách. Koncem 40. let ale nastala jejich neúroda. Ta v kombinaci

⁶⁰ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 76

⁶¹ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 76, 77

⁶² MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 390

⁶³ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 81

se špatným řešením vlády, která umožnila vývoz potravin, způsobila hladomor, který stál život přibližně milion lidí. Další milion byl z Irska vyhnán, mimo jiné do Anglie a Skotska, což způsobovalo společenské napětí.⁶⁴ Mnozí Irové, včetně radikálů, přikládali vinu britské vládě, která prý Irům nepomohla a nechala je umírat. To posilovalo vůli opustit unii. „*Velký hladomor ve čtyřicátých letech devatenáctého století byl z Londýna řešen způsobem, který by mohl být snadno interpretován jako genocida, i když většinou se Londýn choval jen necitlivě: tato necitlivost však většinou stačila k rozpoutání různých násilných a rozvratných akcí skupinou Fenian Brotherhood, která se skládala nejen z irských domorodců, ale i Irů z Ameriky, a jejichž nadšení vždy předčilo jejich talent a účinnost.*“⁶⁵

4.4 Vývoj britského liberalismu a jeho dopad na Irsko

Druhá polovina 19. století byla ve Velké Británii typická politickým soupeřením stran toryů a whigů. Koalice tvořili převážně whigové spolu s liberály i radikály. Z této koalice se později vytvořila Liberální strana, která prosazovala např. volný přístup k informacím, svobodný trh, omezení byrokracie, další parlamentní a volební reformu. Taktéž uznávali „právo národů na osvobození“ a „samosprávu všude“. Tím vším si nakláněla voliče v Irsku a Skotsku. Příznivci Liberální strany se vymezovali proti anglikanismu a etablované církvi, neboť je měli spojené s mocí majetných vrstev.

Roku 1858 vznikla - i za podpory irských emigrantů v USA - nacionalistická organizace Irské republikánské bratrstvo, taktéž Feniáni. „*IRB snilo o tom, že vypukne válka, do které se zapojí i Anglie, a Irsko tak získá příležitost prosadit nezávislost.*“⁶⁶ IRB bylo podpořeno dělníky, farmáři či irskými vojáky. Ve svých řadách mělo tisíce ozbrojených jedinců, kteří podnikali sabotáže a násilné útoky, např. pumové útoky v Anglii 1867. Čelila jim britská armáda a rozvědka.

Za irskou věc bojoval v parlamentu britský liberál William Gladstone, který měl obavu z rostoucího nacionalismu. Mezi léty 1868 až 1894 byl přerušovaně britským premiérem. Chtěl pro irské agrárníky snazší dostupnost půdy a více vlastnických práv. Jeho pozemkové reformy byly zaváděny i ve Skotsku. V roce 1869 odsouhlasil odstátnění anglikánské církve v Irsku, jež si prosadili římsí katolíci přítomní v liberálním hnutí.

⁶⁴ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 267

⁶⁵ CARR, Caleb. *Dějiny terorismu: dějiny války proti civilistům: [od starověku po současnost]*, s. 138

⁶⁶ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*, s. 231

Gladstone se zasazoval i za jiná práva katolíků, když např. zavedl volební právo pro každou domácnost. Jeho agitace v parlamentu znovu otevřely myšlenku irské autonomie (Home rule), která si získávala své zastánce jak u voličů, tak mezi politiky. Taktéž otázka autonomie Skotska tím byla rozdmýchána. Nositelem nacionalistických myšlenek a snahy o Home rule v britském parlamentu byl poslanec Charles Parnell. „*In 1875, Home Rule candidate Charles Stewart Parnell was elected to Parliament, where his flamboyant filibustering and points of order amused the press and public as much as they irritated the government.*“⁶⁷

Další významnou iniciativou byla tzv. Pozemková liga, hnutí zahrnující nacionalisty, Feniány i rolníky, která vznikla roku 1879. Jejím cílem bylo dosažení osobního vlastnictví půdy pro irské rolníky. O dva roky později byla Liga vládou rozpuštěna kvůli iniciaci násilností, skrze Gladstonea ale stihla prosadit pozemkové zákony, které např. zaručovaly spravedlivou výši nájmu, stálé užívací právo na půdu a svobodu prodeje půdy. Ovšem otázka britského venkova byla nadále problematická a liberální vláda nedokázala poskytnout dostatečný kapitál pro jeho rozvoj. Venkov Irska i Skotska byl velmi zaostalý, což způsobovalo hromadné odlidňování. Vláda se pak snažila „*poangličtít gaelsky mluvící obyvatele Skotska a Irska a velšsky mluvící obyvatele Walesu, aby byli rolníci připraveni na život ve městech.*“⁶⁸ To mělo na tyto jazyky velmi negativní dopad. Ale i v irských městech žilo mnoho rodin v chudobě, což podněcovalo britskou vládu zasílat do Irska potravinovou pomoc.

Od 80. let začali v britských volbách vyhrávat konzervativní toryové. „*Dosáhli toho přiblížením v podstatě hierarchické, aristokratické a anglikánské strany k aspiracím rozvíjejících se středních a nižších středních vrstev ve velkých městech.*“⁶⁹ „*Liberálové se tak museli stále více spoléhat na podporu „keltské periferie“, na irské, skotské a velšské poslance. Zájmy a priority těchto tří zemí se tak přesunuly do centra britské imperiální scény.*“⁷⁰

V roce 1885 se konaly parlamentní volby, ve kterých bylo zvoleno 86 kandidátů z Irské parlamentní strany (ze 103 irských mandátů), kteří podporovali autonomii Irska.⁷¹ Britský premiér Gladstone roku 1886 navrhnul první zákon o irské autonomii, který počítal

⁶⁷ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 300

⁶⁸ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 421

⁶⁹ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 434

⁷⁰ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 436

⁷¹ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 90

se založením irského parlamentu. Proti tomu se ale postavili unionisté a konzervativci, kteří hájili zájmy většiny protestantských voličů. Zákon nakonec neprošel Sněmovnou lordů. Téhož roku se v Ulsteru také konaly pouliční nepokoje mezi protestanty a katolíky, které stály život tři desítky lidí.⁷² „*While Republicans fought for freedom, Protestants in Ulster opposed Home Rule: their freedom could only be guaranteed in the context of the United Kingdom, they insisted.*“⁷³ Návrh autonomního zákona z roku 1893 taktéž parlamentem neprošel.

5 BRITSKO-IRSKÉ VZTAHY VE 20. A 21. STOLETÍ

5.1 Okolnosti rozdělení Irska

Arthur Griffith, irský novinář a budoucí prezident, založil roku 1905 stranu Sinn Féin („My sami“), „*kteřá zastřešovala několik drobných radikálních nacionalistických skupinek a mezi jejími členy byli i Feniáni.*“⁷⁴ Cílem strany byla nezávislost Irska. „*Griffith, ostatně stejně jako i předáci autonomistické strany, zastával názor, že zákon o unii z roku 1800 byl aktem protiprávním. Vyvodil z toho závěr, že všichni irští poslanci, kteří kdy od té doby zasedali ve westminsterském parlamentu, jsou spoluvinní na spáchání nezákonnosti, kterou svou činností pomáhají udržovat při životě.*“⁷⁵

V roce 1912 prošel zákon o irské autonomii parlamentem i díky podpoře liberálního britského premiéra Herberta Asquitha. Ten byl nucen vyjít s irskými nacionalisty, neboť v parlamentních volbách roku 1910 získali 84 hlasů a podmiňovali vznik koalice.⁷⁶ Nacionalisté požadovali irskou správu Irska a zlepšení práv Irů, zejména chudých rolníků. Autonomie byla vyhlášena roku 1914. Hned nato bouřlivě reagovali unionisté na severu Irska (v dnešním Severním Irsku). „*Na 218 000 unionistů přísahalo, že použijí „všech nutných prostředků“, aby autonomii znemožnili. Založili sbory Ulsterských dobrovolníků a vyzbrojili se zbraněmi pašovanými z Německa.*“⁷⁷ Petici proti autonomii jich podepsalo až

⁷² FRANK, Jan. *Irsko*, s. 91

⁷³ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 301

⁷⁴ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 96

⁷⁵ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*, s. 229

⁷⁶ ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*, s. 212

⁷⁷ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*, s. 236

půl milionu. Na to reagovali irští nacionalisté taktéž zakládáním militantních sborů, takže napětí v zemi rostlo a hrozila občanská válka. Britská vláda raději odložila uzákonění autonomie o šest let: „*By the spring 1914 the Liberal government began to toy with a plan permitting the Ulster counties to contract out of Home Rule for a period of six years.*“⁷⁸

Tyto události přerušila 1. světová válka, během které až 200 000 Irů narukovalo do britské armády „*Although Ireland was on the brink of civil war, after the declaration of war on Germany, both Protestants and Catholics volunteered for service in the British Army*“⁷⁹ Asi 30 000 jich obětovalo život. Mnozí radikální nacionalisté a republikáni ale odmítli podpořit Británii a zosnovali povstání, které pak vypuklo 24. dubna 1916. Asi 1600 ozbrojenců obsadilo budovy v centru Dublinu a vůdce Patrick Pearce vyhlásil vznik Irské republiky.⁸⁰ Povstání se nejprve nesetkalo s odezvou veřejnosti a vzpoura byla potlačena. „*Pak se však Britové dopustili strašné chyby. Místo, aby prohlásili, že vzpoura získala mezi Iry jen omezenou podporu a že proto bude nejlepší, když její vůdci budou za mřížemi, Londýn dovolil, aby byly vyneseny ty nejtvrďší tresty. Vojenským velitelům dublinu bylo povoleno odsoudit vojenským soudem k trestu smrti zastřelením vůdce povstání, což byla urážka i pro umírněné irské občany.*“⁸¹ Nacionalisté tak měli své mučedníky a došlo k eskalaci násilí. „*Umírnění irští revolucionáři byli zatlačeni do pozadí a hnutí za nezávislost se dostalo pod vedení Sinn Féin a jeho vůdců.*“⁸² Ve volbách roku 1918 získali stranici Sinn Féin 73 ze 105 irských mandátů⁸³, roku 1919 založili irský parlament v Dublinu a prozatímní irskou vládu. „*Velikonoční povstání v dubnu 1916, vedené několika republikány a stoupenci strany Sinn Féin, vypadalo jako fiasko. Ale v polovině roku 1918 získala Sinn Féin a její republikánské přesvědčení, podepřené brutální reakcí Asquithovy vlády, na svou stranu téměř všech dvacet šest jihoirských hrabství.*“⁸⁴ Radikální nacionalismus se tak v Irsku dostal k moci bez politického konsenzu. V tomto období také vznikla IRA (Irská republikánská armáda).

V letech 1919 až 1921 napětí vyvrcholilo a IRA a Sinn Féin vyhlásily válku britským úřadům. Proběhla tak anglo-irská válka, kde proti sobě bojovaly IRA a britská armáda. „*Ta byla doprovázena politikou represálií vedoucí ke krvavým zvěrstvům*

⁷⁸ ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*, s. 221

⁷⁹ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 326

⁸⁰ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 332

⁸¹ CARR, Caleb. *Dějiny terorismu: dějiny války proti civilistům: [od starověku po současnost]*, s. 139

⁸² CARR, Caleb. *Dějiny terorismu: dějiny války proti civilistům: [od starověku po současnost]*, s. 139

⁸³ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*, s. 238

⁸⁴ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 465, 466

páchaným pomocnými vojenskými sbory podporovanými Korunou.“⁸⁵ Zahynulo v ní přibližně 750 Irů a 700 britských vojáků a policistů.⁸⁶ Reakce Britů na násilnosti IRA byly tvrdé a u irské veřejnosti se tak Britové stávali ještě méně oblíbenými. Britové během války pozastavili vyjednávání a předseda vlády David Lloyd George prohlásil, „*že si nebude podávat ruku s vrahy.*“⁸⁷

Válku ukončila roku 1921 tzv. Anglo-irská smlouva jako výsledek vyjednávání irských republikánů s britskou vládou. Irští republikáni nedokázali prosadit úplnou nezávislost, získali ale pro Irsko status britského dominia se samostatným parlamentem, ovšem za cenu ztráty Severního Irska, které zůstalo v unii. „*Z pohledu těch, kteří prosazovali odtržení země, bylo dosaženo pouze dílčího úspěchu, neboť byl limitován symbolickými vazbami s britskou monarchií, výsadami při využívání materiálního zařízení v námořních aktivitách a skutečností, že šest severovýchodních hrabství zůstalo součástí Spojeného království (Velké Británie) jako tzv. Severní Irsko. To vše vedlo k tomu, že problémy ve vztazích s předchozí imperiální mocností nepřestávaly hrát rozhodující úlohu v politice nového státu.*“⁸⁸ Také v severoirském Belfastu byl otevřen vlastní parlament s převahou unionistů. V britském parlamentu mělo Severní Irsko zastoupení 13 křesel.⁸⁹

Anglo-irská smlouva z roku 1921 tak dala vzniknout Svobodnému irskému státu. „*Od ledna 1922 tak začal existovat Irský svobodný stát, sdružující šestadvacet katolických hrabství jižního Irska. Pouze šest severovýchodních protestantských hrabství Irska zůstalo ve Spojeném království.*“⁹⁰ Nové státní instituce, justiční či parlamentní, zde byly tvořeny podle britského vzoru, britská armáda opustila zemi.

Ostrov Irsko byl smlouvou rozdělen, rozpadlo se Spojené království Velké Británie a Irska. Výsledek smlouvy znamenal v Irsku rozkol a občanskou válku v letech 1922-1923, kde proti sobě stáli umírnění příznivci smlouvy a vláda na jedné straně, radikální nacionalisté, kteří se smlouvou nesouhlasili a chtěli jednotné nezávislé Irsko, na straně druhé. Vítězi se stali umírnění, kteří s pomocí armády porazili radikály a jednotky IRA. Byli také jediní, kdo s touto formou autonomie souhlasili, neboť ta pobouřila radikálnější republikány, obyvatele Severního Irska i Velké Británie.

⁸⁵ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 467

⁸⁶ ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*, s. 265

⁸⁷ CARR, Caleb. *Dějiny terorismu: dějiny války proti civilistům: [od starověku po současnost]*, s. 140

⁸⁸ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 287

⁸⁹ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*, s. 245

⁹⁰ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 467

Obr. č. 7 – Irsko a Severní Irsko. Dostupné z:

<https://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21333.pdf> (str. 2)

5.2 Vznik Severního Irska jako zárodek konfliktu

Obyvatelstvo Severního Irska bylo rozděleno na menšinové katolíky, kteří většinou chtěli spojení s Irskem, a na protestanty, kteří hájili unii s Velkou Británií. „*Většina protestantského obyvatelstva Severního Irska pochází z anglických či skotských usedlíků, ovládají politická i hospodářské záležitosti a podporují jednotu s Británií (odtud jejich název unionisté). Menšina populace v Severním Irsku je katolická, potomci původních irských obyvatel (jako převážná část v Irsku), z nichž mnozí jsou nacionalisté, kteří v té či oné formě usilují o zrušení nebo uvolnění vztahů s Británií a o posílení vztahů či přímo o spojení s Irskem (odtud jejich název republikáni).*“⁹¹

U moci byli protestanté, katolíkům byl upírán podíl na správě i jiná práva. Aby si protestantští unionisté moc udrželi a odvrátili opozici katolických nacionalistů, zaváděli jednočlenné volební obvody, upravovali hranice obvodů nebo vydali tzv. zákon o mimořádné moci, „*který umožňoval uvěznění a odejmutí občanských svobod každému*

⁹¹ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s.950

podezřelému z nacionalistické činnosti, a za pomoci reorganizovaného policejního sboru.“

⁹² Protestanté byli zvýhodňováni např. při výstavbě bytů a v zaměstnání.

Severoírský konflikt můžeme považovat nejen za národnostní či náboženský, ale obsahuje i příčiny ekonomické a kulturní. Pádným argumentem unionistů byl fakt, že životní úroveň je vyšší v Severním Irsku, které je ve svazku s Velkou Británií, než jaká by byla pod Irskou vládou. Důležitou roli hrál odraz minulosti, ve které byli katoličtí Irové často utlačováni a protestanté se stavěli do vedoucích pozic. Radikální irští republikáni pak dodnes osočují Velkou Británii z toho, že protestanty naváděla k utlačování severoírských katolíků, aby si sama pojistila svoji moc na ostrově.

5.3 Kdo je kdo v severoírském konfliktu

Protestanté – „*Pro stoupence existence unie Severního Irsku s Velkou Británií se značně chaoticky používají termíny protestant, unionista a loajalista. Označení protestant odráží skutečnost, že naprostou většinu této skupiny tvoří protestanti nebo osoby z původně protestantských rodin.*“ ⁹³

Unionisté – Stoupenčí politického směru, který vyznává spojení s Velkou Británií.

Lojalisté – Označení pro radikály, kteří jsou ochotni za unii bojovat i násilím.

Nacionalisté a republikáni – „*Cílem obou skupin je sjednocení Ulsteru s Irskou republikou, ale odlišují se metodami směřujícími k tomuto cíli. Nacionalisté využívají převážně politické či alespoň nenásilné metody, zatímco republikánské hnutí je mnohem ochotnější k použití síly.*“ ⁹⁴

5.4 30. léta a druhá světová válka

V Severním Irsku v letech 1931 až 1935 probíhaly katolicko-protestantské nepokoje, při kterých zahynulo několik lidí. Situaci musela uklidňovat britská armáda. Také se zde projevovala hospodářská krize, kterou se britská vláda snažila řešit podporou průmyslu.

⁹² KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 769

⁹³ ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irsku*, s. 219

⁹⁴ ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irsku*, s. 219

30. léta v Irsku byla poznamenána ekonomickým sporem s Velkou Británií. Irsko, disponující finanční nezávislostí, odmítalo Británii splatit dluhy, např. pozemkovou rentu. „*Británie přijala odvetné opatření v podobě celních poplatků na dovoz jatečního dobytka z Irska a Svobodný stát reagoval uvalením cel na britské zboží. Tak začala „hospodářská válka“, která trvala šest let a podstatně zhoršila dopad světové hospodářské krize 30. let na Irsko.*“⁹⁵ Spor, označovaný jako Anglo-Irish Trade War, se vyřešil splacením dluhů a zrušením cel v roce 1938. Irská vláda si tím uvolnila ruce pro řešení problému chudoby v mnoha oblastech.

Důležitým dokumentem se stala nová irská ústava z roku 1937, která přejmenovala Svobodný irský stát na Irsko (irsky Éire) a proklamovala jeho „suverénní a nezávislé“ postavení. Ústava zahrnovala voleného prezidenta, hlásala nárok republiky Irska na celé území ostrova, včetně Severního Irska, a také stvrdila klíčové postavení katolické církve. Irsko nadále zastupovali britští diplomaté, což byl jeden z mála pozůstatků dosavadního spojení s Velkou Británií.

Během druhé světové války se pak Irsko separovalo od Velké Británie, vyhlásilo neutralitu a pomoc Spojencům byla spíše sporadická. „*Neutrální postoj za 2. svět. války byl součástí orientace na vztah k Velké Británii a na otázku nezávislosti.*“⁹⁶ Severní Irsko jako součást Velké Británie se války účastnilo v plném nasazení. „*Lidé na Severu sdíleli válečný život s Brity – vysoké daně, nejružnější omezení, přidělový systém a Belfast kromě toho i těžké nálety.*“⁹⁷ Britská vláda také využívala severoirské přístavy. Po válce pak investicemi pozvedla tamní průmysl a sociální systém, čímž se Severní Irsko stalo vyspělejší než soused na jihu.

5.5 Důležité události v samostatném Irsku

V roce 1949 „*Irsko definitivně zpřetrhalo pouta k Británii, vyhlásilo republiku, a dokonce vystoupilo z Commonwealthu.*“⁹⁸ Cílem tohoto kroku bylo uklidnit akce IRA, která ale nadále nebyla s vládou spokojena a vinila ji z rozdělení ostrova. Svazek Británie a Severního Irska ale přetrvával, důležité byly hospodářské důvody. Dokonce byl smluvně posílen zákonem, který umožnil Severnímu Irsku vystoupit z unie pouze za souhlasu

⁹⁵ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*, s. 252

⁹⁶ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 288

⁹⁷ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*, s. 246

⁹⁸ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 104

tamního parlamentu. Také irští občané nadále nebyli považováni ve Velké Británii za cizince.

Na přelomu 40. a 50. let Irsko uzavíralo obchodní dohody s Británií a přejímalo prvky tamního sociálního systému. *Koncem 50. let se důraz kladený na politické problémy přenesl na problémy ekonomické a od prosazování nezávislosti k budování strategie zaměřené na otázku získat co největší prospěch ze vzájemně závislého postavení v širším mezinárodním měřítku.*⁹⁹ Oba státy spolupracovaly např. také v budování dopravní a energetické infrastruktury.

Vztahy mezi ve společnosti ale pozitivní nebyly, mezi Brity a Iry panovalo napětí. *„The "No Blacks, No Irish, No Dogs" signs displayed in boarding houses in British cities in the 1950s and 1960s seem part of a distant era now but were a virulent symbol of the distrust between the two countries.*¹⁰⁰ V letech 1956-1962 vedla IRA útoky v Severním Irsku, aby rozdmýchala myšlenky nacionalismu, leč neúspěšně, obyvatelstvo její kampaň nepodpořilo.

*„Rok 1965 začal prvním významným setkáním obou premiérů a skončil novou anglo-irskou obchodní dohodou, která přinesla naději na dosud vzájemně nejvýhodnější ekonomické vztahy mezi Británií a Irskem.*¹⁰¹ Mimořádně Irsko upustilo od protekcionistické ekonomiky a roku 1973 spolu s Velkou Británií vstoupilo do Evropského společenství (předchůdce EU), čímž snížilo svoji hospodářskou závislost na britském trhu.

5.6 Kampaň za lidská práva a „The Troubles“ v Severním Irsku

*„From the 1920s to the 1960s, British governments paid little attention to Northern Ireland. The Protestant majority was allowed to discriminate against Catholics in areas such as public housing and employment.*¹⁰² V Severním Irsku koncem 60. let vzniklo silné hnutí za občanská práva v režii katolíků. Chtěli pád protestantských vládních struktur a spravedlivý podíl na správě, radikálové žádali vyhnání Britů a sjednocení Irska. Pořádaly se masové demonstrace, společenské napětí eskalovalo, protestanté ze strachu spustili protikatolické pogromy a situace se stala nekontrolovatelnou. Vzájemné útoky katolíků a

⁹⁹ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 287

¹⁰⁰ STAMP, Gavin. *Neighbours across the sea: A brief history of Anglo-Irish relations* [online]. In: BBC News.

¹⁰¹ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*, s. 259

¹⁰² GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 378

protestantů se mísily se střety s extremisty a s policií. Od roku 1968 se pak datuje období tzv. „The Troubles“, které se datuje do roku 1998, a během kterého zahynulo přes 3500 lidí.¹⁰³ Do Severního Irsku musela být vyslána britská armáda. „*Britská vláda kvapně vyslala v r. 1969 do Severního Irsku vojenské oddíly, když katolické požadavky na ekonomickou i politickou rovnost vyprovokovaly protestantské nepokoje.*“¹⁰⁴

Tvrdé zásahy britské armády v katolických čtvrtích vyostřovaly nenávisť, do bojů se zapojila také IRA, která kromě střelby prováděla i bombové útoky. Na druhé straně bojovaly i militantní organizace protestantů (např. UVF). Počet dobrovolníků v militantních organizacích prudce stoupal, stavěly se barikády. „*In the last five months of 1971, 143 were killed, including 46 soldiers and police.*“¹⁰⁵ „*In the course of 1972 more than ten thousand incidents of shooting and almost fourteen hundred explosions took place, and by the end of the year the four-year death toll had reached 676.*“¹⁰⁶ Násilí si vynutilo pád severoirské unionistické vlády roku 1972, místo ní byla zavedena přímá vláda Londýna. Ta založila funkci státního sekretáře, který měl sblížovat obě znesvářené strany. Pád severoirské samosprávy ale neuspokojil ani IRA, ani protestanty. Téhož roku započala tajná jednání britské vlády s představiteli Irsku i IRA.

5.7 Spolupráce britské a irské vlády v řešení konfliktu

„*V následujícím období Irové tvrdě kritizovali všechny britské přehmaty (po zastřelení 13 katolíků v Derry v lednu 1972 dav vypálil britskou ambasádu v Dublinu) a doporučovali zastoupení katolíků v severoirské vládě. Zároveň však s určitou váhovitostí s Brity spolupracovali v boji proti IRA, která využila svých základen v Irsku.*“¹⁰⁷ Irsko zpočátku jednání zastávalo nacionalistický a iredentistický postoj, chtělo především opětovné sjednocení ostrova. V roce 1973 po britsko-irských jednáních vznikla Irská rada, „*ve které by zasedali zástupci Severu a Jihu, aby projednali záležitosti společného zájmu.*“¹⁰⁸ Unionisté ale nechtěli zásahy irské vlády do „svých“ záležitostí, proto Irská rada roku 1974 zanikla. Také spolupráce Irsku a Velké Británie v zajištění bezpečnosti v Severním Irsku nebyla ideální, neboť vláda Irsku se neangažovala naplno.

¹⁰³ *Summary of Organisation responsible for the death* [online]. In: CAIN: Sutton Index of Deaths.

¹⁰⁴ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 950

¹⁰⁵ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 378

¹⁰⁶ ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*, s. 390

¹⁰⁷ FRANK, Jan. *Irsko*, s. 106

¹⁰⁸ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irsku*, s. 268

Po neúspěších se britská vláda odmlčela a zkusila poskytnout volnou ruku severoirským politikům, aby konflikt vyřešili. Politické strany v Severním Irsku ale měly naprosto rozporné požadavky, proto se nemohly dohodnout. Pokus některých nacionalistů vynutit si ústupky držením hladovek byl smeten nekompromisním přístupem britské vlády v čele s M. Thatcherovou. „*Thatcher stood firm against the I.R.A. demand that their members be granted „political prisoner“ status, and only after ten young men had taken their own lives by starvation did the I.R.A. give up the campaign.*“¹⁰⁹ Stejně tak pokusy unionistů znovu zavést většinovou vládu.

Posun nastal až od 80. let, kdy rozhovory mezi Velkou Británií a Irskem nabraly na intenzitě a Irsko bylo ochotné přijímat kompromisy. „*Britská vláda naznačila, že by mohla podporovat těsnější kontakty mezi oběma částmi Irska výměnou za to, že Irská republika bude sdílet se Spojeným královstvím některé instituce.*“¹¹⁰ Také byly efektivněji zapojeny politické strany. „*Základem pro významnou výměnu názorů o situaci v Severním Irsku bylo fórum pro debatu mezi ústavními stranami, které ustavila irská vláda. Tohoto Fóra nového Irska (New Ireland Forum), které se poprvé sešlo v květnu 1983, se zúčastnili reprezentanti hlavních ústavních nacionalistických stran: za Severní Irsko SDLP, za Republiku Fianna Fáil, Fine Gael a Labouristická strana.*“¹¹¹ Státní sekretář pro Severní Irsko – James Prior – se od roku 1982 snažil sblížit zneprátelené severoirské frakce pomocí návrhu nového shromáždění se 78 členy, do které by si občané volili své zástupce.¹¹² V neposlední řadě jednáním prospěla i ochota Britů vyjednávat s nacionalisty, dokonce i s představiteli IRA.

V roce 1985 byla podepsána tzv. Anglo-irská dohoda (podepsána v Hillsborough), která měla zajistit britsko-irskou spolupráci při řešení severoirských problémů. „*V r. 1985 podepsaly Westminster a Dublin anglo-irské ujednání, které garantovalo, že ve statutu Severního Irska nedojde ke změnám bez konsenzu většiny obyvatelstva v regionu.*“ Otázka sjednocení tak závisí na hlasování obyvatel. „*Dohoda také ustavila mezivládní konferenci, která by pravidelně projednávala politické, bezpečnostní a právní záležitosti a zavedla spolupráci přesahující hranice při projednávání záležitostí bezpečnostního, ekonomického, sociálního a kulturního charakteru.*“¹¹³ Obě vlády také chtěly v Severním Irsku spravedlivé rozdělení vládních pravomocí. Tato dohoda byla základem trvalého britsko-

¹⁰⁹ ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*, s. 407

¹¹⁰ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*, s. 278

¹¹¹ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*, s. 279

¹¹² ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*, s. 407

¹¹³ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 770

irského dialogu. Přesto se zapojení Irska do severoirských struktur nelíbilo unionistům, kteří poté bojkotovali parlament.

Jednání o severoirském problému se přesto v 90. letech vyvíjela pozitivně. Politici, zastupující katolíky i protestanty, zaujali nestranný postoj, do jednání se zapojil i prezident USA Bill Clinton a mezinárodní komise. Ukončení severoirského konfliktu bylo pro britskou, irskou a americkou vládu prioritou. Již v roce 1989 britská vláda připustila ochotu jednat s nacionalistickou Sinn Féin, pokud IRA upustí od násilí. To se nestalo ze dne na den, nicméně Britové zůstávali otevření dialogům, a to i s republikány. „*Nabídka, že vláda bude reagovat vstřícně, pokud republikáni přestanou s násilnými akcemi, tvořila základ celé britské politiky tohoto období.*“¹¹⁴ V prosinci 1993 byla podepsána tzv. Společná deklarace (Joint Declaration; Deklarace z Downing Street), ve které Britové potvrdili, že v Irsku jim nejde o vlastní zájmy, a že jsou ochotni podpořit mírový proces i za cenu sjednocení ostrova, pokud by se na něm severoirské obyvatelstvo shodlo. To přesvědčilo vedení IRA vyhlásit příměří v září 1994. Totéž učinily militantní sbory unionistů. Britskou politiku v tomto období charakterizovala snaha o symetrii, čili ústupky nacionalistům byly zároveň vyváženy ústupky vůči unionistům. Zároveň se britská vláda snažila podporovat v Severním Irsku zaměstnanost, aby snížila společenské napětí.

5.8 Cesta k Belfastské dohodě, její uzavření a důsledky

Příměří z roku 1994 umožnilo další jednání a úpravy možných řešení. PIRA „*31. srpna 1994 vydala prohlášení, v němž oznámila, že s ohledem na situaci a za účelem podpory demokratického mírového procesu rozhodla o okamžitém přerušení všech bojových operací.*“¹¹⁵ „*Díky přerušení palby se Severní Irsko probudilo z 25 let trvající noční můry. Do momentu oznámení o ukončení palby v souvislosti s konfliktem zahynulo 3190 lidí.*“¹¹⁶ Tzv. Rámcové dokumenty, vydané společně Londýnem a Dublinem roku 1995, měly dát vzniknout novému samosprávnému Shromáždění, s vyváženým přístupem katolíků a protestantů, a celoirským institucím s exekutivními pravomocemi. „*Prostřednictvím Rámcových dokumentů tak Britové poprvé od roku 1974 souhlasili s principem společného rozhodování v Ulsteru na základě partnerství s Irskou*

¹¹⁴ MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*, s. 284

¹¹⁵ FRANK, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*, s. 189

¹¹⁶ FRANK, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*, s. 190

republikou.“¹¹⁷ IRA vyhlásila klid zbraní opět v roce 1997, díky čemuž se nacionalistická strana Sinn Féin mohla účastnit jednání. Také byl navýšen počet severoirských poslanců v britském parlamentu na 18.

Hlavním milníkem ale byl duben 1998 a podpis Belfátské (Velkopáteční) dohody. Do předcházejících náročných a dlouhotrvajících jednání se často zapojoval britský premiér Tony Blair, který jednal se severoirskými politickými stranami i představiteli Irska. „*Také Blair si přál pokračovat v započatém díle na vypořádání v Ulsteru při zachování unionistického veta v otázce sjednocení Irska, k čemuž byl ostatně vázán literou Společné deklarace.*“¹¹⁸ Labourista Blair, který sám byl unionistou, deklaroval, že mírový proces neohrozí zájmy severoirských unionistů. Taktéž mírnil protibritské nálady katolíků, když se např. omluvil za laxní přístup Britů v době velkého hladomoru v Irsku ve 40. letech 19. století. Belfátská dohoda byla v referendu schválena v Irsku i v Severním Irsku. V Irském referendu byla volební účast 56,3 %, pro bylo 94,4 % hlasujících. V Severním Irsku byla účast přes 80 % a pro bylo 71,1 % voličů.¹¹⁹ „*Na prvním místě se jednalo o mezistátní vypořádání mezi Irskou republikou a Velkou Británií, jež nahrazovalo Anglo-irskou smlouvu. Prvně jmenovaná země poprvé od roku 1937 oficiálně potvrdila, že Severní Irsko je nedělitelnou součástí Spojeného království. Změna tohoto stavu je podle obou signatářů možná jen se souhlasem většiny jeho obyvatel a obyvatel Irské republiky, vyjádřitelným jedině na základě dvou oddělených lidových hlasování.*“¹²⁰

Dále byl potvrzen nárok severoirského obyvatelstva na irské i britské občanství, Velká Británie se vzdala nároku na Severní Irsko a Irsko se vzdalo nároku na Ulster. Velmi důležitý byl fakt, že v Severním Irsku byly ustaveny vláda a parlament (shromáždění) se spravedlivým zastoupením katolíků. Také vznikly konzultativní instituce pro zapojení Irska do severoirské problematiky, a to Severo-jížní ministerská rada, Britsko-irská rada a Britsko-irská mezivládní konference. Založena byla i nezávislá komise pro policejní dohled nad Severním Irskem, v jejímž čele stál Brit Chris Patten, která vydávala různá doporučení zejména bezpečnostního charakteru. Dohoda také určovala např. podmínky odzbrojování teroristických a militantních organizací. Bohužel IRA po čase opět zahájila útoky a veškeré zárodky obnovené samosprávy byly rozpuštěny.

¹¹⁷ FRANK, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*, s. 192

¹¹⁸ FRANK, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*, s. 196

¹¹⁹ ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irska*, s. 254

¹²⁰ FRANK, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*, s. 198

5.9 Proces obnovy samosprávy v Severním Irsku a zapojení britské vlády

Ačkoliv byl podpis Belfastské dohody velkým diplomatickým úspěchem, okamžité zklidnění poměrů neznamenal. Nadále pokračovalo sektářské násilí i útoky teroristů. Jedním takovým útokem byl výbuch bomby v severoirském Omaghu téhož roku, který způsobil smrt 29 lidí.¹²¹ Navíc neochotný přístup teroristických organizací k odzbrojení způsoboval problémy i na politické scéně. Ulsterská unionistická strana, nejúspěšnější strana ze severoirských voleb roku 1998, podmínila odzbrojení do 15. února 2000. V případě, že by k němu nedošlo, ministři UUP by rezignovali z exekutivy a celá Belfastská dohoda by padla. Nakonec ochota UUP jednat přispěla k sestavení severoirské vlády. „*Jmenování vládních ministrů a proces převedení odpovědnosti na jednotlivé resorty byl započat 1. prosince 1999. Tímto se do Severního Irsku poprvé od dubna 1972 vrátila samospráva.*“ „*Ve čtvrtek 2. Prosince 1999 byla definitivně ustavena vláda, ve které unionisté spolu s nacionalisty poprvé v historii Severního Irsku zasedli společně.*“¹²² Resorty bezpečnosti, obrany a policie tehdy ještě zůstaly v rukou britského zmocněnce pro Severní Irsko.

Avšak neochota IRA odložit zbraně nadále způsobovala potíže. Mezi 11. únorem 2000 a 30. květnem 2000 byla severoirská samospráva přerušena a nahrazena přímou vládou z Londýna.¹²³ Další jednodenní přerušení severoirské samosprávy nastalo v srpnu a září 2001. Průtahy odzbrojování donutily Davida Trimblea, jež byl předsedou Ulsterské unionistické strany a tím pádem ministerským předsedou v Severním Irsku, k rezignaci v červenci 2001. Ostatní unionističtí ministři také vystoupili z vlády a hrozil definitivní pád severoirské samosprávy. IRA potvrdila odzbrojování až na přímou výzvu Gerryho Adamse (předseda Sinn Féin) z října roku 2001. V reakci na to zahájila demontáž vojenských zařízení v Severním Irsku také Velká Británie. Severoirská samospráva byla obnovena a Trimble nadále pokračoval jako premiér.¹²⁴

Další zrušení samosprávy, pozastavení severoirského zákonodárného shromáždění a nastolení vlády z Londýna nastalo 14. října 2002. Důvodem bylo obvinění některých členů nacionalistické Sinn Féin ze špionáže, načež unionističtí ministři hrozili rezignací. Obnovení samosprávy nastalo až po téměř pěti letech, a to 8. května 2007. Předcházela

¹²¹ BBC History: *Omagh bomb* [online].

¹²² SOBOTKA, Eva. *Velkopáteční dohoda: příslib míru v Severním Irsku* [online]. In: Politologický časopis, 1/2000, s. 60

¹²³ MELAUGH, Martin. *A Draft Chronology of the Conflict – 2000* [online].

¹²⁴ MELAUGH, Martin. *A Draft Chronology of the Conflict – 2001* [online].

dlouhá jednání za účasti zástupců Irska, Velké Británie i politiků severoirských stran. Nutno podotknout, že Britové a jejich premiér Tony Blair vyšli devoluci vstříc. Devoluce – „*the act or process by which a central government gives power, property, etc., to local groups or governments*“¹²⁵ Jinými slovy devolucí rozumíme přesun pravomocí z celku vyšší úrovně na celky nižší úrovně.

V nově zřízené vládě zasednul jako předseda (First Minister) Ian Paisley z DUP (Demokratická unionistická strana), jako náměstek předsedy (Deputy First Minister) pak Martin McGuinness ze Sinn Féin. „*On March 26, 2007, in an historic event, Paisley and Adams met for the first time and announced a deal to form a power-sharing government on May 8, 2007. London and Dublin agreed to accept the six-week delay in restoring Northern Ireland's devolved government given that the two parties were able to reach agreement themselves.*“¹²⁶

Mezitím 28. 7. 2005 potvrdila PIRA definitivní ukončení boje proti Velké Británii a vyzvala členy k odevzdání zbraní. V červenci 2007 pak po 38 letech ukončila svoji misi v Severním Irsku i britská armáda. Další záležitostí v pořadí bylo předání justičních a policejních pravomocí do rukou Severního Irska, poprvé od roku 1972. „*During the first few months of 2008, the UK government continued to encourage the devolution of policing and justice powers to Northern Ireland's Assembly and Executive by May 2008.*“¹²⁷ Na formě převedení se severoirské strany dlouho nemohly úspěšně dohodnout, do jednání se tak zapojili i britský premiér Gordon Brown a irský premiér Brian Cowen. „*On February 4, 2010, after 10 days of intense negotiations, the DUP and Sinn Fein announced that they had reached a deal on the devolution of policing and justice authority from London to Belfast. The resulting "Hillsborough Agreement" set April 12, 2010, as the date for this transfer of power. The Hillsborough Agreement also established a timeline for developing a new mechanism to deal with disputed sectarian parades.*“¹²⁸ Londýn poté podpořil vznik nových policejních struktur s vyrovnaným zastoupením katolíků a protestantů, čímž se smazala letitá převaha protestantů v bezpečnostních složkách.

¹²⁵ *Devolution* [online]. In: merriam-webster.com

¹²⁶ ARCHICK, Kristin. *Northern Ireland: The Peace Process* [online], s. 7

¹²⁷ ARCHICK, Kristin. *Northern Ireland: The Peace Process* [online], s. 7

¹²⁸ ARCHICK, Kristin. *Northern Ireland: The Peace Process* [online], s. 9

5.10 Další důležité momenty britsko-irských vztahů od podpisu Belfastské dohody

V roce 2001 došlo k rozšíření Britsko-Irského parlamentního shromáždění (BIPA). Tato instituce vznikla v roce 1990 jako spojka mezi parlamenty obou států a zasedalo v ní 25 irských a 25 britských poslanců. Právě roku 2001 se instituce rozrostla o 5 poslanců Skotska, 5 poslanců Walesu a 5 poslanců Severního Irsku.¹²⁹

Premiéři obou států v roce 2012 vydali tzv. společné prohlášení (Joint Statement), ve kterém určili klíčové oblasti britsko-irské spolupráce pro další dekádu. Tyto oblasti se týkaly dalších návštěv politických představitelů, implementace dalších politických smluv, ekonomické spolupráce či spolupráce v rámci nadnárodních organizací. Téhož roku také vznikl stálý sekretariát pro Britsko-irskou radu, což je instituce pro konzultace a spolupráci, založená Belfastskou smlouvou roku 1998.¹³⁰ Kromě toho vlády spolupracují i v rámci Britsko-irské mezivládní konference a Severo-jihní ministerské rady, taktéž založených Belfastskou smlouvou.

Pozůstatky sektářské nevraživosti donutily severoirskou vládu povolát amerického diplomata Richarda Haasse, jenž v roce 2013 vydal doporučení, která se týkala např. problematiky protestantských pochodů či používání vlajek a symbolů. Také založil komisi pro vyšetřování aktů násilí. Tato doporučení by měla působit preventivně proti společenským nepokojům.¹³¹ K usmiřování komunit přispívá také např. dobročinná organizace Co-operation Ireland, fungující od roku 1979. Navzdory přetrvávajícím problémům, jako je např. separatismus ve školství či v mnohých obytných čtvrtích, dokáží nyní protestanté a katolíci v poklidu poluexistovat.

Další kauza se týkala tzv. *“on the runs,” i.e., individuals suspected of paramilitary offenses or escaped paramilitary prisoners.*¹³² Nacionalisté a Sinn Féin se zasazovali o propuštění těchto jedinců, proti byli unionisté. V roce 2014 vyšlo najevo, že britská vláda okolo roku 2000 tajně jednala se Sinn Féin o ospravedlnění některých republikánských

¹²⁹ *British-Irish Relations* [online]. In: dfa.ie.

¹³⁰ *British-Irish Relations* [online]. In: dfa.ie.

¹³¹ ARCHICK, Kristin. *Northern Ireland: The Peace Process* [online], s. 11

¹³² ARCHICK, Kristin. *Northern Ireland: The Peace Process* [online], s. 12

podezřelých. V reakci na to David Cameron schválil nezávislé přezkoumání jednotlivých případů „on the runs“, kteří byli zproštěni viny.¹³³

Co se týče ekonomických vztahů mezi Irskem a Velkou Británií, tak ty i v současnosti zůstávají velice silné. Důvodem je samozřejmě geografická a jazyková blízkost, ale také podobné zaměření tamní hospodářské produkce. Velká Británie se zachovala vůči Irsku pozitivně v době hospodářské krize z roku 2008. Tehdy se Irsko propadalo z role tzv. keltského tygra do role ekonomického outsidera, načež britská vláda poskytla Dublinu multibilionovou půjčku pro jeho zotavení. V roce 2011 pak byla uzavřena smlouva o budování elektrické infrastruktury, využívání obnovitelných zdrojů a větším propojení trhů. Dle článku BBC z dubna 2014 je Irsko nadále důležitým partnerem: „*The Irish Republic is the UK's fifth largest trading partner, while nearly one in five exports leaving Irish shores is destined for the UK. In total, bilateral trade between the two is close to £30bn.*“¹³⁴ Vlády Irska, Británie a Severního Irska také uzavřely společnou dohodu o sociální reformě v prosinci 2014.¹³⁵

V lednu 2015 ministři obrany podepsali historickou smlouvu o bezpečnosti a vojenské spolupráci. Smlouva např. upravuje podmínky společných cvičení či zásahů při krizových situacích.¹³⁶

Pro komplexní přehled o britsko-irských vztazích od roku 1998 je také potřeba zmínit násilnosti, které byly v minulých letech páčány. Počty obětí naštěstí výrazně klesají, hlavně pak v porovnání s vrcholnými 70. lety, kdy v konfliktu umíralo přes 200 lidí ročně. Počet obětí z období The Troubles je přibližně 3500.¹³⁷ Přesto podpis Belfastské dohody násilí neukončil. Mezi nechvalné události patří např. již zmíněný výbuch v Omagh z roku 1998, mediálně známá brutální vražda Roberta McCartneyho z roku 2005, pokračující bombové útoky i sektářské násilnosti při protestantských pochodech. Pokud sečteme počty obětí od roku 1998 po rok 2016, dostaneme se na cifru 122.¹³⁸ Násilí tak v Severním Irsku rychle ustupuje a v posledních letech je ojedinělé.

¹³³ ARCHICK, Kristin. *Northern Ireland: The Peace Process* [online], s. 12

¹³⁴ STAMP, Gavin. *Neighbours across the sea: A brief history of Anglo-Irish relations* [online]. In: BBC News.

¹³⁵ ARCHICK, Kristin. *Northern Ireland: The Peace Process* [online], s. 14

¹³⁶ *UK and Ireland sign historic defence agreement* [online]. In: gov.uk.

¹³⁷ *Summary of Organisation responsible for the death* [online]. In: CAIN: Sutton Index of Deaths.

¹³⁸ *Sutton Index of Deaths* [online]. In: CAIN: Sutton Index of Deaths.

Duben 2016 bude stým výročím od Velikonočního povstání z roku 1916, kdy násilnou cestou neoficiálně vznikla Irská republika. Od té doby uplynulo mnoho nepokojů v Severním Irsku i mnoho jiných sporů mezi vládami Irska a Velké Británie. Avšak výročí je také dobrou příležitostí ohlédnout se na minulé události a vzít si příklad z těch dobrých. Za tu dobu Irsko a Velká Británie urazily dlouhou cestu k optimalizaci vzájemných vztahů a nyní jsou oba státy připraveny sdílet budoucnost v přátelském duchu.

5.11 Usmiřování na politické scéně

Členové královské rodiny pravidelně navštěvovali Irsko již v minulosti. Jako příklad může být zmíněna návštěva prince Charlese v roce 1995, setkání princezny Anne s irskou prezidentkou McAleeseovou v roce 2004 nebo setkání prince Andrewa a irského premiéra Bertieho Aherna v roce 2007.

Klíčovým rokem z hlediska usmiřování britsko-irských vztahů ale byl rok 2011. V květnu zavítala do Irska na oficiální státní návštěvu Alžběta II., což byla první návštěva britské hlavy státu od roku 1911. Tehdejší irská prezidentka Mary McAleeseová to označila za „*vyvrcholení nezměrného úsilí britské a irské vlády nastolit mír a za historickou chvíli, na niž mohou být oba národy hrdé.*“¹³⁹ I ostatní přední politici z Irska, Severního Irska i Velké Británie hodnotili tuto událost velmi pozitivně, stejně tak většina občanů obou zemí. Je to doklad toho, že pocit křivdy z britské koloniální nadvlády, anglo-irské války (1919-1921), rozdělení Irska (1922) či sektářského násilí v Severním Irsku pomalu odeznívá. Pobyt Alžběty II. v Irsku trval čtyři dny a během něj položila věnec k památníku Irů padlých v anglo-irské válce, také navštívila místo masakru Krvavé neděle z roku 1920. Během svého projevu při státní večeři se omluvila irským obětem britské nadvlády. „*Všem, kdo trpěli v důsledku naší neklidné minulosti, věnuji upřímné myšlenky a hluboký soucit.*“¹⁴⁰ Zároveň vyjádřila víru v pevné a přátelské svazky obou zemí.

V červnu 2012 navštívila Alžběta II. také Severní Irsko. Dvoudenní návštěva se konala při příležitosti tzv. diamantového jubilea. Alžběta II. si v Severním Irsku potřásla rukou s Martinem McGuinnessem, náměstkem ministerského předsedy v Severním Irsku, který v 70. letech stanul v čele teroristické IRA. Pro královnu šlo nejen o symbolické gesto, ale také o osobní záležitost, neboť v roce 1979 IRA zavraždila při atentátu Alžbětina

¹³⁹ MOODY, T a F MARTIN. *Dějiny Irska*. 3. vyd., s. 296

¹⁴⁰ *Alžběta II. se nepřímou omluvila Irům za britské křivdy* [online]. In: ceskatelevize.cz.

bratrance lorda Mountbattena. Mnozí republikáni měli proti tomuto setkání námitky, čelní představitelé ale nakonec uznali správnost tohoto gesta.¹⁴¹

V návaznosti na cesty Alžběty II. navštívil Velkou Británii irský prezident Michael Higgins, a to v dubnu 2014. Šlo o reciproční návštěvu a bylo to vůbec poprvé za více než 90 let existence samostatné Irské republiky, kdy byl irský prezident do Británie oficiálně pozván. Během čtyřdenní cesty se Higgins setkal s Alžbětou II., předními britskými politiky i představiteli irských komunit ve Velké Británii. Ještě před cestou Higgins vyzval pachatele násilností v Severním Irsku k omluvě rodinám obětí. Ve svém oficiálním projevu potom mj. vyzdvihнул přínos Irů pro Velkou Británii: *„Generations of Irish emigrants have made their mark on the development of this country. As someone whose own siblings made their home here, I am very proud of the large Irish community that is represented in every walk of life in the United Kingdom. That community is the living heart in the evolving British-Irish relationship.“*¹⁴² Higginsova návštěva tak byla dalším milníkem v optimalizaci britsko-irských vztahů.¹⁴³

5.12 Otázka sjednoceného nezávislého Irska v současnosti

Na základě dokumentů, jako jsou např. Anglo-irská dohoda (1985) nebo Belfastská dohoda (1998), závisí otázka sjednoceného Irska na hlasování obyvatel Severního Irska. Pokud by v referendu odsouhlasili sjednocení ostrova, britská i irská vláda se zavázaly zajistit podmínky pro jeho uskutečnění. Důležitý tedy bude demografický vývoj, neboť většina obyvatel katolického vyznání je právě pro sjednocení. Katolíků v Severním Irsku přibývá a unionisté mají z takového trendu obavu. Dle Severoirské statistické a výzkumné agentury (NISRA) žije v roce 2016 v Severním Irsku přibližně 1,8 milionu obyvatel.¹⁴⁴ Podle výzkumu z roku 2011 vyplývá, že přibližně 45 % obyvatel Severního Irska je katolického vyznání, asi 48 % se hlásilo k protestantismu. Asi 40 % obyvatel se pak hlásilo k britské identitě, 25 % k irské identitě a 21 % k severoirské identitě.¹⁴⁵ Je tedy patrné, že ne každý katolík v Severním Irsku musí být nutně zastáncem jednotné nezávislé Irské republiky. Rozhodující pro Irsko a Severní Irsko tak nebude pouze demografický vývoj, ale i přínos Velké Británie v ekonomické či bezpečnostní oblasti. Velká Británie je

¹⁴¹ *Britská královna Alžběta II. zahajuje historickou návštěvu Severního Irska* [online]. In: rozhlas.cz.

¹⁴² *Full speech by Michael D. Higgins to UK Houses of Parliament* [online]. In: newstalk.com.

¹⁴³ *Na oficiální návštěvu Británie přijel irský prezident. Poprvé v historii* [online]. In: rozhlas.cz.

¹⁴⁴ *Population Clock Northern Ireland* [online]. In: nisra.gov.uk.

¹⁴⁵ *Census 2011: Key Statistics for Northern Ireland* [online]. In: NISRA.gov.uk.

v současnosti stále jednou ze světových mocností a jako taková může obyvatelům Severního Irsku zajistit větší blahobyt než Irsko. „A BBC poll earlier this year (2013 pozn.) suggested that just 17% of people in Northern Ireland want to leave the United Kingdom. Economic reasons may partly explain this. The Northern Irish economy has outperformed the rest of Ireland since 2007 and living costs are lower than in the south. According to a study last year by CEBR, an economic consultancy, Northern Ireland enjoys a net subsidy of 29.4% of its GDP each year from Britain, resulting in a better welfare state than in the south.“¹⁴⁶

O otázce Irského nacionalismu mohou napovědět i preference voličů. V květnu 2016 se budou konat volby do severoirského shromáždění. Dle předběžných průzkumů by vyhráli demokratičtí unionisté (DUP) s 27,84 % hlasů, těsně následování nacionalistickou Sinn Féin s 25,69 % hlasů.¹⁴⁷ V posledních volbách do shromáždění z roku 2011 získala DUP 38 křesel z celkových 108, Sinn Féin získala 29 křesel a ulsterští unionisté (UUP) 16 křesel.¹⁴⁸ Podobné výsledky byly i v roce 2007, kdy DUP získala 36 křesel, Sinn Féin 28 a UUP 18.¹⁴⁹ Je tak patrné, že navzdory pravidelným vítězstvím unionistů si nacionalisté drží v Severním Irsku stabilní pozici. Jako náměstek ministerského předsedy dokonce působí Martin McGuinness (v letech 2007-2011 a 2011 po současnost), svého času předák teroristické IRA. Mimochodem ministerskou předsedkyní je od ledna letošního roku (2016) Arlene Fosterová z DUP.

V Irsku působí jako nejvýrazněji nacionalistická strana Fianna Fáil, v době vzniku ve 20. století velmi radikální. Postupně se však umírňovala a po dlouhá léta byla dominantní stranou v zemi. V Irsku působí také Sinn Féin, ovšem zdaleka ne s takovým úspěchem jako v Severním Irsku. V irských parlamentních volbách 2007 ještě Fianna Fáil získala 78 křesel z celkových 166. Sinn Féin získala 4 křesla a skončila tak s odstupem za druhou Fine Gael a třetími labouristy.¹⁵⁰ Ve volbách v roce 2011 ale Fianna Fáil zcela propadla, když získala pouze 20 křesel. Vyhrála středová Fine Gael se 76 křesly, následovaná koaličními labouristy s 37 křesly. Sinn Féin si polepšila na celkových 14 křesle.¹⁵¹ V letošních únorových volbách (2016) si Sinn Féin opět polepšila na 23 křesle a skončila celkově třetí. První místo s 50 křesly obhájila Fine Gael, druhá Fianna Fáil získala

¹⁴⁶ Why is Northern Ireland part of the United Kingdom? [online]. In: economist.com.

¹⁴⁷ WHITE, Bill. Who will Northern Ireland vote for at 2016 Assembly elections? [online].

¹⁴⁸ 2011 Northern Ireland Assembly election results [online].

¹⁴⁹ 2007 Northern Ireland Assembly election results [online].

¹⁵⁰ Election 2016, Results for 2007 [online].

¹⁵¹ Election 2016, Results for 2011 [online].

44 křesel.¹⁵² Nacionalistická Sinn Féin je tak v Irsku na vzestupu a získává čím dál větší podporu občanů.

Menší odraz mají irské nacionalistické tendence v celobritském parlamentu. V květnových volbách 2015 získala Sinn Féin pouhých 176,232 hlasů, což znamená zisk 4 křesel z celkových 650 křesel Dolní sněmovny.¹⁵³

6 VNITŘNÍ POLITIKA VELKÉ BRITÁNIE VŮČI SKOTSKU OD ROKU 1707 PO 20. STOLETÍ

6.1 Vznik unie a jeho prvotní dopad na Skotsko

Pro Skotsko znamenalo vytvoření unie ztrátu suverenity, byl vytvořen jednotný parlament. „*After the Act of Union, the English and Scottish assemblies were dissolved to be replaced by a single British Parliament. The power of the Parliament increased.*“¹⁵⁴ Unijní vojska musela zpočátku čelit armádám odpůrců, mezi které patřili hlavně jakobité (příznivci stuartovské restaurace) a kmeny skotských horalů. Skotský nacionalismus a snaha vymezit se vůči Angličanům přetrvávaly. Přesto unie ponechávala Skotsku volnou ruku ve správě: „*Klíčovým aspektem pro další vývoj byla skutečnost, že vznik unie neoslabil hustou síť vzájemně provázaných organizací, které dominovaly skotskému veřejnému životu. Všechny důležité části skotské společnosti – včetně školství, zdravotnictví, sociálních služeb, univerzit, církve, samosprávy, držby půdy – zůstaly v rámci Británie od Anglie institucionálně odlišné, řízeny Skoty ve Skotsku.*“¹⁵⁵

Existence v unii ale znamenala pro Skotsko zejména ekonomický rozmach, zvláště když v té době probíhala průmyslová revoluce. Díky anglickému vlivu se ve Skotsku modernizovalo zemědělství i průmysl. Britové roku 1799 zrušili nevolnictví skotských havířů a dělníků v solivárnách. Úroveň hospodářství prudce vzrostla, stejně tak počet obyvatel (v roce 1801 asi 1,8 milionu).¹⁵⁶ Vzkvétala také města a kultura. Skotsko se stalo na přelomu 18. a 19. století průmyslově vyspělou zemí, kde se rozvíjelo odvětví textilní,

¹⁵² Election 2016, Results Hub [online].

¹⁵³ Election 2015 : UK Results [online]. In: bbc.com.

¹⁵⁴ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 206

¹⁵⁵ SVOBODA, Ondřej. *Nadějně vyhlídky? Historický vývoj anglo-skotské unie* [online].

¹⁵⁶ FRANK, Jan. *Skotsko*, s. 100

těžební i strojírenské, také díky investicím od britské vlády. Skotové přejali britskou imperiální politiku, pomáhali v bojích v Evropě i na jiných kontinentech, mnoho z nich se v nových koloniích trvale usadilo. Ovšem z iniciativy britské vlády byli vysídlováni obyvatelé Skotské vysočiny, kterým byla zabírána půda.

6.2 Problémy unie a proces demokratizace

Co se týče politického uspořádání, tak unie odolala i vlivu Velké francouzské revoluce (1789-1799), která vyvolala touhu Skotů a Irů po samostatnosti. Během napoleonských válek britská vláda zavedla v Irsku a Skotsku povinnou domobranu, přesto se někteří radikálové přiklonili na stranu Francie. „*Vláda rovněž tvrdě zakročila proti skupinám usilujícím o mír či solidaritu s Francií.*“ „*Represe byly obzvláště nemilosrdné ve Skotsku.*“¹⁵⁷ Po napoleonských válkách se ve Skotsku z důvodu hospodářské krize rozmohly revoluční nálady, zvláště mezi dělnictvem, které si žádaly sociální a politickou reformu. Tou dobou do britského parlamentu volil ve Skotsku v poměru jeden muž ze 114, v Anglii každý sedmý. „*Nizký počet voličů znamenal, že ve Skotsku bylo ze společnosti vyloučeno daleko víc skupin, což nabízelo široký prostor reformní straně.*“¹⁵⁸

Demokratizaci ale úplně zastavit nešlo, takže v roce 1830 vyhráli britské volby prodemokratičtí whigové, kteří v roce 1832 prosadili masové rozšíření volebního práva (volit se mohlo i do městských zastupitelstev), žádali katolickou emancipaci a podporovali sociální reformu. „*Skotský elektorát vylétl z 4579 na 64 447 voličů (zvýšení o 1407 %), zato irský se zvýšil jen o 21 %.*“¹⁵⁹ „*Anglie s 54% populace volila 71% poslanců dolní sněmovny.*“¹⁶⁰ Elektorát se tak rozšířil, volit se ale mohlo nadále na základě majetku a ženy byly z voleb vyloučeny úplně.

Skotsko jako součást unie bylo přehlíženo ze strany královského dvora, dokud se na trůně neobjevila královna Viktorie (královnou od r. 1837). Ta si Skotsko oblíbila, navštěvovala jej a starala se o jeho problémy, což u Skotů posílilo britskou identitu. V roce 1846 britská vláda zrušila obilní zákony, které blokovaly dovoz levnějšího obilí ze zahraničí, čímž vyslyšela skotské požadavky. Skotům vyšel vstříc i britský liberální premiér William Gladstone (britským premiérem přerušovaně mezi léty 1868-1894),

¹⁵⁷ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 384

¹⁵⁸ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 181

¹⁵⁹ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 390

¹⁶⁰ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 391

zejména pozemkovou (drobní vlastníci si mohli ponechat půdu), volební a školskou reformou.

6.3 Myšlenka autonomie a její vývoj

Kampaň za samosprávu Irska z konce století měla odraz i ve Skotsku, kde se také probouzely nacionalistické tendence. Britský liberální premiér William Gladstone vyjadřoval autonomii podporu, aby si zajistil hlasy nacionalistických voličů. Autonomní kroky byly uskutečněny zejména v administrativě, což znamenalo, „že všechny hlavní funkce správy ve Skotsku měly být postupně řízeny ze Skotska skotskými úředníky. Autonomní rozhodování nebylo umožněno, spíše se pouze stínovala politika rozhodovaná v Londýně.“¹⁶¹

V roce 1888 vznikla Skotská parlamentní labouristická strana, která stejně jako liberálové podporovala „samosprávu všude“, a která byla tvořena „odboráři, socialisty a irskými nacionalisty“.¹⁶² Přesto nacionalistické hnutí ve Skotsku nebylo tak silné jako v Irsku. Většina Skotů irské snahy odmítala a považovala je za cestu k rozpadu unie. Mezi důvody patřilo silné ekonomické semknutí s Anglií a kulturní soulad - skrze panovníka i protestantství. „Skotsko nabízí v 19. století neobvyklý obraz národa, který si je intenzivně vědomý své zřetelné národní svébytnosti, ale přitom nemá zájem o žádnou otevřenou formu separatismu nebo nezávislosti.“¹⁶³ Správa Skotska byla ponechána v rukou skotských správních rad, legislativa v rukou skotských politiků. „Ani kampaň za skotský Home Rule (zákon o autonomii) z roku 1886 neodrážela žádný vzestup separatistických nálad.“¹⁶⁴

V roce 1893 vznikla v Anglii levicová Nezávislá labouristická strana, která se stala zárodkem pozdější Labouristické strany (Labour Party), vzniklé roku 1900. V čele vlády liberálů v letech 1894-1895 stanul Archibald Primrose, jenž byl prvním skotským premiérem Velké Británie. Snažil se Skotsku pomáhat, když např. obnovil úřad tajemníka pro Skotsko.

¹⁶¹ SVOBODA, Ondřej. *Nadějně vyhlídky? Historický vývoj anglo-skotské unie* [online].

¹⁶² WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 182

¹⁶³ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 187

¹⁶⁴ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 188

7 VNITŘNÍ POLITIKA VELKÉ BRITÁNIE VŮČI SKOTSKU VE 20. A 21. STOLETÍ

7.1 Počátek století a politické trendy, období první světové války

„Období mezi lety 1900 a 1914 bylo plné různých krizí, které měly vliv i na Skotsko. Búrská válka ukázala na sociální, ekonomickou a vojenskou slabost ohrožující integritu impéria.“¹⁶⁵ Obyvatelstvo Skotska ve volbách nejvíce upřednostňovalo liberály, kteří byli nakloněni samosprávě britských národů. Liberální vláda se v roce 1907 pokusila rozšířit práva skotských farmářů, návrhy ale neprošly Sněmovnou lordů. „In 1907 two bills to extend the rights of Scottish tenant farmers were turned down.“¹⁶⁶

Populární byli ve Skotsku také levicoví labouristé, kteří podporovali zájmy dělníků a odborů. „Labour was able to present itself as the heir to the Scottish radical tradition. Labour advanced many of the same causes as its Liberal predecessors: land reform, temperance, home rule and social reform.“¹⁶⁷ Zatím ale legislativní opatření, zlepšující postavení pracující třídy, vycházela spíše od lokální vlády, než od vlády centrální (celobritské). Vznikala i nacionalistická hnutí, která se ale zatím příliš neprosadila. „Odezvu skotského nacionalismu přebíjela naléhavost otázky Irska, parlamentní reformy, či sváru protekcionismu a volného obchodu.“¹⁶⁸ Přesto roku 1913 liberálové nastolili téma skotské samosprávy v britském parlamentu. „Home rule had been part of Scottish political culture from before the First World War, and in 1913 a bill had actually been presented at Westminster, but was not enacted.“¹⁶⁹ Autonomní snahy pak byly přerušeny první světovou válkou, po které již snahy liberálů o skotskou samosprávu upadaly.

První světové války se účastnilo mnoho Skotů: „That said, 690,235 Scots were to serve in the armed forces during the conflict.“¹⁷⁰ „Odhaduje se, že Skotsko ztratilo asi 100 000 vojáků z celkového počtu 745 000 britských ztrát.“¹⁷¹ Za války britská liberalistická vláda zasahovala do skotského průmyslu například zvyšováním nájmu, zaváděním nových technologií nebo tím, že skotské dělníky chtěla nahrazovat ženami a

¹⁶⁵ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 192

¹⁶⁶ ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*, s. 207

¹⁶⁷ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 54

¹⁶⁸ FRANK, Jan. *Skotsko*, s. 118

¹⁶⁹ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 109

¹⁷⁰ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 7

¹⁷¹ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 194

nekvalifikovanými pracovníky. Proti tlaku britské vlády se postavili voliči a silné dělnické odbory, které vedly protesty a roku 1915 vypískaly britského premiéra Lloyda George. Protesty ale britská vláda umlčela s pomocí policie, dobrovolnických organizací i tanků. Dělníci ale byli pro průmysl nezbytní, jejich odbory byly nadále na vzestupu.

7.2 Poválečná krize, vzestup labouristů a důvody vzestupu nacionalismu

V roce 1918 vzrostla voličská základna z 8 milionů na 21 milionů¹⁷², což přineslo mohutný vzrůst hlasů pro dělnickou třídu. Ta podporovala labouristy, kteří tak získávali moc. *„Nejdůležitějším faktorem vzestupu labouristů byla volební reforma z roku 1918, která téměř ztrojnásobila velikost elektorátu, ze 779 000 voličů v roce 1910 na 2 205 000 voličů v roce 1918.“*¹⁷³ *„Only 60 per cent of the electorate voted in 1918, compared to 75 per cent in 1922, when Labour made its electoral breakthrough to become the largest party in Scotland.“*¹⁷⁴ 1922 labouristé získali nejvíce hlasů ve Skotsku a roku 1924 sestavili menšinový vládní kabinet. Nacionalisté s požadavkem na autonomii Skotska u voličů neuspěli. Poválečná krize a krach na New Yorkské burze ale způsobily pád labouristické vlády roku 1931.

Po válce nastaly problémy vážného ekonomického úpadku a masové nezaměstnanosti, rozmohly se třídní konflikty. *„In the 1920s and 1930s, Britain faced a decline in industrial output, a general strike, worldwide depression, financial crisis and unemployment.“*¹⁷⁵ Skotsko jako jedna ze zaostalých částí Spojeného království bylo tímto velmi postiženo. Skotská ekonomika byla dosud závislá na těžkém strojírenství a nyní byla nutná restrukturalizace. *„Okamžitě se zvýšila nezaměstnanost: ze 14% v období 1923 až 1930 na téměř 22% po celý zbytek třicátých let.“*¹⁷⁶

Ekonomická situace Skotska se ještě zhoršila po návratu ke zlatému standardu v roce 1925, což sice zajistilo stabilitu trhu, ale vzrostla cena exportu, což mělo negativní dopad na tradiční pro-exportní skotský průmysl. Při celostátní stávce v roce 1926 nechala britská vláda ve Skotsku pozatýkat 700 lidí.¹⁷⁷ Britská vláda také místo investic přesouvala průmysl ze Skotska do Anglie, což ještě více prohlubovalo propast a zvyšovalo

¹⁷² GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 327

¹⁷³ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 197

¹⁷⁴ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 55

¹⁷⁵ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 334

¹⁷⁶ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 201

¹⁷⁷ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 71

nezaměstnanost. „V roce 1932 bylo 400 000 pojištěných pracovních sil (26, 2%) bez práce, otevřeno bylo 22 továren a 36 zavřeno. V roce 1933 otevřených 14 a 58 zavřených a v letech 1934 a 1935 otevřených 38 a 58 zavřených.“¹⁷⁸

Ve 30. letech se britská vláda snažila o rekultivaci oblastí, jež byly nejvíce postiženy hospodářskou depresí, mezi které patřilo i Skotsko. Byly zbudovány zvláštní oblastní komise, výrobci byli lákáni k přesunu do těchto oblastí na nízké daně a investiční granty. Restrukturalizace průmyslu ale nebyla dostatečná. Skotsko se také dostalo do sporu s britskou vládou, neboť odmítalo její snahu zavést protekcionistickou obchodní politiku.

Neschopnost britské vlády vyrovnat se s těmito problémy podnítila i vzestup nacionalismu. Roku 1928 vznikla Národní strana Skotska, která zastávala myšlenku opuštění unie. Od roku 1934 pak jako Skotská národní strana (Scottish National Party, SNP). Vedly se diskuse o tom, že skotský parlament by lépe a snáze uspokojil požadavky skotských obyvatel. „Vláda v případě Skotska vsadila na politiku nevměšování a vycházela z naděje, že se věci nějak samy spraví. Když se tak nestalo, jen se potvrdilo podezření, že vládní politika není pro Skotsko dobrá“¹⁷⁹ V reakci na kritiku „předložila vláda program administrativní devoluce, která zvyšovala význam skotské vlády a potvrzovala status Skotska jako národa v rámci unie. Skotský úřad se v roce 1939 přestěhoval do Edinburghu s tím, že o skotských záležitostech budou nyní rozhodovat Skotové ve Skotsku.“¹⁸⁰ Státní ministr pro Skotsko ale byl nadále ovládán Londýnem.

7.3 Druhá světová válka a poválečná vláda

Na počátku druhé světové války britská vláda zahájila program stěhování rodin na bezpečnější venkov. „The total number evacuated came to 175,812, of whom 62,059 were unaccompanied children, while mothers with pre-school children, teachers and helpers made up the rest.“¹⁸¹ I v jiných ohledech došlo k výrazným změnám: „Branná a pracovní povinnost, přidělový systém, řízená ekonomika a nouzová sociální péče, to ukazuje, že stát byl všudypřítomný ve všech aspektech života Skotů.“¹⁸² Také za druhé světové války

¹⁷⁸ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 200

¹⁷⁹ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 204

¹⁸⁰ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 204

¹⁸¹ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 175

¹⁸² WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 204

Skotové stáli po boku spojenců, když hlavně jejich námořní základny byly hojně využívány.

Válka způsobila větší přimknutí Skotů k Británii: „*For most Scots, there was an increased awareness of the British state, simply because it was omnipresent in society. Rationing, conscription, emergency controls, propaganda and mass mobilisation all contributed to the feeling that the Scots were part of a larger struggle which they shared with their fellow Britons.*“¹⁸³

Po válce byla v Británii v letech 1945-1951 labouristická vláda, orientovaná levicově a prosociálně. „*For the Labour party July 26, 1945, was its one great historic moment. For the first time in British history – and for the first time among the major democratic nations – a professed socialist party had won an overwhelming parliamentary majority.*“¹⁸⁴ Labouristé získali 393 křesel v parlamentu.¹⁸⁵ Vláda znárodnila klíčová odvětví (těžbu uhlí, dopravu, banky, energie), zavedla bezplatnou zdravotní péči a systém národního pojištění. Režim daní srovnával společenské rozdíly, podporovala se zaměstnanost. Sociální systém byl systematicky budován i ve Skotsku, které se vláda snažila rozvíjet, investovala zde do průmyslu, do školství či do výstavby nových bytů. „*Government intervention was important in the regulation of the Scottish economy, and by 1952 there were 536 new factories built in the Scottish development areas at a cost of 22.4 million.*“¹⁸⁶

Vláda takřka ovládala skotskou ekonomiku. „*Řízená ekonomika osvobodila Skotsko od nahodilých výkyvů volného trhu a díky státnímu plánování se společnost rychleji a účinněji přizpůsobila novým změnám a výzvám.*“¹⁸⁷ To ale Skotové přijímali: „*Not surprisingly, there was great enthusiasm north of the border for more government intervention, because there was a lot for the state to do. The thirties had left a legacy of poor opportunities for the Scottish people.*“¹⁸⁸ Britské zásahy zajistily Skotsku sociální jistoty a materiální bohatství. Skotové také hráli důležitou roli v plánech na zvelebování země i celé Velké Británie, což zvyšovalo jejich sebevědomí. Úspěšné bylo také jednání vlády s odbory skotských dělníků, takže prozatím minimalizovala případné stávky a

¹⁸³ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 185

¹⁸⁴ ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*, s. 333

¹⁸⁵ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 360

¹⁸⁶ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 220

¹⁸⁷ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 205

¹⁸⁸ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 201

nepokoje. Skotská politika tak byla určována britskou vládou, neboť ta rozhodovala o záležitostech hospodářských a sociálních.

7.4 Další projevy skotského nacionalismu

Již v průběhu druhé světové války došlo k reorganizaci skotských vládních struktur a rostly jejich pravomoci. „*In order to regulate and control society and economy with immediate effect, the government had no option but to turn to the existing departments of state. In 1939 government structure in Scotland was reorganised into four departments: the Department of Agriculture for Scotland, the Scottish Education Department, the Department of Health for Scotland, and the Scottish Home Department.*“¹⁸⁹ Zodpovědnost jednotlivých sekcí rostla i po válce, kdy byly základem pro založení moderního ministerstva pro Skotsko.

Nacionalisté ale žádali ještě větší míru samosprávy. Navíc byli pobouřeni tím, že ačkoliv ve Velké Británii celkově životní úroveň vzrůstala, zejména v 40. a 50. letech, ve Skotsku a Walesu probíhal rozvoj pomalu, nezaměstnanost zde byla nadále vysoká. „*Wales ani Skotsko nezaznamenaly v padesátých letech stejný ekonomický růst. Jejich národní aspirace nemohly uspokojit tak formální instituce, jako byla ministerstva, zřízená pro Skotsko a mnohem později (v roce 1964) pro Wales. Skotští nacionalisté si stěžovali a právem, že již pouhý titul Alžběty II. se v jejich zemi považuje za nenáležitý.*“¹⁹⁰ Ozvěny nacionalismu ve Skotsku sílily, jeho představitelé získali několik úřadů, a šířili protianglické nálady. Vzrůstala podpora SNP a devoluce, v letech 1949-1950 probíhala kampaň za podporu skotské samosprávy (Home rule), která si získala 1,7 milionů podpisů.¹⁹¹ Samospráva měla být krokem k úplné nezávislosti.

V 60. a 70. letech se skotský (převážně těžký) průmysl potýkal s velkou zahraniční konkurencí. Tehdy labouristická vláda sice investovala do skotského průmyslu a sociální infrastruktury (školství, zdravotnictví...), zlepšení ale nepřicházelo. Mezi důvody patřily napnutý rozpočet, nezaměstnanost, zastaralá průmyslová odvětví a nízká produktivita práce. Vyskytovaly se lokální stávky i militantní rétorika. Z toho těžila Skotská národní strana (Scottish National Party – SNP; založena 1934), která požadovala úplnou nezávislost Skotska na Spojeném království. Skotští voliči ale volili nacionalisty spíše

¹⁸⁹ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 211

¹⁹⁰ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 504

¹⁹¹ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 230

proto, aby tím vyjádřili nespokojenost s britskou vládou. „*Odlivy a přílivy nacionalistických hlasů mezi lety 1967 a 1974 ukazují, že šlo spíše o protestní hlasy vůči vládě v Londýně než o podporu požadavku nezávislosti.*“¹⁹² Nicméně v doplňujících britských parlamentních volbách v roce 1967 získal vůbec poprvé křeslo kandidát Skotské národní strany. Otázka skotské nezávislosti na úrovni celostátního parlamentu tak nabyla na důležitosti. Tehdejší vůdce konzervativců Edward Heath (premiérem 1970 až 1974) prohlásil: „*Nacionalismus je nejsilnější samostatně působící faktor v naší dnešní politice.*“¹⁹³

Britská vláda začala řešit problematiku skotského nacionalismu a v roce 1968 Edward Heath dokonce navrhl devoluci skotského parlamentu. „*Devoluce nabízela Skotům jistou formu národního uznání a omezené samosprávy, což mělo vzít v úvahu z plachet nacionalistů.*“¹⁹⁴ Samospráva Skotska byla dále posílena roku 1973: „*The Local Government Act of 1972 for England and Wales and the comparable act of 1973 for Scotland established a fundamentally two-tier system of local government.*“¹⁹⁵ Díky principu subsidiarity se přesunula zodpovědnost, např. za dopravní infrastrukturu, výstavbu či sběr odpadů, na lokální struktury.

V únorových parlamentních volbách 1974 získali členové SNP 7 křesel (22,5 % skotských hlasů), v listopadu téhož roku dokonce 11 (30,7 % skotských hlasů), čím potvrdili svůj vzestup. Argumentem nacionalistů bylo mj. to, že Skotsko se mělo stát nezávislé také proto, aby si uchovalo větší zisky z ropy, která se těžila na jeho pobřeží Severního moře. Mezi slogany nacionalistů patřilo např.: *It's Scotland's Oil* nebo *Rich Scots or Poor Britons?* Londýn samozřejmě nechtěl nechat ropu pouze Skotsku. Mimochodem nejvíce křesel získali v obou volbách 1974 labouristé.¹⁹⁶

Labouristé, aby otupili vzestup skotského nacionalismu a získali si skotské voliče, navrhli založení samostatného skotského (v Edinburghu) a waleského parlamentu. Tím by se skotský politický směr výrazně rozešel s britskou (anglickou) normou. Zákon „*The Scotland Act*“, který měl založit skotský parlament (Skotské shromáždění) byl schválen v červenci 1978. Parlament měl získat pravomoci „*to make laws relating to local government, health, social services, housing, education, and the like; the head of the*

¹⁹² WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 209

¹⁹³ SVOBODA, Ondřej. *Nadějně vyhlídka? Historický vývoj anglo-skotské unie* [online]

¹⁹⁴ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 210

¹⁹⁵ ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*, s. 384

¹⁹⁶ ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*, s. 395, 401

majority party would serve as prime minister.“¹⁹⁷ Návrh ale neprošel referendem, které mělo přísně nastavené podmínky. „*Debaty vyvrcholily skotským referendem v březnu 1979. Pro Skotské shromáždění hlasovala většina voličů, ale ta nedosáhla potřebných 40 % všech hlasujících. Krátce nato SNP ve volbách přišla o 13 % hlasů a téma devoluce načas přestalo labouristy a konzervativce strašit.*“¹⁹⁸ „*The collapse of the nationalist vote in 1979 does tend to confirm that much of the party's support in the seventies was soft and motivated by protest, rather than by belief in independence.*“¹⁹⁹ Vláda nadále čelila vzestupu nacionalismu také svojí větší aktivitou v rozvíjení skotského hospodářství a tím přesvědčovala, že je kompetentní.

7.5 Období hospodářské krize 70. a 80. let

Od 70. do poloviny 80. let se Velká Británie zmítala v období ekonomické krize, vysoké inflace a nucených škrťů. „*V 70. letech byla Británie trpící pacient, zralý pro makroekonomickou a sociologickou léčbu. Zaznamenala ekonomický propad ve srovnání s téměř všemi ostatními vyspělými národy, i ve srovnání s dřívější hladinou výroby.*“²⁰⁰ V roce 1980 překročila inflace ve Velké Británii hladinu 20 %, v roce 1983 bylo přes 3 miliony občanů nezaměstnaných.²⁰¹

Nejen ve Skotsku byly uzavírány uhelné doly a jejich zaměstnanci byli propouštěni. Po období, kdy mezi léty 1966 až 1971 vláda investovala do vytvoření 105 000 pracovních míst²⁰², tak opět přišel pokles. „*Scottish unemployment figures crept upward from 80,000 in 1970 to 130,000 in 1972.*“ Roku 1974 bylo nezaměstnaných 80 000, v roce 1977 dokonce 160 000.²⁰³ Skotští horníci se zapojovali do celonárodních protestů, masivních stávek (např. v letech 1972 či 1984) a byli zdrojem protibritských stanovisek. Celková nezaměstnanost ve Skotsku byla v období krize nad 20 procenty, klesaly investice spolu s životní úrovní. Ani vstup Velké Británie do Evropského společenství (1973) a objevení ropy v Severním moři okamžité zlepšení nezpůsobily. Přesto se skotský nacionalismus projevoval pokojně a ústavní cestou, národ nebyl rozpolcen různými názorovými proudy, ale i tak zde byl tlak na decentralizaci vlády silný.

¹⁹⁷ ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*, s. 401

¹⁹⁸ FRANK, Jan. *Skotsko*, s. 121, 122

¹⁹⁹ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 341

²⁰⁰ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 505

²⁰¹ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 506

²⁰² FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 324

²⁰³ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 327

7.6 Thatcherismus a jeho důsledky

V britských volbách v letech 1979, 1983 a 1987 zvítězili pravicoví konzervativci Margaret Thatcherové (premiérkou v letech 1979-1990), prosazující svobodné tržní síly, modernizaci a privatizaci podniků. Thatcherová odmítla konsenzus s labouristy a kritizovala „základní principy britské politiky včetně rovnostářského charakteru ideje sociálního státu. Kritizovala plnou zaměstnanost, přijetí odborového hnutí jako formy ekonomické a sociální politiky, významné veřejné ekonomické výsledky ve znárodnění průmyslu a hospodářský kurz státu, jenž zajišťoval růst, stabilní ceny...“²⁰⁴ Také „brzy přijala monetaristický ekonomický program založený zejména na přísném řízení a kontrole rozpočtových výdajů, omezování nákladů veřejné sféry, útocích na výsady odborů a víře v regenerující moc tržních sil.“ „Výsledkem byla mimo jiné recese, zvyšující se nezaměstnanost a rostoucí odpor proti jejímu kabinetu.“²⁰⁵

Tvrdá politika hospodářské restrukturalizace Margaret Thatcherové měla negativní dopad na zaostalé regiony - mezi nimi bylo i Skotsko, orientované na zastaralá průmyslová odvětví. Ve Skotsku došlo k uzavírání železáren, uhelných dolů, těžkých strojíren i loděnic. „The number employed in manufacturing declined from 605,000 in 1979 to 412,000 in 1986, while investment dropped by two-fifths.“²⁰⁶ Nezaměstnanost rostla také v zemědělství, takže až 30% obyvatel bylo sociálně potřebných²⁰⁷ Vláda Thatcherové byla ve Skotsku označována jako „Devil's decade“.

Thatcherová ustála hornickou stávkou v roce 1984 a nadále uzavírala doly. „V roce 1985 dosáhla nezaměstnanost 15,6%“²⁰⁸ Byla také proti autonomii Skotska a vládla pevnou rukou. Voliči ve Skotsku se od konzervativců a od Thatcherové odkláněli k labouristům, vyčítali jim hlavně úpadek tradičního skotského průmyslu a propouštění. Naopak v Anglii měli pozici jistou, takže si mohli dovolit zavést v roce 1988 daň z hlavy i přes nesouhlas Skotů. Důsledkem pro skotskou společnost tak byl odklon od unie a příklon k samostatnosti Skotska. „Skutečnost, že ve Skotsku ztratili konzervativci podporu, nic neznamenala a taková křivda nevyhnutelně nahrávala nacionalistům. Objevil se návrh na vytvoření devolučního skotského parlamentu, který měl sloužit jako obranný mechanismus, vyrovnávající demokratický deficit a působící proti dopadům katastrofického scénáře. SNP

²⁰⁴ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 949

²⁰⁵ KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 893

²⁰⁶ FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*, s. 343

²⁰⁷ FRANK, Jan. *Skotsko*, s. 122

²⁰⁸ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 213

měla jiné řešení, a to nezávislost“²⁰⁹ Kromě SNP a nacionalistů se k myšlence skotské samosprávy klonili i labouristé a dělnická třída.

Proti centralizaci moci, kterou prosazovali konzervativci, se vymezovalo i např. Skotské ústavní shromáždění: „*V roce 1989 také bylo ustanoveno Skotské ústavní shromáždění (Scottish Constitutional Convention), které mělo za úkol regulovat vztahy mezi skotskými nacionálními stranami a připravovat podklady pro vznik budoucího Skotského parlamentu. Shromáždění se skládalo ze zástupců občanů Skotska a z některých politických stran. Vypracovalo podrobný plán pro devoluci, zahrnující návrhy pro přímo volený skotský parlament s širokými legislativními pravomocemi. Zpráva Skotského ústavního shromáždění z roku 1995 tvořila základ dalších návrhů, které poté byly vzneseny britským parlamentem při referendu v roce 1997.*“²¹⁰

Ekonomicky se ale politika konzervativců a Thatcherové v dlouhodobém měřítku projevila pozitivně. Koncem století se podařilo pozvednout a zmodernizovat i skotské hospodářství. Přesto ji Skotové odmítali. „*Skotové podporovali sociálně demokratickou vizi, která dominovala britské politice před nástupem thatcherismu, neboť jim jako národu poskytla plnou zaměstnanost, přispěla k většímu přerozdělování a vyplatila se velkému počtu Skotů. Byla to neochota opustit tyto hodnoty, která vedla ke krachu toryovské strany ve Skotsku a k požadavku autonomie.*“²¹¹

7.7 Vláda Tony Blaira a vznik samostatného skotského parlamentu

Očekávalo se, že moc konzervativců bude slábnout, ti ale byli u moci i nadále: „*Ve Skotsku začalo převládat očekávání, že po volbách 1992 bude jisté formy Home Rule dosaženo, ale nečekané vítězství konzervativců skotské naděje rozmetalo.*“²¹² Mimochodem vláda Johna Majora byla nucena přistoupit na devalvaci libry, což ale nečekaně vyřešilo největší problémy britské ekonomiky. „*By the mid-1990s, both unemployment and inflation were falling.*“²¹³

V letech 1997-2007 byl u moci labouristický kabinet Tonyho Blaira. Důležitým bodem Blairovy vlády „*bylo ustavení Skotského parlamentu (Scottish Parliament) a*

²⁰⁹ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 214

²¹⁰ POHLOVÁ, Jana. *Problematika skotské nezávislosti v mezinárodním prostředí*, s. 27

²¹¹ WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*, s. 214

²¹² SVOBODA, Ondřej. *Nadějně vyhlídky? Historický vývoj anglo-skotské unie* [online].

²¹³ GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*, s. 381

Velšského shromáždění (Wales Assembly). Stalo se tak poté, co s tím vyslovila souhlas většina obyvatel obou historických zemí (ve Skotsku získal vlastní parlament velkou podporu, ve Walesu návrh prošel jen těsně).“²¹⁴

Blair tedy odsouhlasil nové skotské referendum, to se konalo 12. září 1997. „*Pro proporcionalně volený skotský parlament a exekutivu s omezenými pravomocemi v daňové oblasti se 12. září 1997 vyslovilo 64 % voličů.*“²¹⁵ V květnu 1999 se konaly první volby do skotského parlamentu. 56 křesel získali labouristé, 35 křesel nacionalisté a 18 křesel konzervativci. Strany si rozdělily celkem 129 křesel.²¹⁶ Činnost parlamentu byla zahájena ještě téhož roku a Skotsko tak získalo částečnou legislativní nezávislost. Do té doby tradiční skotská autonomie ve formě administrativní devoluce či regionálních ministerstev tak byla posunuta na další úroveň. Nutno poznamenat, že kromě samostatného parlamentu má Skotsko ještě zastoupení v celobritském parlamentu, a to 59 zástupců z celkového počtu 1466 členů obou komor (z toho 650 členů náleží do Dolní sněmovny, 816 do Horní sněmovny – Sněmovny lordů).

7.8 Skotský nacionalismus, otázka autonomie a samostatného Skotska

Jak je patrné z předešlého textu, na Britském souostroví neexistuje jediná národní identita, ale projevuje se zde identita anglická, irská, velšská, gaelská či skotská. Právě svébytnost skotské národní identity a skotského národa jako takového, jsou základem skotského nacionalismu, který se po léta projevoval snahami o autonomii Skotska v rámci Velké Británie, v mnoha případech i snahou o zcela samostatné Skotsko. Odsouhlasení vzniku samostatného skotského parlamentu v roce 1997 a zahájení jeho činnosti v roce 1999 bylo aktem devoluce. „*Skotsko má jasně definovatelné území s historickou, kulturní, ekonomickou a politickou identitou; zároveň se mu podařilo zachovat si svoji vlastní jedinečnou identitu i v době, kdy bylo připojeno k jinému, silnějším státu. Zároveň si dokázalo (v rámci poválečného západního trendu k decentralizaci) prosadit a ustanovit vlastní autonomní politické instituce.*“²¹⁷

Odlišnost skotské národní identity od anglické či britské spočívá v tom, že původní skotský národ vychází z keltských kořenů, zatímco národ anglický/britský spíše z kořenů

²¹⁴ MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*, s. 520

²¹⁵ FRANK, Jan. *Skotsko*, s. 123

²¹⁶ *May 6, 1999 Election Results – Scotland Totals* [online]. In: electionresources.org.

²¹⁷ POHLOVÁ, Jana. *Problematika skotské nezávislosti v mezinárodním prostředí*, s. 9

germánských. Jsou zde také odlišnosti v náboženství – zatímco Angličané mají svoji anglikánskou církev (samostatná od r. 1534), Skotové si založili presbyteriánskou skotskou církev (vznik 1560). Skotové mají také svébytný jazyk a tradice. V současnosti mají Skotsko a Velká Británie silný kulturní, ekonomický či politický svazek, přesto jsou tyto zmíněné odlišnosti důvodem, proč se Skotové během dlouhé historie proti Velké Británii vymezovali a nadále vymezují. Zmínit můžeme boj za nezávislost z přelomu 13. a 14. století, který vedli William Wallace a Robert Bruce, skotsko-anglickou válku za Stuartovců ve 14. a 15. století, příklon k Francii a protianglické války v 16. století, tažení proti Vilému Oranžskému v 17. století nebo protianglický postup skotských radikálů za napoleonských válek.

Jak již bylo zmíněno, myšlenka autonomie Skotska byla znovu probuzena v druhé polovině 19. století při kampani britských liberálů a skotských labouristů, kteří chtěli vybudovat skotskou samosprávu. Další vývoj skotského nacionalismu a problematiky skotské nezávislosti ve 20. století je blíže popsán v předchozím textu. Jako milníky ale můžeme uvést navržení skotské autonomie v britském parlamentu roku 1913, vznik nacionalistické Skotské národní strany roku 1934 (resp. 1928), posílení skotských ministerstev z roku 1939, poválečná kampaň za skotskou samosprávu v letech 1949-1950, posilování pozic SNP v 70. letech, referendum o samostatném skotském parlamentu v roce 1979, odsouhlasení skotského parlamentu v roce 1997 a jeho spuštění roku 1999.

7.9 Britsko-skotské politické vztahy po roce 1999 a cesta k referendu 2014

Po vzniku samostatného skotského parlamentu v roce 1999 Westminsteru zůstaly na starost ústavní otázky, obrana, zahraniční politika či průmysl. Mezi pravomoci skotského parlamentu patří spíše lokální záležitosti dle principu subsidiarity, mezi které patří např. zdravotnictví, lokální správa, školství či zemědělství.²¹⁸ Také nesmí rozhodovat o devoluci, nesmí měnit počet poslanců nebo povahu výkonné moci. Nová koalice labouristů s liberály měla na starost modernizaci skotského práva či demokratičtější rozdělování veřejných výdajů prostřednictvím skotského parlamentu.²¹⁹

Již brzy se skotská politika rozcházela s politikou Londýna: „*Když britská vláda odmítla návrhy na bezplatnou osobní péči pro starší spoluobčany hrazenou z daní, skotská*

²¹⁸ *Scottish responsibilities* [online]. In: gov.scot.

²¹⁹ SVOBODA, Ondřej. *Skotské referendum o nezávislosti: Cesta k rozpadu Británie?* [online].

*exekutiva navrhla a následně skotský parlament schválil na začátku roku 2002 vlastní zákon o obecné péči a zdraví, který bezplatnou opatrovnickou službu pro starší občany obsahoval. Nutno dodat, že to vyvolalo značnou nelibost v Londýně. Ještě větší rozchod s celobritskou politikou však znamenal o rok dříve schválený zákon o vzdělání, ve kterém skotská vláda umožnila bezplatné bakalářské studium na skotských univerzitách.“*²²⁰

Hned v dalších volbách v roce 2003 byl potvrzen levicový trend skotské politiky: „*Na hodnocení novodobé éry částečné skotské legislativní nezávislosti je příliš brzy. V květnu 2003 se voleb do edinburského parlamentu nezúčastnilo téměř 52% oprávněných voličů. U moci se udržela labouristicko-liberální exekutiva, SNP skončila na druhém místě. I přes tuto relativní patii je však zjevné, že skotský samosprávný model se od britského liší a směřuje více doleva. Skotští studenti nemusí platit školné, senioři mají zajištěnou bezplatnou péči, ze zákona o místní samosprávě byl nezávisle na Anglii i přes velký odpor veřejnosti vypuštěn článek o zákazu pojetí homosexuality jako normálního lidského soužití ve školním vyučování.“*²²¹

Za druhé vlády labouristů byla např. dostavěna budova skotského parlamentu, kterou slavnostně otevřela královna, a byl zaveden zákon pro posílení statutu gaelštiny. Veřejnost ale kritizovala přílišné podřízení vůči Londýnu.²²² Ještě v roce 2003 byla založena tzv. Scotland Office – ministerstvo britské vlády pro skotské záležitosti. „*We ensure the smooth working of the devolution settlement in Scotland. We represent Scottish interests within the UK Government and we represent the UK Government in Scotland.“*²²³

Ve skotských parlamentních volbách 2007 zaznamenali velký úspěch nacionalisté – volby vyhrála SNP a získala 47 křesel ze 129 – o jedno víc než druzí labouristé.²²⁴ Předseda strany Alex Salmond se stal skotským ministerským předsedou. SNP předznamenala inklinaci k nezávislosti a požadavek budoucího skotského referenda, kvůli čemuž ztratila podporu liberálů a musela tak sestavit menšinovou vládu. I tak SNP navrhla zákon o referendu a chtěla zahájit jednání o nezávislosti s Londýnem. Unionisté a Londýn si ale vymohli vznik komise, která měla skotskou devoluci vyhodnotit. Komise započala práce roku 2008 „*Charakter jejich doporučení lze obecně charakterizovat jako*

²²⁰ SVOBODA, Ondřej. *Skotské referendum o nezávislosti: Cesta k rozpadu Británie?* [online].

²²¹ FRANK, Jan. *Skotsko*, s. 123

²²² SVOBODA, Ondřej. *Skotské referendum o nezávislosti: Cesta k rozpadu Británie?* [online].

²²³ *Scotland Office homepage* [online]. In: gov.uk.

²²⁴ *Scottish elections 2007* [online]. In: news.bbc.co.uk.

prohloubení devoluce, což se může zdát překvapivé vzhledem k faktu, že se jednalo především o návrh unionistických stran.“²²⁵ Ještě předtím se premiérem Velké Británie stal labourista Gordon Brown (premiérem v letech 2007-2010), jenž je národností Skot.

V roce 2009 britská vláda schválila pro Skotsko daňovou reformu: „November 25, 2009 - Scotland will be given greater tax-raising powers under the biggest shake-up in the nation's finances for 30 years, British government says.“²²⁶ V témže roce Salmond vydal program s názvem „Your Scotland, Your Voice“, který měl vydláždít cestu k referendu o nezávislosti.

Ještě větší úspěch zaznamenala SNP v následujících volbách roku 2011, kdy získala drtivou většinu hlasů a 69 křesel.²²⁷ Voliči tím jasně vyjádřili sympatie s myšlenkou nezávislosti a uskutečnění referenda se nezadržitelně blížilo. „Když ještě menšinová vláda SNP oznámila, že uspořádá referendum k prohloubení devoluce a nezávislosti, aby skotský lid rozhodl o své budoucnosti, britská vláda se tehdy ani výrazně neohradila, že návrhy SNP jsou neústavní. Přesto přesně tyto otázky spadají pod záležitosti, ve kterých skotská vláda ani parlament nemají pravomoci. Britské politické elity tak v onen moment otevřeně přiznaly, že odtržení Skotska se v Londýně nemůže zabránit.“²²⁸ Odtržením Skotska by došlo k tzv. secesi – „územní změna, při níž se část státního území oddělí od stávajícího státního celku, a tak se vytvoří nový (nástupnický) stát, který je novým subjektem mezinárodního práva.“²²⁹

Britské ústavní právo se k otázce odtržení Skotska nevyjadřuje, klíčovou otázkou tak mohla být pouze forma lidového referenda. A právě ta se stala příčinou sporu mezi Davidem Cameronem a Alexem Salmondem při první zahraniční cestě Camerona do Edinburgu. „V konzultačním vládním dokumentu k referendu *Tvoje Skotsko, tvoje referendum (Your Scotland, Your Referendum)*, který Salmond představil na počátku roku 2012, se vytyčilo uspořádání lidového hlasování o jasně položené otázce: „Souhlasíte s tím, že by mělo být Skotsko nezávislou zemí?“ Uvažovalo se také přítomnosti druhé otázky vztahující se k pouhému prohloubení devoluce, tzv. varianta *devomax*. Britská vláda reagovala vydáním vlastního konzultačního dokumentu *Skotská ústavní budoucnost (Scotland's Constitutional Future)*. Zdůrazňovala zde, že „se nebude referendu o

²²⁵ SVOBODA, Ondřej. *Skotské referendum o nezávislosti: Cesta k rozpadu Británie?* [online].

²²⁶ *Timeline – A history of Anglo-Scottish relations* [online].

²²⁷ *Vote 2011; Scotland elections* [online]. In: bbc.co.uk.

²²⁸ SVOBODA, Ondřej. *Skotské referendum o nezávislosti: Cesta k rozpadu Británie?* [online].

²²⁹ ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*, s. 376

nezávislosti stavět do cesty“, zároveň ale zcela jasně deklarovala, že ja-kýkoli legislativní akt skotského parlamentu k referendu by byl podle zákona o Skotsku nelegální a zpochybněn u soudu. Proto takovému kroku musí předcházet legislativní kroky ve Westminsteru, které je britská vláda ochotna podniknout. Cameron ovšem požadoval za tento vstřícný přístup ústupky ze strany nacionalistů. Především aby referendum bylo pouze o jedné otázce a konalo se co nejdříve.“²³⁰ Cameron prosazoval referendum již v roce 2013, Salmond chtěl termín v roce 2014. V říjnu 2012 byla podepsána kompromisní dohoda, která přenesla odpovědnost za konání referenda z britského parlamentu na skotský parlament. Ten tak mohl určit datum konání i znění položené otázky. Britská vláda tím dala najevo ochotu nechat rozhodnout o nezávislosti Skotska u samotných skotských občanů.

7.10 Referendum o nezávislosti Skotska 2014

Vývoj skotského nacionalismu tak dospěl ke zcela zásadní události, která se udála 18. září 2014. „Již nyní je jisté, že rok 2014 se stane jedním z klíčových milníků britských dějin, neboť Spojené království čeká událost, která může být pro jeho další vývoj osudná. Po dlouhých jednáních mezi londýnskou – britskou – stranou a edinburskou – skotskou – stranou se obě vlády dohodly na uspořádání lidového hlasování, ve kterém se skotští voliči vyjádří, zda si přejí zůstat ve společném státě. Samotný akt konání referenda o nezávislosti Skotska je tak významným dokladem toho, kam až devoluce od dob oslav úspěšného referenda o ustanovení skotského parlamentu v roce 1997 dospěla. Bližící se referendum je rovněž potvrzením obav, které na konci 90. let ohledně devoluce jako procesu s nepředvídatelnými následky pro celou zemi panovaly.“²³¹ Znění otázky v referendu bylo: „Mělo by být Skotsko samostatnou zemí?“ („Should Scotland be an independent country?“). Nezávislosti by bylo dosaženo při dosažení většiny 51 % hlasů. Volit mohli občané starší 16 let.

Před referendem se vedla kampaň mezi dvěma tábory. Tábory příznivců nezávislosti byl nazvaný Ano (Yes) a vedla ho SNP. Příznivci unie se přikláněli k táboru s názvem Lépe společně (Better Together), který vedli skotští labouristé, konzervativci a liberálové. Kampaň tábora Lépe společně byla negativního rázu a vyjadřovala pochybnosti nad ekonomikou samostatného Skotska, nad nejistou měnou či působením v nadnárodních

²³⁰ SVOBODA, Ondřej. *Skotské referendum o nezávislosti: Cesta k rozpadu Británie?* [online].

²³¹ SVOBODA, Ondřej. *Nadějně vyhlídky? Historický vývoj anglo-skotské unie* [online].

organizacích včetně EU. Tábor Ano pak v kampani proklamoval bohatší a demokratičtější samostatné Skotsko, ve kterém bude časem přijato euro. Přijetí eura ve Skotsku ale britská vláda i Anglická banka důrazně odmítaly a navrhovaly měnovou unii. Během kampaně tak otázka národního sebeurčení ustoupila otázce ekonomické.²³² Ještě v listopadu roku 2013 vydala skotská vláda řízená SNP dokument s názvem „Scotland's Future: Your Guide to an Independent Scotland“. Tento dokument odpovídá na otázky, které by v souvislosti s nezávislým Skotskem mohly vyvstat. Řeší např. finance a ekonomiku, zdravotnictví, sociální zabezpečení, vzdělání, obranu či samotné důvody, proč by se Skotsko mělo osamostatnit. V dokumentu se také píše, že samostatné Skotsko by zůstalo konstituční monarchií s Alžbětou II. jako hlavou státu a zpočátku s britskou librou jako měnou.²³³ Také britská vláda a tábor Lépe společně vydávaly dokumenty, které se ale zaměřovaly spíše na nevýhody samostatného Skotska.

Postoj veřejnosti k referendu se od roku 2012 po jeho konání v roce 2014 značně změnil. Ještě v roce 2012 byla značně posílena „celobritská“ identita, a to díky úspěchu olympijských her v Londýně a díky diamantovému výročí Alžběty II. (60 let od nástupu na trůn). Tyto nálady pak prospívaly myšlenkám unionismu. Události roku 2014 naopak posílily skotskou národní identitu a vyvolávaly „skotskou národní hrdost“. Tehdy se konaly hry Commonwealthu ve skotském Glasgow a proběhlo 700. výročí od bitvy u Bannockburnu, ve které Skotové vybojovali nezávislost na Anglii. Národní identita a postoj k referendu samozřejmě souvisí a je logické, že občané, kteří chápou svoji národní identitu jako výhradně skotskou, se většinou rozhodovali hlasovat pro nezávislé Skotsko.²³⁴

Počet občanů toužících po nezávislosti těsně před referendem rychle rostl, což donutilo britské politické lídry spojit síly. Konzervativce David Cameron, liberální demokrat Nick Clegg a opoziční labourista Ed Miliband navštívili v září před referendem Skotsko, aby přesvědčili tamní občany o důležitosti unie. Cameron prohlásil: *"Chceme naslouchat voličům a mluvit s nimi o zásadní volbě, která je čeká. Náš vzkaz skotskému lidu je jednoduchý: Chceme, abyste zůstali."*²³⁵ Jednotu se Skotskem mělo vyjádřit i vyvěšování skotských vlajek po celé Velké Británii. Britská vláda také slíbila Skotsku větší autonomii, zejména v sociální, daňové a ekonomické oblasti. Přesto se situace před

²³² SVOBODA, Ondřej. *Skotské referendum o nezávislosti: Cesta k rozpadu Británie?* [online].

²³³ *Scotland's Future: Your Guide To An Independent Scotland* [online].

²³⁴ MCLEAN, Christopher. *Analysis: National identity and the Scottish independence referendum* [online].

²³⁵ *Politici rivalové se spojili, chtějí udržet Skotsko* [online]. In: zpravy.aktualne.cz.

referendem pro unionisty nevyvíjela dobře, jak uváděl článek z 9. 9. 2014: „Podle aktuální sondáže agentury TNS se pro odtržení vyslovilo 38 procent dotazovaných, pro setrvání v unii s Londýnem 39 procent a zbývajících 23 procent dotazovaných se ještě nerozhodlo. Přitom ještě před měsícem bylo pro nezávislost 32 procent respondentů a proti ní 45 procent dotazovaných.“²³⁶

Referendum 18. 9. 2014 ale nakonec dopadlo ve prospěch zastánců unie s Velkou Británií. Ti zvítězili v drtivé většině volebních obvodů. Po analýze výsledků vyšlo najevo, že referenda se zúčastnilo 3,623,344 voličů z celkových 4,283,938 možných. Volební účast tak byla 84,6 %. Na otázku „Should Scotland be an independent country?“ odpovědělo 2,001,926 voličů odpovědí NE. To bylo 55,25 % všech hlasů. Odpověď ANO volilo 1,617,989 voličů, což tvořilo 44,65 % hlasů. Neplatných bylo 3,429 hlasů.²³⁷

Should Scotland be an independent country?

As at September 24th 2014 09:46:20

	Votes	Share of Vote (%)
Yes	1,617,989	44.65
No	2,001,926	55.25
Rejected Papers	3,429	0.1
Total	3,623,344	100

Obr. č. 8 – Výsledky skotského referenda 2014. Dostupné z:

<http://scotlandreferendum.info/>

Alex Salmond následně porážku uznal a pochválil voliče, kteří hlasovali ANO, ale také voliče obecně za jejich vysokou volební účast. Ta byla skutečně vysoká, což odpovídalo velkému významu referenda pro budoucnost celé Velké Británie. Ačkoliv zastánci nezávislosti nezmáhali, výsledek referenda potvrdil, že bude nutné přesunout do Skotska více pravomocí, k čemuž se zavázala i britská vláda s premiérem Davidem Cameronem.²³⁸ Otázka posílení skotské samosprávy ale vyvolala diskusi nad tím, že posílit by se měly i pravomoci Walesu, Severního Irska a především Anglie, která na rozdíl

²³⁶ *Politici rivalové se spojili, chtějí udržet Skotsko* [online]. In: zpravy.aktualne.cz.

²³⁷ *Scottish Independence Referendum : Results* [online]. In: scotlandreferendum.info.

²³⁸ *Skotsko odmítlo v referendu nezávislost* [online]. In: novinky.cz.

od ostatních zemí vlastní parlament nemá a o jejích záležitostech se rozhoduje v celobritském parlamentu. V listopadu 2014 došlo ke změně na nejvyšším postu SNP – předsedkyní strany se stala Nicola Sturgeon, která se tak stala i premiérkou Skotska.

V květnu 2015 se konaly sněmovní volby do britského parlamentu. Volby vyhráli konzervativci, kteří získali 331 křesel z celkových 650 a David Cameron tak obhájil post britského premiéra. Druzí skončili labouristé se ziskem 232 křesel. Historický úspěch zažila SNP se ziskem 1,454,436 hlasů a 56 křesel, čímž skončila na třetím místě. Z celkového elektorátu 46,420,413 voličů byla volební účast 66,1 %. ²³⁹ SNP získala všechny své hlasy ve Skotsku, kde získala 50 % tamních hlasů. Ve Skotsku byl elektorát 4,094,784 občanů, volební účast byla 71,1 %. Oproti posledním britským sněmovním volbám z roku 2010 si SNP polepšila o rovných 50 křesel. Důvodem je jistě i úspěch referenda z roku 2014. ²⁴⁰ SNP se tak v posledních letech dokázala výrazně prosadit nejen ve Skotsku, ale i na celobritské politické scéně. Bude zajímavé sledovat výsledky příštích voleb do skotského parlamentu, které jsou v plánu na květen letošního roku (2016). Ačkoliv je i po referendu Skotsko součástí Velké Británie, nacionalistické tendence nemizí a stále jsou výraznou silou skotské resp. britské politiky. V budoucnu bude velmi záležet na ekonomickém přínosu Velké Británie pro Skotsko. Pokud by ten upadal, nezávislost Skotska by mohla prosadit již příští generace. Zemětřesení v této oblasti může způsobit i referendum o vystoupení Velké Británie z EU, které se uskuteční letos v červnu. Politika Velké Británie tak čelí velkým výzvám nadále.

²³⁹ *Election 2015 : UK Results* [online]. In: bbc.com.

²⁴⁰ *Election 2015 : UK Results - Scotland* [online]. In: bbc.com.

8 NÁVRH VÝUKOVÉ LEKCE PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY – VNITŘNÍ POLITIKA VELKÉ BRITÁNIE (SKOTSKO, IRSKO)

Téma výukové lekce: Vnitřní politika Velké Británie (Skotsko, Irsko)

Hodinová dotace: 2 vyučovací hodiny

Ročník: 8. / 9. ročník

Využitelnost v předmětech: Občanská výchova, Zeměpis, Dějepis

Použité výukové metody: brainstorming, výukový rozhovor, vysvětlování, diskuse, samostatná práce žáků

Organizační formy výuky: hromadné vyučování / skupinové vyučování

Využité pomůcky: tabule, nástěnná mapa Evropy, dataprojektor, natištěné testy

8.1 Cíle výukové lekce

- Žáci se blíže seznámí s jednotlivými státy a zeměmi v oblasti Britských ostrovů, zjistí o nich obecné geografické údaje, jako např. počet obyvatel, rozloha či státní zřízení.
- Rozebrat kulturní aspekty daných zemí (národnostní složení, náboženství, jazyk) a jejich dopad na britsko-skotské a britsko-irské vztahy.
- Informovat o přelomových historických událostech britsko-skotských a britsko-irských vztahů, zejména s důrazem na 20. a 21. století.
- Seznámit se s pojmy jako např. nacionalismus, unionismus, terorismus, nezávislost, samospráva, autonomie, devoluce, separatismus apod.
- Hluběji se seznámit s problematikou nacionalismu na Britských ostrovech a zamyslet se nad jeho možným dopadem na budoucnost tamních států. Zmínit problém vyhoceného nacionalismu a terorismu v severoirském konfliktu.
- Žáci si procvičí nabyté znalosti v navrženém testu

Očekávané výstupy RVP, které může výuková lekce naplnit:

Dějepis

- *na příkladech evropských dějin konkretizuje absolutismus, konstituční monarchie, parlamentarismus*

- *charakterizuje emancipační úsilí významných sociálních skupin; uvede požadavky formulované ve vybraných evropských revolucích*
- *na vybraných příkladech demonstruje základní politické proudy*
- *prokáže základní orientaci v problémech současného světa*

Výchova k občanství

- *rozlišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu*
- *objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám*
- *rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti*
- *rozlišuje nejčastější typy a formy států a na příkladech porovná jejich znaky*
- *uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky pro život lidstva*
- *uvede příklady mezinárodního terorismu a zaujme vlastní postoj ke způsobům jeho potírání, objasní roli ozbrojených sil ČR při zajišťování obrany státu a při řešení krizí nevojenského charakteru*

Zeměpis

- *porovnává a přiměřeně hodnotí polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry, zvláštnosti a podobnosti, potenciál a bariéry jednotlivých světadílů, oceánů, vybraných makroregionů světa a vybraných (modelových) států*
- *zvažuje, jaké změny ve vybraných regionech světa nastaly, nastávají, mohou nastat a co je příčinou zásadních změn v nich*
- *porovnává státy světa a zájmové integrace států světa na základě podobných a odlišných znaků*
- *lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy v konkrétních světových regionech*

Výchova demokratického občana (průřezové téma)

- *přispívá k utváření hodnot, jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost*
- *umožňuje posuzovat a hodnotit společenské jevy, procesy, události a problémy z různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská, globální dimenze)*
- *vede k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností*

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (průřezové téma)

- *rozvíjí a integruje základní vědomosti potřebné pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy*
- *prohlubuje porozumění vlivu kulturních, ideologických a sociopolitických rozdílů na vznik a řešení globálních problémů v jejich vzájemných souvislostech*
- *rozvíjí schopnost srovnávat projevy kultury v evropském a globálním kontextu, nacházet společné znaky a odlišnosti a hodnotit je v širších souvislostech*

Multikulturní výchova (průřezové téma)

- *poskytuje žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti*
- *rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin*
- *poskytuje znalost některých základních pojmů multikulturní terminologie: kultura, etnikum, identita, diskriminace, xenofobie, rasismus, národnost, netolerance aj.*
- *pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové (náboženské či jiné) intolerance s principy života v demokratické společnosti²⁴¹*

8.2 Geografické údaje

Použité výukové metody: brainstorming, výukový rozhovor

Organizační formy výuky: hromadné vyučování

Využité pomůcky: tabule, nástěnná mapa Evropy, dataprojektor

²⁴¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2013. 146 s.

Časová dotace: 20 minut

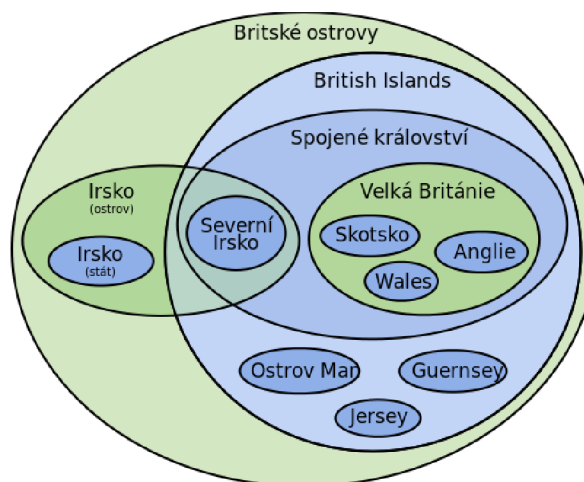
Poznámka: Žákům je nejprve nutné vymezit celé Britské ostrovy, až poté lze přistoupit k vymezení jednotlivých států a zemí. Pro orientaci je důležitá práce s mapami a správné rozlišování jednotlivých geografických názvů. Na začátek lze zařadit brainstorming, při kterém žáci vyslovují své asociace s Britskými ostrovy, Velkou Británií, Skotskem a Irskem. Následuje výukový rozhovor, ze kterého se žáci dozvídají stěžejní geografické údaje. Žáci si poznamenají do sešitů, že na Britských ostrovech se nachází státy Velká Británie a Irsko (Irská republika). Dále také to, že Velká Británie se skládá z historických zemí Anglie, Skotska, Severního Irska a Walesu.

Britské ostrovy

Anglicky British Isles. Jde o souostroví na severozápadě Evropy. Do Britských ostrovů řadíme ostrovy Velká Británie, Irsko a další (např. Man, Hebridy, Shetlandy, Orkneje...). Dohromady mají rozlohu asi 315 000 km². Zahrnují státy Velkou Británií (Spojené království) a Irsko.²⁴²

Obr. č. 1 - Britské ostrovy

Obr. č. 2 – Schéma Britských ostrovů

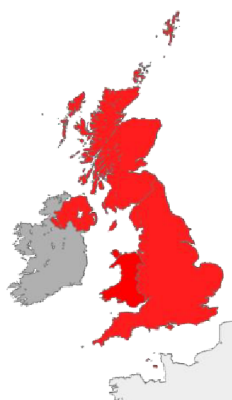
Velká Británie

Úřední pojmenování pro tento stát je Spojené království Velké Británie a Severního Irska (anglicky United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland). Jde o ostrovní stát v severozápadní Evropě a rozkládá se na ostrovech Velká Británie (největší ostrov v Evropě), Irsko (asi jedna šestina ostrova) a na mnoha dalších ostrovech (Shetlandy, Orkneje, Hebridy...). Celková rozloha je přibližně 240 000 km².

²⁴² *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*, s. 122

Do unie VB spadají historické země Skotsko, Anglie, Wales a Severní Irsko. Státním zřízením je Velká Británie konstituční monarchií s královnou Alžbětou II. (od r. 1952). Zákonodárná moc náleží dvoukomorovému parlamentu, ve kterém má Dolní sněmovna 650 členů a Horní sněmovna (Sněmovna lordů) 815 členů. Předsedou vlády je David Cameron. Ústřední parlament Velké Británie sídlí ve Westminsteru, ačkoliv Skotsko, Severní Irsko i Wales mají ještě vlastní zákonodárné a výkonné orgány s limitovanými pravomocemi.

Hlavní město je Londýn. Počet obyvatel byl v roce 2015 přibližně 64 milionů.²⁴³ Měnou je libra. Úředním jazykem je angličtina. VB je jedním z nejvýznamnějších a nejmocnějších států světa. Je členem Rady bezpečnosti OSN, skupiny G8 (spolek ekonomicky nejvyspělejších zemí) a EU (od roku 1973). Je v čele Společenství národů (Commonwealth), kam kromě samotné Velké Británie spadají její bývalé kolonie a přidružené státy.²⁴⁴

Obr. č. 3 – Velká Británie (Spojené království)

Obr. č. 4 – Vlajka Velké Británie

Obr. č. 5 – Zasedání britského parlamentu

Obr. č. 6 – Královna Alžběta II.

²⁴³ *Europe: United Kingdom* [online]. In: *The World Factbook*

²⁴⁴ *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*, s. 1208, 1209

Skotsko

Historická země Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Nachází se na severu ostrova Velká Británie a dále na ostrovech Hebridy, Orkneje a Shetlandy. Celková rozloha 78 800 km². Současný počet obyvatel přibližně 5,3 milionů.²⁴⁵ Hlavní město Edinburgh. V unii s Anglií od roku 1707 jako království Velké Británie. Hlavou státu je tedy britská královna Alžběta II., předsedou vlády je David Cameron. Od roku 1999 má vlastní parlament, ve kterém zasedá 129 členů. Nejdůležitější politické otázky se ale řeší v celostátním parlamentu ve Westminsteru.²⁴⁶

Obr. č. 7 – Skotsko

Obr. č. 8 – Vlajka Skotska

Anglie

Jde o mateřskou zemi Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Nachází se převážně na ostrově Velká Británie a na přilehlých ostrovech. Celková rozloha přibližně 130 400 km². Počet obyvatel 54 milionů.²⁴⁷ Anglicky England. Název Anglie je nesprávně používán pro označení celého Spojeného království.²⁴⁸

²⁴⁵ *Annual Mid year Population Estimates: 2013* [online]. In: Office for National Statistics.

²⁴⁶ *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*, s. 1017

²⁴⁷ *Annual Mid year Population Estimates: 2013* [online]. In: Office for National Statistics.

²⁴⁸ *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*, s. 46

Obr. č. 9 – Anglie

Obr. č. 10 – Vlajka Anglie

Severní Irsko

Součástí Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Hlavní město je Belfast. Rozloha přibližně 14 000 km², počet obyvatel 1,8 milionu.²⁴⁹ K rozdělení Irska došlo v roce 1922. Anglicky Northern Ireland. Má vlastní samosprávné Shromáždění se 108 členy.²⁵⁰

Obr. č. 11 – Severní Irsko

Obr. č. 12 – Vlajka Severního Irska

Wales

Součástí Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Poloostrov na severozápadě Velké Británie. Rozloha přibližně 21 000 km², počet obyvatel 3 miliony.²⁵¹ Velšsky Cymru. Hlavní město Cardiff. Konstituční monarchie v čele s Alžbětou II.²⁵²

²⁴⁹ *Annual Mid year Population Estimates: 2013* [online]. In: Office for National Statistics.

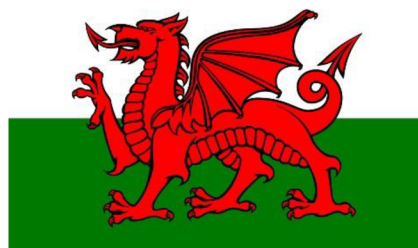
²⁵⁰ *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*, s. 996, 997

²⁵¹ *Annual Mid year Population Estimates: 2013* [online]. In: Office for National Statistics.

²⁵² *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*, s. 1253, 1254

Obr. č. 13 – Wales.

Obr. č. 14 - Vlajka Walesu

Irsko (Irská republika)

Nezávislý stát v severozápadní Evropě. Rozkládá se na ostrově Irsko, rozloha přibližně 70 000 km², počet obyvatel 4,9 milionů ²⁵³, hlavní město Dublin. Státním zřízením parlamentní republika, prezidentem Michael Higgins. Má vlastní dvoukomorový parlament, poslanecká sněmovna má 158 členů, senát 60. Od Velké Británie se odtrhlo v roce 1922, od roku 1973 je členem Evropské unie. ²⁵⁴

Obr. č. 15 – Irsko (Irská republika)

Obr. č. 16 – Vlajka Irska

²⁵³ *Europe: Ireland* [online]. In: The World Factbook

²⁵⁴ *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*, s. 417

Obr. č. 17 – Michael Higgins

Obr. č. 18 – Budova irského parlamentu

8.3 Kulturní aspekty (národy, náboženství)

Použité výukové metody: výukový rozhovor

Organizační formy výuky: hromadné vyučování

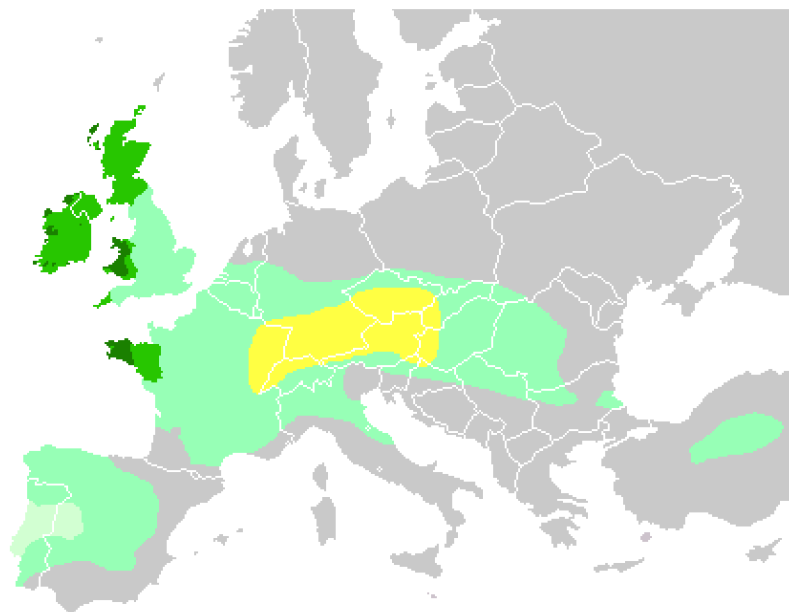
Využité pomůcky: dataprojektor, tabule

Časová dotace: 15 minut

Poznámka: Žáci si do sešitů poznamenají, že Irové, Skotové a Velšané náleží ke keltským národům, zatímco národ Angličanů byl formován hlavně germánskými kmeny. Také dodají, že v Irsku je rozšířena katolická církev, zatímco ve Velké Británii protestantismus.

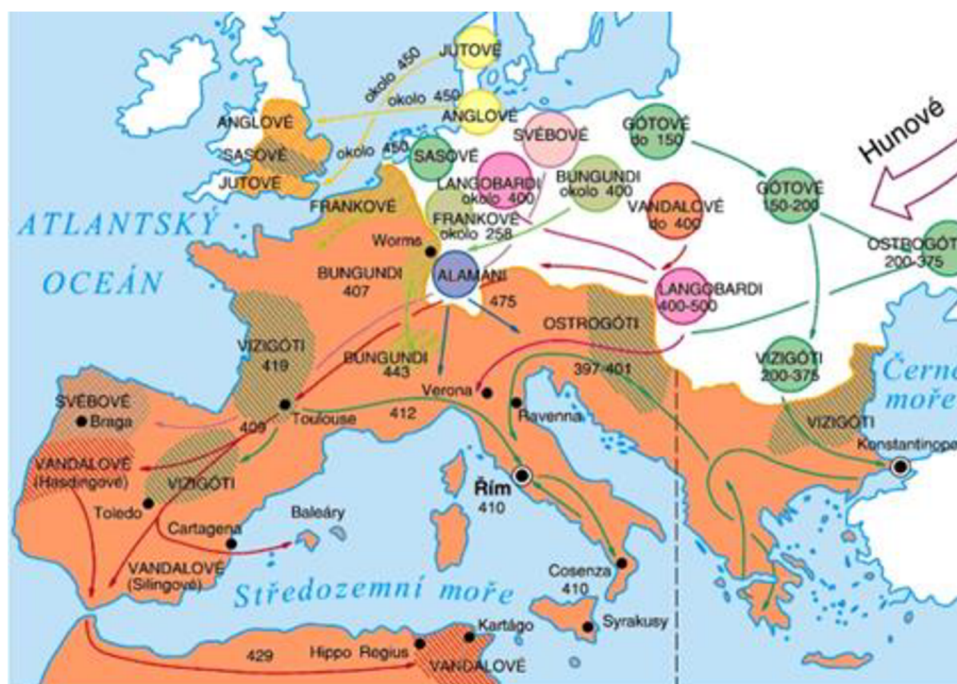
Národnosti na Britských ostrovech

Irsko a Skotsko bylo ve starověku osídlováno keltskými (konkrétně gaelskými) kmeny. Taktéž původní Britové na ostrově Velká Británie náleželi ke Keltům. Od 5. století pronikali zejména na území dnešní Anglie germánské kmeny (hlavně Anglové a Sasové, později Normané), kteří si území podrobili a zakládali zde svá království. Keltské kmeny se udržely v Irsku, Skotsku a ve Walesu a národní identita tamních obyvatel je odvozována právě od nich. Naopak dnešní anglický národ, hlavní složka obyvatelstva Velké Británie, odvozuje své kořeny od germánských kmenů. Proto mezi Iry, Skoty a Velšany na straně jedné, a mezi Angličany na straně druhé, vzniká kulturní rozpor. Dodnes jsou také na některých místech západní Evropy používány keltské jazyky, mezi které řadíme např. irštinu (v Irsku spolu s angličtinou úřední jazyk), skotskou gaelštinu a velštinu. Irové, Skotové, Velšané i jiní potomci keltských národů si také zachovali specifické tradice a zvyky. Naopak angličtina, úřední jazyk Velké Británie, patří mezi germánské jazyky.

Obr. č. 19 - Rozšíření Keltů v Evropě

- jádro haštatské kultury okolo 6. století př. n. l.
- maximální expanze ve 3. století př. n. l.
- Lusitánie na pyrenejském poloostrově, kde je keltská přítomnost nejistá
- "šest keltských národů", kterým zůstalo mnoho mluvčích keltským jazykem do raného novověku
- území, kde se dosud keltský jazyk používá ²⁵⁵

Obr. č. 20 – Rozšíření Germánů v Evropě

²⁵⁵ *Keltové* [online], poslední editace 23. 12. 2015 [cit. 10. 3. 2016], Wikipedie.

K červnu roku 2015 byl počet obyvatel státu Velké Británie 64 088 222, z toho v Anglii přibližně 54 mil., ve Skotsku 5,3 mil., ve Walesu 3 mil., v Severním Irsku 1,8 mil.²⁵⁶ Hlavními národy Velké Británie jsou Angličani (80 %), Skoti (9 %), Irové (4 %) a Velšané (1,2 %).²⁵⁷ Mezi další obyvatelstvo patří příslušníci původních národů jako např. Galové, Normani či Cornwallané, dále přistěhovalci z bývalých kolonií, obecně ale z celého světa. Počet obyvatel v Irsku byl v roce 2015 přibližně 4,9 milionů²⁵⁸, celkový počet Irů ve světě je ale mnohem vyšší a jejich počet je odhadován na 70 až 80 milionů. Stejně tak Skotové jsou národ rozšířený ve světě a jejich počet je odhadován až na 40 milionů.²⁵⁹

Národem rozumíme společenství lidí se společným jazykem, historií, územím či náboženstvím. Toto společenství pak pojí vědomá příslušnost k danému národu.

Náboženství a jeho vliv

Velký vliv v britsko-skotských a britsko-irských vztazích mělo náboženství, v novodobých dějinách pak hlavně v severoirském konfliktu a v Severním Irsku obecně. Ačkoliv jsou Velká Británie (vč. Skotska) a Irsko od starověku křesťanské, existuje v nich několik církví. V Irsku je pevně ukotvena katolická církev, která navíc nese specifika gaelských tradic. Původní šíření křesťanství v Irsku je přisuzováno známé postavě Svatého Patrika již od 5. století. Taktéž na území Anglie a ve Skotsku bylo původně rozšířeno katolictví, ovšem v 16. století v době náboženské reformace zde byla rozšířena protestantská (evangelická) církev. V Anglii se pak roku 1534 osamostatnila Anglikánská církev, ve Skotsku roku 1560 vznikla samostatná Skotská církev. Jednotlivé národy na Britských ostrovech tak vyvozovaly svoji národní identitu také z náboženství, na jehož základě se vymezovaly vůči ostatním.

Toto platí hlavně pro výrazně katolické Iry. Zvláště na území Severního Irska se domorodí Irové odlišovali vůči protestantským kolonizátorům z Anglie a Skotska pomocí katolictví, to se tak stalo synonymem pro „Irství“. Po vzniku Severního Irska v roce 1922 v něm katolíci byli utlačovanou menšinou, což bylo zárodkem tamního krvavého konfliktu. Katolictví se také stalo nositelem politických názorů, protože katolíci převážně požadovali zrovnoprávnění, omezení vlivu Velké Británie či rovnou sjednocení Irska.

²⁵⁶ *Europe: United Kingdom* [online]. In: The World Factbook

²⁵⁷ GARDNER, Philip. *Encyklopedie Zeměpis světa*, s. 235

²⁵⁸ *Europe: Ireland* [online]. In: The World Factbook

²⁵⁹ *The Scottish Diaspora and Diaspora Strategy: Insights and Lessons from Ireland. The Characteristics Of Each Diaspora* [online]. In: gov.scot.

Celkově tak můžeme shrnout, že národy na britských ostrovech mají z geografických a historických důvodů velkou míru sounáležitosti, přesto mezi nimi existují velké odlišnosti a rozdílné národní citění. Pro Velkou Británii a Irsko bylo důležité, že navzdory nacionalistickým tendencím a různým problémům (např. diskriminace katolíků v Severním Irsku) se tyto národy a komunity naučily žít společně a v míru. Takovéto soužití je klíčové pro společnost všech demokratických států.

Irská kultura

Irsko je atraktivní zemí, co se týče cestovního ruchu. Pomáhá k tomu krásná příroda i vstřícnost tamních obyvatel. V irské společnosti jsou pevně zakotveny staré lidové pověsti, eposy a písně. Tradiční jsou festivaly zasvěcené sv. Patrikovi a Jamesi Joyceovi. Součástí společenského života jsou všudypřítomné hospůdky, s tradiční irskou whiskey a pivem Guinness, a hudba. Zde můžeme jmenovat známé rockové kapely U2 a Cranberries, zpěvačku Enyu, ale také různá uskupení lidové hudby. Mezi tradiční nástroje patří např. harfa, flétna a housle. Světově populární je taneční představení Lord of the Dance, které kombinuje irský folklór s moderními žánry. Irové jsou také sportovním národem, kde jsou populární koňské dostihy, fotbal, ragby či pozemní hokej. Co se týče architektury, tak v souvislosti s Irskem se nám vybaví především křesťanské kamenné kříže a středověké kamenné hrady. Mezi slavné Iry řadíme např. spisovatele Oscara Wildea a Samuela Becketta, jmenované hudební představitele, herce Pierce Brosnana a Colina Farrella, fotbalistu Roye Keanea nebo básník Seamus Heaney.²⁶⁰

Obr. č. 21 – Oslava dne Sv. Patrika

Obr. č. 22 – Kříž na irském venkově

²⁶⁰ GERARD-SHARP, Lisa a Tim PERRY. *Irsko: [ilustrovaný průvodce, s kterým nezabloudíte]* (s. 13-27)

Obr. č. 23 – Irští ragbisté

Obr. č. 24 – Irská kapela U2

Skotská kultura

Skotská kultura je více prolnutá s britskou kulturou, přesto si zachovala spoustu specifík. Tradiční způsob života obyvatel Skotské vysočiny, který je založený na rybolovu a drobném farmaření, ale upadá. Právě z oblasti vysočiny pochází systém klanů, tartan (skotská látka s čtvercovým vzorem), dudy či originální tance. Určitě známe i skotské kilty (mužské suknice). Ojedinelé jsou také skotské sporty, mezi které patří např. hod kládou, a ve kterých se každoročně konají populární turnaje (Highland Games). Klasické skotské umění je prezentováno na různých festivalech, např. v Edinburghu. Ve skotské architektuře jsou typické kamenné hrady, v gastronomii pak rybí pokrmy, whisky či haggis (vařené ovčí vnitřnosti). Do folklóru spadá i údajná příšera z jezera Loch Ness. Mezi slavné Skoty patří vynálezci James Watt (parní stroj), Alexander Bell (telefon) a Alexander Fleming (penicilin), ekonom Adam Smith, cestovatel David Livingstone, filozof David Hume, herec Sean Connery, fotbalový trenér Alex Ferguson nebo tenista Andy Murray.²⁶¹

²⁶¹ *Velká Británie*. Vyd. 1. Praha: Ikar, s. 466-475

Obr. č. 25 – Hrad u jezera Loch Ness

Obr. č. 26 – Skotský dudák v kiltu

Obr. č. 27 – Skotské hry

Obr. č. 28 – Haggis

8.4 Nejdůležitější historické události britsko-skotských a britsko-irských vztahů

Použité výukové metody: vysvětlování

Organizační formy výuky: hromadné vyučování

Využité pomůcky: dataprojektor, tabule

Časová dotace: 10 minut

Poznámka: Historické události budou zmíněny s důrazem na stručnost a tudíž krátce. Podrobněji mohou být rozebrány v hodinách dějepisu. Žáci si poznamenají hlavně letopočty 1707 (vznik Velké Británie), 1922 (rok rozdělení Irska) a 2014 (referendum o nezávislost Skotska).

Obecné dějiny na Britských ostrovech do roku 1707

- 1066 – Na anglický trůn usedá Vilém Dobyvatel a zakládá tak normanskou královskou dynastii. V následujících stoletích Normané dobývali Skotsko i Irsko.
- Přelom 13. a 14. století – Ve Skotsku probíhá národní povstání proti anglické okupaci pod vedením Williama Wallace a Roberta Bruce.
- 1371 – Na skotský trůn nastupuje dynastie Stuartovců. Začínají války s Anglií.
- 1485 – Na anglický trůn nastupuje dynastie Tudorovců. 1503 sňatek skotského krále a anglické princezny.
- 16. století – Systematické osídlování Irska, příchod kolonizátorů z Anglie a Skotska.
- 1603 – Anglie, Skotsko a Irsko jsou sjednoceny společným panovníkem Jakubem I.
- 1642 až 1651 – Občanské války mezi monarchisty a parlamentaristy. Parlamentaristé, složení z radikálních protestantů Anglie a Skotska, zvítězili pod vedením Olivera Cromwella. 1649 Cromwell tvrdě potlačil povstání v Irsku.
- 1649 až 1660 – Anglie, včetně Skotska a Irska, se stává republikou.
- 1689 – Králem Anglie, Skotska a Irska se stal protestant Vilém Oranžský. V následující válce roku 1691 porazil katolická vojska Jakuba II. Nařízena represivní opatření proti katolíkům (např. zábor půdy, omezení práv).
- 1707 – Vznik státu Velká Británie – Anglie, Skotsko a Wales formálně sloučeny do Království Velké Británie.

Klíčové momenty britsko-irských vztahů

- Konec 18. století – Kampaň za zrovnoprávnění katolíků a za nezávislost Irska. Vznik ozbrojených revolučních hnutí.
- 1801 – Vznik unie Spojeného království Velké Británie a Irska. Zánik irského parlamentu.
- 40. léta 19. století – Velký hladomor v Irsku a jeho špatné řešení od britské vlády.
- 2. polovina 19. století – Vzestup hnutí liberálů, snaha o zrovnoprávnění katolíků a o autonomii Irska.
- 1916 – Velikonoční povstání v Dublinu, vyhlášení Irské republiky.
- 1919 – 1921 – Anglo-irská válka mezi britskou armádou a IRA.
- 1922 – Rok, kdy bylo Irsko rozděleno. Vzniká Svobodný irský stát (dnešní Irská republika), Severní Irsko zůstává součástí Velké Británie.
- 30. léta – Katolicko-protestantské nepokoje v Severním Irsku. Ekonomický spor mezi Irskem a Velkou Británií.

- Období 2. světové války (1939-1945) – Irsko zůstává neutrálním státem.
- 1949 – Irsko zpřetrhává pouta s Velkou Británií. Vystupuje z Commonwealthu.
- Konec 60. let – Masová kampaň za rovnoprávnost katolíků v Severním Irsku.
- 1968 – Počátek období „The Troubles“ v Severním Irsku – eskaluje katolicko-protestantské násilí a teroristické útoky. 1969 je do Severního Irsku vyslána britská armáda. 1972 severoirská vláda je odvolána a zodpovědnost přebírá britská vláda.
- 80. léta – Jednání mezi britskou a irskou vládou a mezi severoirskými stranami. Snaha najít kompromisní řešení konfliktu. Severoirští katolíci požadují větší podíl na správě. Radikální nacionalisté požadují sjednocení s Irskou republikou.
- 1998 – Podepsána přelomová Belfastská dohoda. Irsko je skrze nové instituce zapojeno do severoirských záležitostí. Je ustavena nová severoirská vláda a parlament (shromáždění).
- 2005 – IRA ohlašuje konec ozbrojeného boje. 2007 – Ze Severního Irsku je stažena britská armáda. 2007 – Obnovení severoirské samosprávy, zasedá nová vláda.
- 2011 – Britská královna Alžběta II. oficiálně navštěvuje Irsko, v roce 2012 Severní Irsko.
- 2014 – Irský prezident Michael Higgins oficiálně navštěvuje Velkou Británii.

Klíčové momenty britsko-skotských vztahů

- Přelom 18. a 19. století – Díky britským investicím se Skotsko stalo průmyslově vyspělou zemí s rozvinutou těžbou a strojírenstvím.
- 1832 – Masivní rozšíření volebního práva pro obyvatelstvo Skotska. Počet voličů vzrostl přibližně ze 4500 na 64 500.
- 2. polovina 19. století – Kampaň za samosprávu Skotska nevyznívá přesvědčivě a ve Skotsku se separatistické tendence nerozšiřují.
- 1914 až 1918 – Během první světové války umírá až 100 000 skotských vojáků.
- Poválečná krize si ve Skotsku žádá restrukturalizaci těžkého strojírenství. 1926 – britská vláda nechala ve Skotsku pozatýkat 700 stávkujících dělníků. Roste nezaměstnanost.
- 1928 – Vzniká Národní strana Skotska, od r. 1934 jako Skotská národní strana (SNP), která zastává myšlenku opuštění unie.
- 1939 až 1945 – Skotsko se jako součást Velké Británie účastní druhé světové války.
- Poválečná léta – Labouristická vláda zavádí i ve Skotsku sociální systém.

- 60. a 70. léta – Další krize a nezaměstnanost podnítily vzestup Skotské národní strany. Je posílena skotská samospráva. Návrh samostatného skotského parlamentu neprošel referendem.
- 80. léta – Období hospodářské restrukturalizace pod vládou M. Thatcherové. Roste nezaměstnanost a odpor Skotů proti britské vládě.
- 1997 – V referendu byl schválen vznik skotského parlamentu, funkční od roku 1999.
- 2007 a 2011 – Ve skotských volbách vítězí nacionalistická Skotská národní strana.
- 2014 – Koná se referendum o nezávislosti Skotska. Skotsko zůstává součástí Velké Británie.
- 2015 – Ve volbách do britského parlamentu získává SNP 56 křesel.

Obr. č. 29 - William Wallace

Obr. č. 30 – Nepokoje v Severním Irsku

8.5 Vymezení klíčových pojmů

Použité výukové metody: výukový rozhovor

Organizační formy výuky: hromadné vyučování

Využité pomůcky: dataprojektor, tabule

Časová dotace: 10 minut

Poznámka: Aby žáci plně pochopili téma, je nutné stručně jim vysvětlit důležité pojmy. Ke každému pojmu může učitel nechat žáky, aby vyslovili své asociace s tímto pojmem.

Pojmy:

- Nacionalismus – Teorie, že základem státu by měl být národ, nebo také, že každý národ by měl tvořit stát. ²⁶² Podle irských nacionalistů by tak měli Irsko spravovat Irové bez vlivu Velké Británie.
- Republikanismus – Irští a severoirští republikáni prosazovali sjednocení Irska. Šlo o radikální hnutí ochotné použít násilí.
- Unionismus – Směr zastávající unii s Velkou Británií.
- Loajalismus – Radikální unionisté ochotní použít násilí.
- Terorismus – Trestná činnost prováděná za účelem politického nátlaku. „*Teroristické prostředky jsou nejčastěji používány k zastrasování politických odpůrců a k ovlivnění veřejného mínění.*“ ²⁶³

Obr. č. 31 – Bojovníci teroristické IRA

- Nezávislost – Svrchovanost státní moci na jakékoliv jiné moci.
- Samospráva – Oprávnění určité společnosti, země či státu samostatně řešit své záležitosti. ²⁶⁴
- Autonomie – V podstatě stejný význam jako samospráva. „*Autonomní útvar je zpravidla utvářen na národnostním a územním principu.*“ ²⁶⁵
- Devoluce – Přesun pravomocí z centrální vlády na vlády lokální.
- Separatismus – Snaha určité části státního území odloučit se od daného státu. Obvykle na národnostním základě. ²⁶⁶
- Secese - „*Územní změna, při níž se část státního území oddělí od stávajícího státního celku, a tak se vytvoří nový (nástupnický) stát.*“ ²⁶⁷

²⁶² ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*, s. 258)

²⁶³ ADAMOVÁ, Karolína. *Politologický slovník*, s. 252, 253)

²⁶⁴ ADAMOVÁ, Karolína. *Politologický slovník*, s. 227)

²⁶⁵ ADAMOVÁ, Karolína. *Politologický slovník*, s. 9)

²⁶⁶ ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*, s. 379)

8.6 Nacionalismus na Britských ostrovech – jeho vývoj, současnost a vliv na budoucnost tamních států a celé Evropy

Použité výukové metody: vysvětlování, výukový rozhovor, diskuse

Organizační formy výuky: hromadné vyučování

Využité pomůcky: dataprojektor, tabule, mapa Evropy

Časová dotace: 20 minut

Poznámka: Jde o nejdůležitější součást navrhované výukové lekce. Žáci by měli díky získaným informacím pochopit současné události na Britských ostrovech, jako bylo např. referendum ve Skotsku v roce 2014. Pomocí vysvětlování by učitel měl shrnout nejdůležitější vzestupy nacionalismu v minulosti, pozastavit by se měl u severoirského konfliktu, kde by měl zmínit problém terorismu. Následně by měl objasnit současné trendy v britské a irské politice a nastínit možnou budoucnost těchto států. S žáky může diskutovat o výhodách a nevýhodách nezávislosti států.

Vývoj nacionalismu v Irsku

Z výše uvedeného je patrné, že Irové se jako národ kulturně vymezovali proti obyvatelům Velké Británie. S tím souvisela také jejich snaha o politickou nezávislost, neboť Irsko bylo dlouhá staletí v područí Velké Británie. Tyto snahy byly často podpořeny také násilnými akcemi, kdy Irové vedli proti Britům různé války a vzpoury. Na druhou stranu Britové podněcovali toto násilí např. agresivními kolonizacemi Irska či ubíráním práv irským katolíkům.

Z novodobějších dějin stojí za zmínku etapa od konce 18. století do konce 19., kdy se vedly mnohatisícové kampaně za zrovnoprávnění irských katolíků a za autonomii Irska, případně rovnou za jeho nezávislost. Tyto snahy vyvrcholily na poč. 20. století, konkrétně v dubnu 1916, kdy byla při povstání vyhlášena Irská republika. Následovala válka Irské republikánské armády proti britské armádě, která způsobila rozdělení Irska na Irskou republiku a Severní Irsko roku 1922.

Zatímco Irská republika si nadále upevňovala svoji nezávislost, v Severním Irsku se rozhořel konflikt. Severní Irsko totiž bylo zemí, kde existovaly dvě komunity s výrazně odlišnými zájmy – asi třetinová menšina katolíků a většina protestantů. Zatímco

²⁶⁷ ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*, s. 376)

protestanté, kteří měli v rukou politickou moc, lpěli na zachování unie s Velkou Británií, menšinová katolíci požadovali posílení svých politických práv a spojení s Irskou republikou, tedy sjednocení ostrova. Silnou roli tak hrálo jejich národní cítění, neboť se cítily býtí Iry, kdežto protestanté se považovali britské občany. Konflikty a nacionalismus pak přerostly do vyhrocené podoby hlavně v letech 1968 až 1998 v období nazvaném „The Troubles“, během kterého zahynulo přibližně 3500 lidí. Období bylo charakteristické pouličními srážkami obou komunit, terorismem (útoky známé organizace IRA), srážkami s britskými jednotkami a násilným vymáháním politických požadavků. Násilí bylo přerušeno až díky dlouholetému diplomatickému vyjednávání, do kterého se zapojily i vlády Irska a Velké Británie.

Vývoj nacionalismu ve Skotsku

Nacionalismus ve Skotsku se v minulosti projevoval méně agresivně než v Irsku. Skotsko a Velká Británie jsou si bližší díky náboženství (v obou je rozšířený protestantismus), panovníkovi, geografické poloze, těsnější politické a ekonomické spolupráci. Mezi Skoty je také více rozšířen soulad s britskou národní identitou.

Přesto i ve Skotsku se v minulosti projevovaly snahy o rozšíření vlastní samosprávy. Důvody ale byly spíše politické a ekonomické, většina Skotů pak ctíla unii s Velkou Británií. Nacionalismus ve Skotsku se nejvíce projevoval v období ekonomických krizí, mezi které patřily např. krize po světových válkách, krize 30. let nebo krize 60. a 70. let. Skotští nacionalisté vyžadovali založení vlastního parlamentu a posílení politických pravomocí, neboť věřili, že vlastní iniciativou mohou krize vyřešit efektivněji než britská vláda.

Až za vlády britského premiéra Tonyho Blaira (premiérem 1997-2007) došlo ke zlomu a v roce 1979 se konalo referendum, ve kterém byl odsouhlasen vznik skotského parlamentu. Ten se skládá ze 129 křesel a fungovat začal od roku 1979. Skotsko tím získalo částečnou legislativní a exekutivní nezávislost.

Současné nacionalistické tendence na Britských ostrovech

Ze současných událostí bylo nejvýznamnější konání skotského referenda v září 2014. Otázka referenda zněla „Mělo by být Skotsko samostatnou zemí?“ a rozhodovalo se v něm tak o odtržení Skotska od Velké Británie. To by bylo zcela zásadním milníkem v dějinách ostrovních zemí. Přibližně 1,6 milionů skotských občanů hlasovalo pro odtržení, zastánců unie s Velkou Británií bylo přibližně 2 miliony. Skotsko tak nadále zůstává

součástí Velké Británie, navzdory existenci vlastního parlamentu je řízeno převážně celobritským parlamentem, společnou má i hlavu státu Alžbětu II. Referendum ale nastolilo otázku Skotské nezávislosti i do budoucích let. Vzhledem k tomu, že nacionalistická Skotská národní strana je s převahou nejúspěšnější stranou ve Skotsku, a že se stále více prosazuje v britském parlamentu, může k rozdělení Velké Británie dojít v poměrně dohledné době. Vliv může mít i případné vystoupení Velké Británie z EU, o kterém se bude rozhodovat letos v červnu.

Jistější se jeví budoucnost Irské republiky, kde nejsou žádné náznaky, že by se měl její status v budoucnu jakkoliv měnit. Jinak tomu může být v Severním Irsku. To sice pevně zůstává součástí Velké Británie a tamní nacionalistické tendence již nejsou tak výrazné, přesto mohou severoirští občané rozhodovat o svojí budoucnosti skrze referendum. Kdyby se v něm odhlasovalo sjednocení Severního Irska s Irskou republikou, britská vláda se zavázala podniknout kroky k jeho uskutečnění. Počet katolíků, kteří v sobě mají zakořeněný příklon k Irské republice, v posledních letech roste, proto se může otázka sjednoceného Irska jevit jako otázka času. Velký vliv na existenci unie Severního Irska a Velké Británie také bude mít její ekonomická prosperita.

Skotsko a Severní Irsko tak můžeme počítat mezi evropské regiony s určitou mírou nestability, mezi které patří také např. Baskicko, Katalánsko nebo Vlámsko. Také v těchto regionech se projevují nacionalistické a separatistické trendy, které mohou mít dopad na budoucí podobu celé Evropy.

Obr. č. 32 – Zastánci jednotného Irska

Obr. č. 33 – Zastánce nezávislého Skotska

8.7 Test na procvičení získaných znalostí

Použité výukové metody: samostatná práce žáků

Organizační formy výuky: hromadné vyučování/skupinové vyučování (práce ve dvojicích)

Využité pomůcky: natištěné testy

Časová dotace: 15 minut

1) Kolik nezávislých států se nachází na Britských ostrovech?

- a) 1 b) 2 c) 3 d) 4

2) Hlavou Velké Británie je?

- a) Michael Higgins b) David Cameron c) Alžběta II. d) Tony Blair

3) Na Britských ostrovech jsou nejrozšířenější náboženství:

- a) Křesťanská katolická a protestantská církev b) Islám
c) Křesťanská katolická a pravoslavná církev d) Judaismus

4) Které pojmy nesouvisí s irskou či se skotskou kulturou?

Kamenné hrady, sushi, Guinness, kilt, ragby, basketbal, Oktoberfest, hod kládou, haggis, Enya, harfa, dudy, James Watt, whisky, Sylvester Stallone, býčí zápasy

5) Ve kterém roce vznikl stát Velká Británie?

- a) 1489 b) 2003 c) 1945 d) 1707

6) Ve kterém roce došlo k rozpadu Irska a ke vzniku Severního Irsku?

- a) 1877 b) 1922 c) 1999 d) 2011

7) Které zemi náleží tato vlajka?

- a) Severní Irsko b) Irská republika
c) Velká Británie d) Wales

8) Vyškrtni nesprávná tvrzení

- a) Skotsko má vlastní parlament, je ale spravováno také parlamentem britským.
b) Skotsko tvoří unii s Irskou republikou.
c) Důvodem snahy o irskou nezávislost bylo samostatné pořádání Olympijských her.
d) V Severním Irsku docházelo v minulosti k násilí mezi katolíky a protestanty.

9) Přibližně kolik obětí si vyžádal konflikt v Severním Irsku?

- a) 12 000 b) 3500 c) 26 100 d) 389

10) Vyber příčinu, která nezpůsobovala irské a skotské snahy o nezávislost.

- a) národnostní odlišnost b) náboženská odlišnost c) sport d) ekonomika

ZÁVĚR

Při hodnocení vnitřní politiky Velké Británie vůči Skotsku a Irsku je nutné analyzovat také rozdílnost v postavení těchto zemí. Základní odlišnost tkví ve státoprávním postavení. Od roku 1707 a vzniku Velké Británie, která zahrnovala jak Skotsko, tak Irsko, se právě Irsko (Irská republika) dopracovalo do současného postavení nezávislé republiky. Skotsko je naopak stále konstituční monarchií jako součást Velké Británie, ačkoliv si v průběhu let vymohlo větší autonomii, zejména pak v roce 1997 založením samostatného parlamentu. Přesto se základní politické vztahy mezi Velkou Británií a Skotskem řeší skrze celobritský parlament, který sídlí ve Westminsteru. Jde tak o vnitřní politiku v rámci jednoho státu. Zatímco v případě irsko-britských vztahů jde v současnosti spíše o politiku vnější, neboť jde o vztah dvou nezávislých států. Ten je ovšem z historických, geografických, ekonomických a kulturních důvodů velmi těsný, což potvrzují i instituce pro spolupráci, mezi které patří např. Britsko-irská mezivládní konference. O vnitřní politice mezi Irskem a Velkou Británií pak můžeme mluvit v případě Severního Irska, které je stejně jako Skotsko součástí Velké Británie, ačkoliv územně patří na ostrov Irsko. Vztah ohledně Severního Irska je upraven mnoha smlouvami, na jejichž vzniku se Velká Británie spolu s Irskem podílely, stejně tak se formálně odvíjí v mnoha orgánech, např. v Severo-jížní ministerské radě.

Olišné postavení Skotska a Irska vůči Velké Británii pak vychází z historických, kulturních a geografických rozdílů. Geografický rozdíl spočívá v tom, že Skotsko se nachází přímo na ostrově Velká Británie, kdežto Irská republika se nachází na ostrově Irsko. Britští kolonizátoři, kteří mířili do Irska, tak museli překonávat Irské moře a tato překážka logicky způsobovala menší rozsah asimilace obyvatelstva, čímž se v Irsku vyvíjela specifická kultura. Kulturní rozdíly mezi Angličany (resp. Brity), Skoty a Iry pak spočívají hlavně v rozdílné národnosti, jazyce a náboženství. Národnosti Skotů a Irů vychází z keltských, (konkrétně gaelských) kořenů, Angličané mají předky v germánských anglo-saských kmenech. Keltské kořeny se dodnes u Irů a Skotů vyskytují skrze různé tradice a povědomí o toto příslušnosti je mezi obyvateli nadále živé.

Skotové i Irové si dokázali udržet své specifické jazyky do dnešních dnů, ačkoliv jednotícím jazykem na ostrovech je dominantní angličtina. Významnou roli hraje náboženství. Ačkoliv Skoty a Angličany pojí příklon k protestantství, rozdíly můžeme pozorovat i zde, neboť Skotové v minulosti odmítli anglikánskou církev a založili si vlastní

presbyteriánskou Skotskou církev. Irové zůstali věrní katolickému náboženství, které se stalo v Irsku důležitým jednotícím prvkem a znakem národní příslušnosti, kterým se vymezovali vůči britským kolonizátorům. Náboženství tak hrálo důležitou roli v konfliktech mezi Irskem a Velkou Británií, kam počítáme i severoirský konflikt z 20. století.

Celkově můžeme říci, že britsko-irské vztahy jsou po celou historii více konfliktní než britsko-skotské. Předpokládané příčiny spočívají v již zmíněné menší asimilaci obyvatelstva, náboženské různorodosti a v národní identitě, kterou Irové vnímají jako Irskou, zatímco u Skotů je příslušnost k Velké Británii vnímána silněji. Irové tak byli v průběhu staletí zpupnějším národem, proti Britům se postavili např. při povstání v roce 1641 či v tzv. válce dvou králů, taktéž v 17. století. Mezi další sporné události patří např. irský hladomor ze 40. let 19. století, ekonomický spor ve 30. letech 20. století nebo irská neutralita za 2. světové války. Také irský nacionalismus se historicky projevoval agresivněji skrze různé revoluce, protesty a nátlak. Rozpad Irska v roce 1922 byl zapříčiněn násilnou anglo-irskou válkou v letech 1919-1921. Také hrůzy severoirského konfliktu v druhé polovině 20. století nemají mezi vyspělými státy obdoby. Tyto důvody vedly k současné nezávislosti Irské republiky.

Uvědomění si výše zmíněných rozdílů nám pomůže pochopit historické i současné dění na ostrovech, a zároveň předpovídat možný budoucí vývoj. Ten totiž může zahrnovat radikální změny, kterými se myslí odtržení Skotska a Severního Irska od Velké Británie. V současnosti je více na vzestupu skotský nacionalismus. Referendum z roku 2014 bylo i přes zachování unie úspěšné, nacionalisté ve Skotsku dokonce posílili své pozice a pronikají i do britského parlamentu. Status Severního Irska jako součásti Velké Británie se zdá být v bezpečí, ačkoliv státoprávní smlouvy zaručují možnost konání referenda o sjednocení Irska. Většina tamních občanů se ale kloní k unii, včetně velkého procenta katolíků, důvody jsou hlavně ekonomické. Pokud by ale došlo k separaci Skotska, nacionalistické tendence v Irsku a Severním Irsku by dostaly nový impuls a názory severoirských občanů by se mohly překlenuvat k podpoře sjednocení Irska. Tyto změny by jistě měly odezvu i v ostatních evropských regionech se separatistickými tendencemi, mezi které patří např. Katalánsko, Vlámsko či Abcházie, což by mohlo způsobit změnu současné Evropy. Ale ať už budou mít ostrovní regiony jakoukoliv míru nezávislosti, jejich vzájemné vztahy zůstanou vždy nezbytně pevné.

Díky analýzám historických, geografických, ekonomických či kulturních souvislostí tak diplomová práce přispívá k pochopení politických trendů na Britských ostrovech a celkově v Evropě. Současné události a jejich budoucí vývoj nejsou věci náhody, ale vychází ze zkoumaných a popsáných předpokladů. Aby bylo umožněno pochopení těchto událostí i na základních školách, je nejprve nutné, aby do problematiky pronikli samotní učitelé. Východiskem by jim tak měla být teoretická část diplomové práce. Pro rozvoj znalostí žáků, jejich kritického myšlení a schopnosti utvářet si vlastní názory, poslouží navržená výuková lekce. Ta žákům poskytuje nejen základní fakta, ale podněcuje i jejich samostatné myšlení při diskusi a při vyplňování navrženého testu. Stanovené cíle diplomové práce tak můžeme považovat za naplněné.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní zdroje

- 1) ADAMOVIÁ, Karolina. *Politologický slovník*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-469-4.
- 2) ARNSTEIN, Walter L. *Britain yesterday and today: 1830 to the present*. 4th ed. Lexington: D. C. Heath, 1983, xv, 462 s. ISBN 0-669-04380-x.
- 3) CARR, Caleb. *Dějiny terorismu: dějiny války proti civilistům : [od starověku po současnost]*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2002, 183 s. ISBN 80-7252-063-6.
- 4) FINLAY, Richard. *Modern Scotland: 1914-2000*. London: Profile Books, c2004, viii, 424 s., [8] s. obr. příl. ISBN 1-86197-308-x.
- 5) FRANK, Jan. *Irsko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-294-5.
- 6) FRANK, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2006, 222 s. ISBN 80-7254-735-6.
- 7) FRANK, Jan. *Skotsko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, 149 s. ISBN 978-80-7277-344-2.
- 8) GARDNER, Philip. *Encyklopedie Zeměpis světa*. Aktualizované vydání z roku 2000. Praha : Columbus, spol. s. r. o., 1999. Přeloženo z anglického originálu, vydaného nakladatelstvím Barnes and Noble Inc. v New Yorku v roce 1993. ISBN 80-901727-6-8
- 9) GERARD-SHARP, Lisa a Tim PERRY. *Irsko: [ilustrovaný průvodce, s kterým nezabloudíte]*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2005. ISBN 80-249-0452-7.
- 10) GRANT, R. *History of Britain & Ireland: the definitive visual guide*. London: Dorling Kindersley, 2014, 400 s. ISBN 978-1-4654-1770-1.
- 11) KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. Čes. vyd. 1. Praha: OTTOVO nakladatelství, 2000, xxx, 1090 s. ISBN 80-7181-463-6.
- 12) MOODY, T a Francis X MARTIN. *Dějiny Irska*. Praha: Lidové noviny, c1996, 419 s. ISBN 80-7106-151-4.
- 13) MOODY, T a F MARTIN. *Dějiny Irska*. 3. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 499 s. ISBN 978-80-7422-179-8.
- 14) MORGAN, Kenneth O, Martin KOVÁŘ a Josef POLIŠENSKÝ. *Dějiny Británie*. 2., dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 656 s. ISBN 978-80-7106-432-9.

- 15) *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, 2003, 1303 s. ISBN 80-242-1069-x.
- 16) POHLOVÁ, Jana. *Problematika skotské nezávislosti v mezinárodním prostředí*. Brno, 2015. 85 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií. Vedoucí práce: PhDr. Vít Hloušek, Ph.D. Práce dostupná na: https://is.muni.cz/th/363876/fss_m/DP_Pohlova.pdf
- 17) PŮROVÁ, Veronika. *Encyklopedie historie světa*. České vyd. 1. Praha: Ottovo nakladatelství - Cesty, 2001. ISBN 80-7181-567-5.
- 18) SEDUNKOVÁ, Alexandra. *Státy světa: mapy, státní symboly, základní údaje, obyvatelstvo, hospodářství, státní zřízení, historie, hlavy států*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2001, 424 s. ISBN 8072004360.
- 19) ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irska*. Vyd. 1. Praha: Slon, 2007. ISBN 978-80-86429-61-8.
- 20) *Velká Británie*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 2001. ISBN 80-7202-710-7.
- 21) WOLF, Josef. *Abeceda národů: výkladový slovník kmenů, národností a národů*. Vyd. 1. Praha: Horizont, 1984.
- 22) WORMALD, Jenny a Daniel SAMEK. *Dějiny Skotska*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 346 s. ISBN 978-80-7106-875-4.
- 23) ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1996. ISBN 80-85983-11-7.

Internetové zdroje

- 1) *2007 Northern Ireland Assembly election results* [online]. In: electoralcommission.org.uk. Cit. 27-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/northern-ireland-assembly-elections/northern-ireland-assembly-election-2007>
- 2) *2011 Northern Ireland Assembly election results* [online]. In: electoralcommission.org.uk. Cit. 27-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/northern-ireland-assembly-elections/northern-ireland-assembly-election-2011>
- 3) *Alžběta II. se nepřímou omluvila Irům za britské křivdy* [online]. In: ceskatelevize.cz. Publikováno 18-5-2011, cit. 12-2-2016. Dostupné na:

- <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1264980-alzbeta-ii-se-neprimo-omluvila-irum-za-britske-krivdy>
- 4) *Annual Mid year Population Estimates: 2013* [online]. In: Office for National Statistics. Aktualizováno 30-6-2013, cit. 21-12-2015. Dostupné na WWW: <http://www.ons.gov.uk/ons/re/pop-estimate/population-estimates-for-uk--england-and-wales--scotland-and-northern-ireland/2013/index.html>
 - 5) ARCHICK, Kristin. *Northern Ireland: The Peace Process* [online]. In: Congressional Research Service, 11-3-2015. Cit. 1-2016. Dostupné na WWW: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21333.pdf>
 - 6) BBC History: *Omagh bomb* [online]. Cit. 26-2-2016. Dostupné na WWW: http://www.bbc.co.uk/history/events/omagh_bomb
 - 7) *British-Irish Relations* [online]. In: dfa.ie. Cit. 8-2-2016. Dostupné na WWW: <https://www.dfa.ie/irish-embassy/great-britain/our-role/british-and-irish-relations/>
 - 8) *Britská královna Alžběta II. zahajuje historickou návštěvu Severního Irska* [online]. In: rozhlas.cz. Publikováno 26-6-2012, cit. 13-2-2016. Dostupné na WWW: http://www.rozhlas.cz/zpravy/europa/_zprava/1078344
 - 9) *Census 2011: Key Statistics for Northern Ireland* [online]. In: NISRA.gov.uk. Publikováno 10-2012, cit. 28-1-2016. Dostupné na WWW: http://www.nisra.gov.uk/Census/key_report_2011.pdf
 - 10) *Devolution* [online]. In: merriam-webster.com. Cit. 28-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/devolution>
 - 11) *Election 2015 : UK Results* [online]. In: bbc.com. Cit. 19-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.bbc.com/news/election/2015/results>
 - 12) *Election 2015 : UK Results - Scotland* [online]. In: bbc.com. Cit. 19-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.bbc.com/news/election/2015/results/scotland>
 - 13) *Election 2016, Results for 2007* [online]. In: irishtimes.com. Cit. 20-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.irishtimes.com/election-2016/results-2007>
 - 14) *Election 2016, Results for 2011* [online]. In: irishtimes.com. Cit. 20-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.irishtimes.com/election-2016/results-2011>
 - 15) *Election 2016, Results Hub* [online]. In: irishtimes.com. Cit. 20-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.irishtimes.com/election-2016/results-hub>
 - 16) *Europe: Ireland* [online]. In: The World Factbook. Aktualizováno 25-2-2016, cit. 19-12-2015. Dostupné na WWW: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ei.html>

- 17) *Europe: United Kingdom* [online]. In: The World Factbook. Aktualizováno 25-2-2016, cit. 21-12-2015. Dostupné na WWW: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/uk.html>
- 18) *Facts About Scotland* [online]. In: Scotland.org. Cit. 19-12-2015. Dostupné na WWW: <http://www.scotland.org/about-scotland/facts-about-scotland/>
- 19) *Full speech by Michael D. Higgins to UK Houses of Parliament* [online]. In: newstalk.com. Publikováno 8-4-2014, cit. 14-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.newstalk.com/Full-speech-by-Michael-D-Higgins-to-UK-Houses-of-Parliament>
- 20) *Keltové* [online], poslední editace 23. 12. 2015 [cit. 10. 3. 2016], Wikipedie. Dostupné z WWW: < <https://cs.wikipedia.org/wiki/Keltov%C3%A9> >
- 21) *May 6, 1999 Election Results – Scotland Totals* [online]. In: electionresources.org. Cit. 19-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.electionresources.org/uk/sct-wls/parliament.php?election=1999>
- 22) MCLEAN, Christopher. *Analysis: National identity and the Scottish independence referendum* [online]. In: politics.co.uk. Publikováno 13-9-2012, cit. 6-12-2016. Dostupné na WWW: <http://www.politics.co.uk/comment-analysis/2012/09/13/analysis-national-identity-and-the-scottish-independence-ref>
- 23) MELAUGH, Martin. *A Draft Chronology of the Conflict – 2000* [online]. Aktualizováno 21-3-2013, cit. 16-2-2016. Dostupné na WWW: <http://ca.in.ulst.ac.uk/othelem/chron/ch00.htm>
- 24) MELAUGH, Martin. *A Draft Chronology of the Conflict – 2001* [online]. Aktualizováno 21-3-2013, cit. 16-2-2016. Dostupné na WWW: <http://ca.in.ulst.ac.uk/othelem/chron/ch01.htm>
- 25) *MPs, Lords & offices* [online]. In: Parliament.uk. Aktualizováno k 2-2016, cit. 20-12-2015. Dostupné na WWW: <http://www.parliament.uk/mps-lords-and-offices/mps/>
- 26) *Na oficiální návštěvu Británie přijel irský prezident. Poprvé v historii* [online]. In: rozhlas.cz. Publikováno 8-4-2014, cit. 14-2-2016. Dostupné na WWW: http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/na-oficialni-navstevu-britanie-prijel-irsky-prezident-poprve-v-historii--1336608
- 27) *Politici rivalové se spojili, chtějí udržet Skotsko* [online]. In: zpravy.aktualne.cz. Aktualizováno 9-9-2014, cit. 1-3-2016. Dostupné na WWW: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/novy-pruzkum-tabor-priznivcu-skotske-nezavislosti-roste/r~4b117d2437da11e4b3d60025900fea04/>

- 28) *Population Clock Northern Ireland* [online]. In: nisra.gov.uk. Cit. 28-1-2016. Dostupné na WWW: http://www.nisra.gov.uk/population_clock/ClockText.html
- 29) *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2013. 146 s. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>
- 30) *Scotland Office homepage* [online]. In: gov.uk. Cit. 28-2-2016. Dostupné na WWW: <https://www.gov.uk/government/organisations/scotland-office/about#what-we-do>
- 31) *Scotland's Future: Your Guide To An Independent Scotland* [online]. In: gov.scot. Website Publication Date 26-11-2013, cit. 14-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.gov.scot/Resource/0043/00439021.pdf>
- 32) *Scottish elections 2007* [online]. In: news.bbc.co.uk. Last Updated 6-5-2007, cit. 26-2-2016. Dostupné na WWW: http://news.bbc.co.uk/2/shared/vote2007/scottish_parliament/html/region_99999.stm
- 33) *Scottish Independence Referendum : Results* [online]. In: scotlandreferendum.info. Aktualizováno 24-9-2014, cit. 1-3-2016. Dostupné na WWW: <http://scotlandreferendum.info/>
- 34) *Scottish responsibilities* [online]. In: gov.scot. Cit. 13-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.gov.scot/About/Factfile/18060/11552>
- 35) *Skotsko odmítlo v referendu nezávislost* [online]. In: novinky.cz. Aktualizováno 19-9-2014, cit. 27-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/348104-skotsko-odmitlo-v-referendu-nezavislost.html>
- 36) SOBOTKA, Eva. *Velkopáteční dohoda: příslib míru v Severním Irsku* [online]. In: Politologický časopis, 1/2000. Cit. 24-1-2016. Dostupné na WWW: <http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2000/1/2000-1-3-Sobotka-Velkopatecni%20dohoda.pdf>
- 37) STAMP, Gavin. *Neighbours across the sea: A brief history of Anglo-Irish relations* [online]. In: BBC News. Publikováno 8-8-2014, cit. 12-2-2016. Dostupné na WWW: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-26883211>
- 38) *Summary of Organisation responsible for the death* [online]. In: CAIN: Sutton Index of Deaths. Cit. 6-2-2016. Dostupné na WWW: http://cain.ulst.ac.uk/sutton/tables/Organisation_Summary.html

- 39) *Sutton Index of Deaths* [online]. In: CAIN: Sutton Index of Deaths. Cit. 3-2-2016.
Dostupné na WWW: <http://cain.ulst.ac.uk/sutton/>
- 40) SVOBODA, Ondřej. *Nadějně vyhlídky? Historický vývoj anglo-skotské unie* [online].
In: postnito.cz. Publikováno 29-11-2013, Cit. 6-2-2016. Dostupné na WWW:
<http://postnito.cz/nadejne-vyhličky-historický-vývoj-anglo-skotske-unie/>
- 41) SVOBODA, Ondřej. *Skotské referendum o nezávislosti: Cesta k rozpadu Británie?*
[online]. In: iir.cz. Publikováno 25-8-2014, cit. 19-1-2016. Dostupné na WWW:
<http://www.iir.cz/en/article/skotske-referendum-o-nezavislosti-cesta-k-rozpadu-britanie>
- 42) *The Scottish Diaspora and Diaspora Strategy: Insights and Lessons from Ireland. The Characteristics Of Each Diaspora* [online]. In: gov.scot. Website publication date 29-5-2009, cit. 11-1-2016. Dostupné na WWW:
<http://www.gov.scot/Publications/2009/05/28141101/6>
- 43) *Timeline – A history of Anglo-Scottish relations* [online]. In: uk.reuters.com.
Publikováno 10-1-2012, cit. 8-2-2016. Dostupné na WWW:
<http://uk.reuters.com/article/uk-britain-scotland-union-timeline-idUKTRE8091QD20120110>
- 44) *UK and Ireland sign historic defence agreement* [online]. In: gov.uk. From: Ministry of Defence and The Rt Hon Michael Fallon MP. First published 19-1-2015, cit. 8-2-2016.
Dostupné na WWW: <https://www.gov.uk/government/news/uk-and-ireland-sign-historic-defence-agreement>
- 45) *Vote 2011; Scotland elections* [online]. In: bbc.co.uk. Last updated 11-5-2011, cit. 26-2-2016.
Dostupné na WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/special/election2011/overview/html/scotland.stm>
- 46) WHITE, Bill. *Who will Northern Ireland vote for at 2016 Assembly elections?* [online].
In: belfasttelegraph.co.uk. Publikováno 27-11-2015, cit. 8-8-2016. Dostupné na WWW:
<http://www.belfasttelegraph.co.uk/opinion/debateni/bill-white/who-will-northern-ireland-vote-for-at-2016-assembly-elections-34240423.html>
- 47) *Why is Northern Ireland part of the United Kingdom?* [online]. In: economist.com.
Publikováno 7-11-2013, cit. 10-2-2016. Dostupné na WWW:
<http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2013/11/economist-explains-4>

Obrázková dokumentace k teoretické části diplomové práce

- 1) Obr. č. 1 – Dělení Britských ostrovů. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_Euler_Diagram-cs.svg
- 2) Obr. č. 2 – Velká Británie (Spojené království). Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_United_Kingdom.svg
- 3) Obr. č. 3 – Skotsko. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_Scotland.svg
- 4) Obr. č. 4 – Anglie. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_England.svg
- 5) Obr. č. 5 – Severní Irsko. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_Northern_Ireland.svg
- 6) Obr. č. 6 – Irsko (Irská republika). Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:Island_of_Ireland.svg
- 7) Obr. č. 7 – Irsko a Severní Irsko. Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21333.pdf> (str. 2)
- 8) Obr. č. 8 – Výsledky skotského referenda 2014. Dostupné z: <http://scotlandreferendum.info/>

Obrázková dokumentace k návrhu výukové lekce

- 1) Obr. č. 1 – Britské ostrovy. Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_all.svg
- 2) Obr. č. 2 – Schéma Britských ostrovů. Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_Euler_Diagram-cs.svg

- 3) Obr. č. 3 – Velká Británie (Spojené království). Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_United_Kingdom.svg
- 4) Obr. č. 4 – Vlajka Velké Británie. Dostupné z WWW: <http://www.statnivlajky.cz/data/flags/ultra/gb.png>
- 5) Obr. č. 5 – Zasedání britského parlamentu. Dostupné na WWW: http://assets3.parliament.uk/iv/main-large/ImageVault/Images/id_10179/scope_0/ImageVaultHandler.aspx.jpg
- 6) Obr. č. 6 – Královna Alžběta II. Dostupné na WWW: <http://static.parade.com/wp-content/uploads/2015/09/queen-elizabeth-record-reign-itr.jpg>
- 7) Obr. č. 7 – Skotsko. Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_Scotland.svg
- 8) Obr. č. 8 – Vlajka Skotska. Dostupné z WWW: <http://www.picturesofengland.com/images/flagofscotland/flag-of-scotland.jpg>
- 9) Obr. č. 9 – Anglie. Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_England.svg
- 10) Obr. č. 10 – Vlajka Anglie. Dostupné z WWW: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/thumb/b/be/Flag_of_England.svg/1280px-Flag_of_England.svg.png
- 11) Obr. č. 11 – Severní Irsko. Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_Northern_Ireland.svg
- 12) Obr. č. 12 – Vlajka Severního Irsku. Dostupné z WWW: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f6/Flag_of_Northern_Ireland.svg/2000px-Flag_of_Northern_Ireland.svg.png
- 13) Obr. č. 13 – Wales. Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:British_Isles_Wales.svg
- 14) Obr. č. 14 – Vlajka Walesu. Dostupné z WWW: <http://www.dosveta.com/wp-content/uploads/2010/02/wales-vlajka.jpg>

- 15) Obr. č. 15 – Irsko (Irská republika). Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_ostrovy#/media/File:Republic_of_Ireland.svg
- 16) Obr. č. 16 – Vlajka Irska. Dostupné z WWW: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/45/Flag_of_Ireland.svg/2000px-Flag_of_Ireland.svg.png
- 17) Obr. č. 17 – Michael Higgins. Dostupné na WWW: http://www.indiepundit.com/wp-content/uploads/2012/08/Michael_d_higgins_portrait.jpg
- 18) Obr. č. 18 – Budova irského parlamentu. Dostupné na WWW: http://farm4.static.flickr.com/3208/2789185897_2c58c78194.jpg
- 19) Obr. č. 19 – Rozšíření Keltů v Evropě. Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Keltov%C3%A9#/media/File:Celts_in_Europe.png
- 20) Obr. č. 20 – Rozšíření Germánů v Evropě. Dostupné z WWW: http://images.slideplayer.cz/11/3280657/slides/slide_7.jpg
- 21) Obr. č. 21 – Oslava dne Sv. Patrika. Dostupné na WWW: <http://img.theepochtimes.com/n3/eet-content/uploads/2014/03/163798277.jpg>
- 22) Obr. č. 22 – Kříž na irském venkově. Dostupné na WWW: http://img08.deviantart.net/56dc/i/2008/330/2/a/celtic_cross_by_goblin_stock.jpg
- 23) Obr. č. 23 – Irští ragbisté. Dostupné na WWW: <http://www.irishrugby.ie/images/content/ireland/heaslip-england495.jpg>
- 24) Obr. č. 24 – Irská kapela U2. Dostupné na WWW: <http://www.mojo4music.com/media/2014/11/U2-MOJO-254-770.jpg>
- 25) Obr. č. 25 – Hrad u jezera Loch Ness. Dostupné na WWW: <http://kingsmillshotel.com/wp-content/uploads/Loch-Ness1.jpg>
- 26) Obr. č. 26 – Skotský dudák v kultu. Dostupné na WWW: <https://gooddeeday.files.wordpress.com/2008/10/bagpipes.jpg>
- 27) Obr. č. 27 – Skotské hry. Dostupné na WWW: http://www.cinemaperaestudiants.cat/activitats/Activitats2014/BRAVE/glenfinnan-highland-games_8870_600x450.jpg
- 28) Obr. č. 28 – Haggis. Dostupné na WWW: http://i.telegraph.co.uk/multimedia/archive/01798/haggis_1798799b.jpg
- 29) Obr. č. 29 – William Wallace. Dostupné na WWW: <https://thegalileo.files.wordpress.com/2014/04/braveheart.jpg>

- 30) Obr. č. 30 – Nepokoje v Severním Irsku. Dostupné na WWW:
http://belfastcitysightseeing.com/wp-content/uploads/2014/12/ni_battle04_920.jpg
- 31) Obr. č. 31 – Bojovníci teroristické IRA. Dostupné na WWW:
<http://vignette3.wikia.nocookie.net/deadliestfiction/images/4/4a/Ira.jpg/revision/latest?cb=20141224233904>
- 32) Obr. č. 32 – Zastánci jednotného Irsku. Dostupné na WWW:
http://farm6.static.flickr.com/5307/5722808747_8a03af8f7b.jpg
- 33) Obr. č. 33 – Zastánce nezávislého Skotska. Dostupné na WWW:
<https://d.ibtimes.co.uk/en/full/1373415/pro-independence-campaigners-march-through-edinburgh.jpg>